

MƏHƏLLİMU METODİK VƏSAİT

XINALIQ MİZ

DƏRSLİK

4

İldırım Zeynalov
Azay Əliyev
Yunis Dəmirov
Qurban Abdullayev
Əkbər Xasməmmədov
Rauf Orucov

XINALIQ (KƏTŞİ) MİZ 4

Xınalıq miz i məktəbirdiri
4– ci sinifi Xınalıq miz i dərsligi
METODİK VƏSAİT

© Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi

**Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0
International (CC BY-NC-SA 4.0)**

Bu nəşr Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International lisenziyası (CC BY-NC-SA 4.0) ilə www.trims.edu.az saytında yerləşdirilmişdir. Bu nəşrdən istifadə edərkən lisenziyanın şərtləri qəbul edilmiş sayılır:

İstinad zamanı nəşrin müəllif(lər)inin adı göstərilməlidir.

Nəşrdən kommersiya məqsədilə istifadə qadağandır.

Tөрөmə nəşrlər orijinal nəşrin lisenziya şərtləri ilə yayılmalıdır.

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi chashioglu@gmail.com və derslik@edu.gov.az elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur. Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

KİTABI İÇİR TÛJİT

Giriş.....	4
Bitin təlimi nəticəd.....	5
Məzmunı xətidir.....	5
Xınalıq mizi kurikulum yə 4– ci sinifu Xınalıq miz xəçibiğirval.....	7
Məzmunı standartıdır.....	9
BÖLMƏ 1: Dəde təbiət	
Şuvajır.....	12
Maşa.....	13
Mik.....	15
Barakalla ustadu.....	17
Zuqal.....	18
Tərəkəmə kəttidin.....	20
Dəvə vaqqındədu.....	21
BÖLMƏ 2: Tarixi şəxsiyyəti	
Qaçaq Nəbi.....	23
Cavad xan.....	25
Ulu Öndər.....	26
Fətəli xan.....	28
Azərbaycani generalır.....	30
Kətşi fəxrir.....	32
Koroğlu.....	33
BÖLMƏ 3: Qəhrəmanvali tarix	
Şəhidirzi şahidmə.....	35
Xocalı soyqırım.....	37
Qəhrəman Nübar.....	38

Dədə intiqam.....	39
Azərbaycani Milli Ordu.....	41
Soyqırım.....	43
BÖLMƏ 4: Kire doğmə vətən	
28 may Respublike qə.....	45
Bayrağ və gerb.....	46
Türki cinə.....	48
Boķku.....	50
Micə qızıl.....	51
Kətşi çoz.....	53
BÖLMƏ 5: Hədəmi dalıgi ucaltmış kitarmə	
İnqer bağbani vəsiyyət.....	55
Qeyrətli padşah.....	57
Zəhmət, Haqıl, Baxt.....	58
Şir və Pişlə.....	60
Şah və xidmətçi.....	62
Biləndar.....	63
Şah Abbas və Şeyx Şalbruz.....	65
BÖLMƏ 6: Ksanval yaza, çirval yaza	
Andu sadıq yeżżini Ūlvi.....	68
Qaçaq ħəyəlır.....	69
Ksan kili.....	71
Dədə- bıyu ħürmət kirival övladırzı borcmə.....	73
Doğmaval.....	76
Unq kirəşillimə.....	78

GİRİŞ

Də dərslik komplekt mövzud və qiymətləndirmə görə kula kitabışılı həsiler kabığdəmə. 1) dərslik, 2) məhəllimu metodik vəsait.

4-cü sinifi Xınalıq miz tədris kirisu zək bölmə nəzərir fuvdəmə. Hər bölmə ümumiləşdirmişkui tapşırığırdırışkili çınardə ink- yoz dərs, hər dərsim sa- ku səhət nəzərir fuvdəmə. ümumiyyətlə dərslik kçiqan zək səhət əhatə kitarmə. Hər dərs sa vaa, sa-ku məzmuni xətti (topçaxni başta kuival, çıkırval, likuvrival, sizirval, mizi qaydad) fəaliyyətili əhatə kirijmə. Dərsi vəhdə sa fəaliyyəti istiqamətirdiru pekiri, ləkuı sual və çalışmad sinifir sizirsu, yadam zoe tapşırığıçcını ləkirval məhəllimi dalıgmə. Sa metodik vəsaiti əsas vəzifə “Xınalıq mizi kurikulumur” liqui məzmun standartırdırı tədrisir realladırmışkirisu yiqidan material ləkirvalmə. Müəllifirzi fikiri görə, zoe tapşırığır muxukirval sam layihədi gus dalıg kirval ixer məqsədu uyğunjmə.

Hər vıziri axırır sinifi xaricir dərsirdir keçirmişkirival nəzərir fuvujmə. Də dalıgım dərs çiri məhəllimirzi ühtər ləkuijmə. Dərslikir ləkuı hər sa mətniş sadə yam kitabxanallı şagirdirzi yaşı görə fūi bədii kitamzırış tençiqüiyə tərcüməkuiyə kəjbıginkuidəmə. Hinəga hinə kitabılı məndir fuvyə zoam likuvrisu ləkininkuidəmə. Mətni gus kiri dalıgırdır sinifir məhəllimi həzirkui sual və tapşırığırdırı əsasır cıkoarmə.

Yazıçınzi və şairirzi əsərdir dərslikir şagirdirzi yaşı qrupu uyğun sizijmə. Dərs vəhdə şagirdirzu müəyyən psixoloji narahatlıq yaratmışkiri cigabır arallı fuvtarmə. Səqillı başqa hər dərsi mövzur məzmun standartı məqsədirdirim fuvujmə. Dərslikir əsasən mətindir müəllifir taşixkuidurvimə. Se əsas səbəb məndir ixerjit şifahi xalq ədəbiyyati nümunədirilli fuvval yadam tarixi faktırdırmə.

Azsaylıxalqırdırı kurikulumi ümumtəhsil məktəbirdirir tədrisi nəticər şagirdirzi dədə mizilli topçaxniyə başta kuival, çıkırval, likuvurval sam yazı görə müvafiq vərdişirdiru səhbi kuivalmə. Azsaylı xalqırzi dədə miz fompuxurse əsas şərtirdiriz saji şagirdirzi sa mizilli fūi elmi kütləvi sam bədii ədəbiyyatırdır likuvri, kəjıgtonundə kona cuğabırdır sızıyə kulli yaqqındəsu şərait yaratmışkirmə. Şagirdirzi həhozi dədə mizu müraciət kirival leksik, fonetik, qrammatik xüsusiyyətdir izah kirisu, bədii nümunədu münasibət muxukirisu, hozi dədə miz və ədəbiyyatışkili bağı biligirdir möhkəmkirisu təsir kirijmə.

Azsaylı xalqırzi dədə miz tədriskirise məqsəd şagirdirziş topçaxniyə başta kuival, çıkırval, likuvyə sizirval bacarığırdır formalaştırmışkirivalıllı hozi nitq inkişaf kirçekirvalmə. Sa məqsədilli ibtidai təhsil səviyyu nəzərir cixui məzmuni standartırdırır şagirdirzu topçaxniyə başta kuival, dax-dax likuvrival, şifahi nitqi bacarığırdır inkişaf kirçekirval, cuğab, cuğabi birləşmədi və cümle modeldir, tələfüz və yazı qaydad xəççigirval nəzərir fuvujmə.

1. BITİN TƏLİMİ NƏTİCƏD

İbtidai təhsili səviyyə görə şagird (IV sinif)

- Topçaxını fikirdir muşuival nümayiş kiri;
- Zaği sa zadyə hadisəd təsvir kiri;
- Misi mətndir düz, dax likuvri, likuvji çikri;
- Cuğabi birləşməd və cuğabişilli misi şifahi və yazılı mətndir düzkiri;
- Likuvyə, ki mətndiri cuğab çiri;
- Kəftidi mizi, tarixi, ədəb-ərkanu, mədəniyyəti, incəsənəti haqqır sadə formar çikri;
- Lüğətirdirişilli, məlumatı kiçebirdirişilli istifadə kiri;

2. MƏZMUNİ XƏTİRDİR

Fəni məqsəd və vəzifəd xəççigirsu məzmun xətidir həzirkuijmə.

- Topçaxni və baştaquival
- Çikirval
- Likuvurval
- Sizirval

Topçaxniyə baştaquival.

Məktəbir həyəlrizu bitin çikirjit, likuvri elmi bədii mətndir, radiyoyə- televizori verilışirdir, məktəbi tədbirir kü çixışirdir topçaxınıyə, sediri haqqır çikirval.

Ümumi nəticəd.

Şagird:

- Çikirgoax Topçaxniyə hu baştaquval muşukiriqomə;
- Topçaxni cuğabi, çikirvalyə cümlədi haqqır çikri;
- Çikirgoe əsas faktıdır şiqri;

Çıkırval.

Çıkırval topçaxınyə baştakuival məzmuni xəttir kin kutaş kui bacarığyə vərđışirdiri inkişafu sa zəminmə. Həyəlırzu kijit ifadə kirisu məzmun xəttişilli istifadə kitarmə.

Çıkri məzmun xətti əlaqədu lazımkui cümləd düskiri, zağındə, kisediri haqqır yazaqi sizirval, mizi formadışılı istifadə kiri, zağıjı təsvir kiri, kisediri haqqır məhlumatıdır həzirkiri, bacarığıdır təmin kitarmə.

Ümumi nəticəd.

Şagird:

- Şagirdi miziş istifadə kirsilli həm tək şifahi mətndir düzkırqomə, hine haqqır
- sərbəst fikir çininkuiqomə;
- İxtılati vaxtır miziş məqsədu uyğun istifadə kırıqomə;
- Zaği zadyə hadisədi haqqır çıkırqomə;
- Topçaxını mətni məzmun daldala çıkinkuiqomə;

Likuvurval.

Likuvur məzmun xətt ümumitəhsili buto səviyyədirir istifadə kuisilli hed əlaqələndirmişkırqomə: Şagirdirzi müxtəlif mənbədiş istifadə kiri şərtilli həyatı lazım kui buto faktyə- hadisəd fonpuxri imkandır ixerkırqomə. Şagirdirzi əsas düz, dax- dax, ifadəli, şuurıu likuvurvalışılı istifadə kırıqomə.

Ümumi nəticəd.

Şagird:

- Likuvi mətnir tui cuğabırdır izahkırval;
- Çıkırvali qaydad kujalkırvalılı mətn düz likuvri ;
- Cürə-cürə janryə üslubur tui mətndir baştaqiyə taşıkırval;
- Mətndiri üstür iştəmişkui, hinediri məzmuni haqqır fikir muşukiri;
- Elmi- kütləviyə bədii mətndir ksan likuvri;

Sizirval

Həđminzi sizirvali kırıllı həyat tui qıdan qə ictimai, iqtisadi sam mədəni sahədirir əldə kui nailiyyətidir ümumiləştirmişkiri, elmi, bədii yaradıcılıq dalığırdır çikui, hinəne tarix yaqqındə, hə kakuı nəsilDIRU kajkiri. Mizi hinənu aidval, zənginval- kujalkuiyə yaqqıntarmə. Yazı

dədə miži təlimir ən lazım sa bacarığıdır əhatə kitarmə, likuvursu aid fəaliyyətdir laftugsu imkan lətarmə. Hine görə azsaylı xalqırdırı mižirdir xəççigirsu yazı məzmun xətidiri çinəsəççini qəbul kitarmə.

Yazı məzmun xəççiçini azsaylı xalqırdırı dədə miži təlimir sifte yazı texnike, düzgün sizirval, durğu işarədi qaydad, miži vahidirdirilli , hine üslubi imkandırışıllı , nitqi cürə - cürə formadışılı kəjiğiyə bacarığıdır xəççigirval tuijmə.

Ümumi nəticəd.

Şagird:

- sizirvali nitqir düzgün sizirval, sam durğu işarədi qaydad tətbiq kiri;
- hinəne fikir sərbəst, sizirsilli ifadə kiri;

Xınalıq miži kurikulum və 4– ci sinifu Xınalıq miž xəççibiğirval

I – IV sinifirduru Xınalıq miži kurikulum.

Kire təhsilir kurikulum taza kağisəxtotux pedogogikar taza termindir və təlim – texnologiyad kağıjmə. Də anlayışdır izah kirival lazımmə.

Azərbaycan Respublike bəhzi ümütəhsil məktəbirdirir yəni azsaylı xalqum kurikulum tərtib kuijmə. I – IV sinifirduru Xınalıq miži fənn xəççibiğirsu eşi komponentirdir lazımmə.

1. Ümumi təlimi nəticəd
2. Əsas məzmun xətidir
3. İbtidai təhsil pillədu hər məzmun xəttu təlimi nəticəd
4. Sinifirduru məzmun standartıdır
5. Fənlər arası və fənn daxili inteqrasiya
6. Təlim texnologiyad: forma və üsuldur
7. Qiymət ləkiri standartıdır

Məzmun xətidir.

Azsaylı xalqi kurikulumu məzmun xətidir hasım ləkujmə:

- Topçaxınyə baştakuval
- Çıkirval
- Likuvurval
- Sızirval

Sa məzmun xətidiri sifte onğudə likuvri geşkuival, beşincidəm miži qaydad əldə kiri vasitəçcini qiymətləndirmişkinkuijmə. Şagirdirzi topçaxını baştabıqjıt ancax çıkirvali kurilli vaa, həm yazı sızirvalıllı, şikil çəkmişkirvalıllı yaxudum ləkui şikildir sujetu uyğun düzmişkirvalıllı nümayiş kitarmə. Baştakuival cuğabu kabıği cigəlli çirival lazımmə ki, də baştakuival topçaxındəse mahiyyətir üüijmə. Əgər hədmi topçaxınjı baştakuı muşuiqoqi , ancax baştakuı qoyiqi, deməli hini topçaxındə qoyimə, ancax hinu kiliqomə. Baştakuival sa nailyətmə, hə topçaxındəvalyə likuvurse vasitilli əldə kitarmə.

Anlamış kirvalışkili çınardə, şagirdi nailiyyətirdirişilli saım topçaxınjı, likuvjı, zağji, fikirləşmişqiji cürədu baştakirvalmə. Su çıkirval yə sızirvalıllı nail kuival mümkünmə.

Ibtidai təhsili çaxşı həyəli liqüşəmə satkə topçaxındə hanam çikri geşkoarmə.

Hozı də bacardığırdir çixiğozı köməğvalıllı fonpuxujmə. Məktəbir kantını həyəlırzi muşujit topçaxınyə fonpuxujmə. Hanam də fonpuxjut çıkirvalıllı muşukitarmə. Məktəbir də bacardığırdir sistemli formar sətke qaydadu əsasən inkişaf kirisu huzu ehtiyac qomə.

Likuvurval yə sızirval məktəbir fonpuxtarmə.

Azsaylı xalqi kurikulumur hər sinifu əsas məzmun xətyə təlimi nəticəd ləkujmə. Bitin mövzud xəççibiğtorşunu də nəticəd nəzərir fuvurval lazımmə. Də, nəticəyönümlü təhsili əsas tələbirdiriş saımə.

Məzmunu standartıdır

IV sinif

1. Təpçaxınıya – baştaqıval.

1.1. Təpçaxını fikir baştaqıval muşukiri.

1.1.1. Təpçaxını eyni məsələdi barər cürəbəcürə fikirdir ümumiləştirmişkuiyə axiri fikir muşukiri.

1.1.2. Təpçaxını fikirduru hine əlavəd kuiyə inkişaf kiriçəkiri.

2. Çıqırval.

2.1. Şifahi çıqırvalı bacarığıdır tui val muşukiri.

2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat hazır kiri.

2.1.2. Rəhət cümləd kajğıiyə ünsiyyət qurmuşkiri.

3. Liqurval.

3.1. Ras kağı taza cuğabırdırı məna baştaqıval muşukiri.

3.1.1. Ras kağı taza həjətirdiri zu çiri, hed təl kajğıtarqi müqayisə kiri.

3.1.2. Mətnir tui termindir fərqləndirmişkiri.

3.2. Liqur qaydad yə sifte liqurri qaydad gəşkuival muşukiri.

3.2.1. Mətnir obrazi xarakteru uyğun liqurri.

3.2.2. Rəhət cümləd ləkui qayde görə intonasiyilli çıkri.

3.2.3. Bədii, elmi yə kütləvi mətnir haqqır misi təqdimatıdır təqdim kiri.

3.2.4. Ləkui mətn gispixri, davam kiri yadam çixikiri məqsədilli plan çipxiri.

3.2.5 Mətni məzmun çixikuiyə yaradıcı şikilir davamkiri.

3.2.6. Mətni ideya müəyyənleştirmişkiri hinel tui obrazıdır sadə şikilir taşixkiri.

4. Sızirval.

4.1. Yazı sızirvali yə liqurvali bacarığı səhbi qıval muşukiri.

4.1.1. Likuvi mətni məzmun sızri .

4.1.2. Sızirvalır orfaqrafiye normadu yə durğu işarədu həməl kiri.

4.1.3 . Zağışəş sam kise haqqır esse sızri.

No	Mövzu	Standartıdır	Səhət
Dədə Təbiət			
1	Şivaj	1.1.1; 2.1.1; 3.1.1; 3.2.1; 4.1.1	1
2	Maşa	1.1.1; 2.1.1; 3.1.1; 3.2.1; 4.1.1	1
3	Mik	1.1.1; 2.1.1; 3.1.1; 3.2.1; 4.1.1	1
4	Barakallah ustadu	1.1.1; 2.1.1; 3.1.1; 3.2.1; 4.1.1	2
5	Zuqal	1.1.1; 2.1.1; 3.1.1; 3.2.1; 4.1.1	1
6	Tərəkəmə kəftidin	1.1.1; 2.1.1; 3.1.1; 3.2.1; 4.1.1	1
7	Dəvə vaqqındədu	1.1.1; 2.1.1; 3.1.1; 3.2.1; 4.1.1	1
8	Ümumiləşdirmişkui tapşırıg		1
9	MSQ - 1		1
Tarixi Şəxsiyyətir			
10	Qaçaq Nəbi	1.1.2; 2.1.1; 3.1.2; 3.2.4; 4.1.3	1
11	Cavad xan	1.1.2; 2.1.1; 3.1.2; 3.2.4; 4.1.3	1
12	Ulu öndər	1.1.2; 2.1.1; 3.1.2; 3.2.4; 4.1.3	2
13	Qubalı Fətəli xan	1.1.2; 2.1.1; 3.1.2; 3.2.4; 4.1.3	1
14	Azərbaycani generalır	1.1.2; 2.1.1; 3.1.2; 3.2.4; 4.1.3	1
15	Kətşi fəxrir	1.1.2; 2.1.1; 3.1.2; 3.2.4; 4.1.3	2
16	Koroğlu	1.1.2; 2.1.1; 3.1.2; 3.2.4; 4.1.3	2
17	Ümumiləşdirmişkui tapşırıgıdır		1
18	MSQ		1
Qəhrəmanvali Tarix			
19	Şəhidirzi şahidmə	1.1.1; 2.1.2; 3.1.1; 3.2.2; 4.1.2	2
20	Xocalı soyqırım	1.1.1; 2.1.2; 3.1.1; 3.2.2; 4.1.2	1
21	Qəhrəman Nübar	1.1.1; 2.1.2; 3.1.1; 3.2.2; 4.1.2	2
22	Dədə intiqam	1.1.1; 2.1.2; 3.1.1; 3.2.2; 4.1.2	1
23	Azərbaycani Milli Ordu	1.1.1; 2.1.2; 3.1.1; 3.2.2; 4.1.2	1
24	Soyqırım	1.1.1; 2.1.2; 3.1.1; 3.2.2; 4.1.2	1
25	Ümumiləşdirmişkui tapşırıg		1
26	MSQ - 3		1
27	ÇSQ – 1		1

Kire Doğma vətən			
28	28 May- Respublike Qə	1.1.2; 2.1.1; 3.1.2; 3.2.4; 4.1.3	1
29	Bayrağı yə Gerb	1.1.2; 2.1.1; 3.1.2; 3.2.4; 4.1.3	1
30	Türki cinə	1.1.2; 2.1.1; 3.1.2; 3.2.4; 4.1.3	1
31	Boğku	1.1.2; 2.1.1; 3.1.2; 3.2.4; 4.1.3	2
32	Micə qızal	1.1.2; 2.1.1; 3.1.2; 3.2.4; 4.1.3	1
33	Kətşir çöz	1.1.2; 2.1.1; 3.1.2; 3.2.4; 4.1.3	2
34	Ümumiləşdirmişkui tapşırığ		1
35	MSQ - 4		1
Hədəmi dalgii ucaltmışkitarmə			
36	İnqer bağbani vəsiyyət	1.1.2; 2.1.2; 3.2.1; 3.2.3; 4.1.1	1
37	Qeyrəfti padşah	1.1.2; 2.1.2; 3.2.1; 3.2.3; 4.1.1	1
38	Zəhmət, haqıl, baxt	1.1.2; 2.1.2; 3.2.1; 3.2.3; 4.1.1	2
39	Şir yə Pişlə	1.1.2; 2.1.2; 3.2.1; 3.2.3; 4.1.1	2
40	Şah yə xidmətçi	1.1.2; 2.1.2; 3.2.1; 3.2.3; 4.1.1	1
41	Biləndar	1.1.2; 2.1.2; 3.2.1; 3.2.3; 4.1.1	1
42	Şah Abbas yə Şıx Şalburuz	1.1.2; 2.1.2; 3.2.1; 3.2.3; 4.1.1	1
43	Ümumiləşdirmişkui tapşırığ		1
44	MSQ - 5		1
Ksanval yaza, çirval yaza			
45	Andu sadıq yežžini Ülvi	1.1.2; 2.1.1; 3.2.5; 3.2.6; 4.1.3	2
46	Qoçağ həyəli	1.1.2; 2.1.1; 3.2.5; 3.2.6; 4.1.3	2
47	Ksan kili	1.1.2; 2.1.1; 3.2.5; 3.2.6; 4.1.3	2
48	Dədə - biyu hürmət kirval övladıri borcmə	1.1.2; 2.1.1; 3.2.5; 3.2.6; 4.1.3	1
49	Doğmaval	1.1.2; 2.1.1; 3.2.5; 3.2.6; 4.1.3	1
50	Unq kirəşillimə	1.1.2; 2.1.1; 3.2.5; 3.2.6; 4.1.3	1
51	Ümumiləşdirmişkui tapşırığ		1
52	MSQ - 6		1
53	ÇSQ 2		1

Şıvaj

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsədidir
1.1.1. Topçaxını eyni məsələdi barər cürəbəcürə fikirdir ümumiləştirmişkuiyə axiri fikir muşukiri.	Topçaxni əsəri obrazi yə hadisədi haqqır müxtəlif fikirdir ümumiləştirmişkuiyə yekun nəticu kakui.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat həzir kiri.	Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisəd çixi kuiyə hinəne fikir izah kiri.
3.1.1. Ras kaği taza həjətirdiri zu çiri, hed təl kajığtarqi müqayisə kiri.	Ras kaği taza cuğabırdır yə cini zaği əşya yə hadisədi arar tui uyğunluğ muşukiri.
3.2.1. Məndir obrazi xarakteru uyğun likuvri.	Likuvi əsəri barər fikir yürütmüşkiri. Likuvi mətni ideya həyatışkili əlaqələndirmişkiri.
4.1.1. Likuvi mətni məzmun sizri .	Ləkui mətn hənə həyatışkili əlaqələndirmişkuiyə inşa sizri.

I Bilmo

Şıvajr

Havayrdır qeşa. İnq dana - dana daxəsa. Unkurdur sar - çinasi xitirqoşa. Şıvaj təsilgəliit dax-dax qulad gəpəşə. Sa quladu hələlib yarpağrdır. Çakui vişad risi yukuqoşa.

Məhəllimi Şıvajı həyadavalıçılı çiki, sa qəbirir maşar katkui kuidurma li. Bitinirizqilli ixer İrado şat ziqi. Ho, şaharilli kazığdaşəmə.

Maşar pişsin İrado fəlinəz qabağır İoşə. Hini arabir toşunıya sollu ləftəkui unkurdu, sam unkurduşkili qamaş - qamaş anskiri inqimix əksirqoşa. Maşax lakuisu satko yeşiniya dana - dana qula gəpři çəşi. Maşu hanmsəçini qi ki, alıvan çina rangu bürünmüşkuloşəmə.

-Sin lakpişin, maşa çim həyarda daxiqəal-İyada İrade hine şatıqval muşuki. Yarpağrdır İrade çina rangır qoma: İma, kuşkula, çətrayı.

Rəyalır İoxini. Məhəllimi hoz başta kui ki, Şıvajır inq antqilli uzaxoarma, hanımzəğilm farad danakui, qıyırdir İxeri, vişadi yarpağrdır çakri.

-Məhəllim çina kire sinfir tui güdürd hamişə sib yeşindəji?-İyada, İrade sorşini.

Rəyalırız çinağui İi:

-Axı utaqı hava fara kutoaki. Hanam hinediri bəhziçit hamişə sib yeşində utaqı bitkidmə.

Məhəllimi hine cuğab tasdiqkui.

Hava gəno çikui. Hanım muşu maşar mikiğa qışəmə. İrade İi:

-Şə aji çitəçəmə ki, hasım havayrdır canavardır yovadiri təlfrıya yemik katkoarma.

Rəyalırız çinağui İi:

Bəgam - səlidirim canavar təkəonu?-İyada sorşini.

İrade cavab lakui:

-Bə çim? Şə aji çitərmə ki, maşar pişim təkəorma, canavarım.

Ho sa vaxt miqəllili yəzaqi ləftəkui. İrade tarkui:

-Yəğin canavarəmə....

Rəyalır xapkini: Yaman qorağ

6

Dədə Tabiat

rişima. Ho kizaşəmə.

Rəyalır maşar katbığı. İl çufton çura - çura vişad qoşa. Palid, fışığ, küknar, qarağac, valas... hanmsəçini ki, çit sar çinasi qucağ kuloşəmə.

Satko lapıxax totux hozu meyye vişad ras kaği. Rəyalırzi çir miç, bızı, azğil təpi çini. Bütün məhəllimi təkui kui sa katkuivalıçılı razı vətşini.

❖ Fasilidiri taji ksanji?

❖ Rəyalır maşar çinax pişiqoşa?

A) katkuisu

B) miç təpirsu

C) canavardır x tamağa kirisu.

❖ Utağır tui bitkid çina sib yeşindəji?

A) utaqı hava hamişə fara zağili

B) ha bitkid ya qıqalim sib yeşintarma

C) hinediri dibir inç təkui zağili

❖ Rəyalırzi içir tak. İrade çina İxer şatıqı?

A) şaharilli kazığzağili

B) hina cigabır İxer katığzağili

C) hinel meyye vişad tui zağili

❖ Hoz maşar ta fasilir katkui pişiq?

A) Mıxir

B) Kınajır

C) Şıvajır

7

Motivasiya.

Məhəllimi vişəd kınakuisə haqqır də mətn çiri. *Mix tamam qeyşəmə. Dəhne ayağır dax-dax un k daxeyşəmə. Midadi gusullum miçə unkurdur kilkoeyşəmə. Əstiga zı təcokoron qula danə-danə gəfri çaxşşəmə. Hə sa arar şə əmi pişışkili kuçar təlxilyə bala, yir yavaş- yavaş latix kəoytmə. Asır sa kuməğval kə. Ya yežžini bar-bogum kajkiya şə əmi Şirvanı kurar liqşəmə.*

Sual 1. Üsür sam fəsil tuidə? Halamırdır Şirvanır İtağa kurar İktar?

Sual 2. Vişədi yarpağrdır İta fəsilir kuşkula kəar? "Qızıl Şıvaj" İlisim zur ya başta kəiqoşa?

Sa sualdiri ətrafır şagirdirzi hə hozı cavabırdır İəkiri. Kirağ dərs yəzaqi muşukintini motivasiya

davam kiri.

Tədqiqati sual. Kinaj, Çoz, Mix hana fəsilə zü çirival lazım?

Şagirdirzi motivasiye sual lövhər likucsəx totux tədqiqat çikui çəxşiri.

Likuvrival.

Şagirdirziş sadu inkü foçyə dərsligilli “Şivaj” mətn likuvri vəzini şagirdirzi hu kitabıllı izləmişkiri.

Çikırvıl.

Şivaji haqqır hər şagirdi həhozi fikirdir çikri axırır məhəllimi küməgvalıllı şagirdirzi sinif kilinzi çikıisedir haqqır həhozi münasibət muşukiri.

Mizi qaydad

Knajır ink tamam çı. Bi xi, hər qə ping kajkiyə çikağii zoa tui cavan şı heç cür pingix latıxqinqətti. Dədi iş çıksın, şı li ki, şivaj fəga kakıval as muşuqiçalı yə hər gülüşüllü sa taya çəşirmə. Mətti mixir bi yə dədi kolaxını vəhdər ink çuvri çəxşi. Yavaş- yavaş un k qalğii hələtilli mağa mıkix, xriz dahari gus kiza çikii. Sa-ku kınığix totux qula gəştörün kiza visi yə çə yuvur cugəx albıgii. Ku-pşoa qəx totuxum sor sa zərax kiza çikii. Hinə qə mal şuqoa lıksım Dədi şix saskuiyə li:

– Va hər gülüş dükui tayadış sadə çıkar malu çəktoa. Gadi li:

– İl şivaj ixer dax kakıqomə. Cini tui şivajıqilli Kətşi şuvaj sa vəzqara dax kakıqomə.

[latıxqinqətti](#), [mətti](#), [cini](#), [şuvaj](#), [mağa](#), [mıkix](#), [xriz](#)

Çuğabırdır hecayırduru pekiri hana hə çuğabırdır ancağ Kətşi mizir kajıgiri uyğun çuğabırdır kaçıxqıyē çuğabi birləşməd dükiri.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi hazır kui meyardırı görə çikui.

Maşa

Məzmunı standartıdır	Təlimi məqsədir
1.1.1. Topçaxını eyni məsələdi barər cürəbəcürə fikirdir ümumiləştirmişkuiyə axiri fikir muşukiri.	Topçaxni əsəri obrazi yə hadisədi haqqır müxtəlif fikirdir ümumiləştirmişkuiyə yekun nəticu kakui.
2.1.1. Zağı, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat hazır kiri.	Zağı, ki, likuvi fakt yə hadisədi çixi kuiyə hinəne fikir izah kiri.
3.1.1. Ras kağı taza həcətirdiri zü çiri, hed təl kajığtarqi müqayisə kiri.	Ras kağı taza çuğabırdır yə cini zağı əşya yə hadisədi arar tui uyğunluğ muşukiri.
3.2.1. Məndir obrazi xarakteru uyğun likuvri.	Likuvi əsəri barər fikir yürütmüşkiri. Likuvi mətni ideya həyatışkili əlaqələndirmişkiri.
4.1.1. Likuvi mətni məzmun sizri .	Ləkuvi mətn hənə həyatışkili əlaqələndirmişkuiyə inşa sizri.

1 Bİlmo

Maşa

Hanim ulkad tuijma ki, hinel maşa attidima. Hanim hadminim tuidurma ki, hozu maşa yazađi mukiidima. Hadminzu yaşamsıksu lazmkui iker qiyatlı aşayvırdır maşe materialıgılı hazir kitarma. Halimizı husşab kui öriqoma ki, kişqannañiz üş yaşamsıku çinə hadmu lazmkui mikari materialıgılı taminkuisu onğ pan vişo lazımdama.

Kire ulkar maşa ixerdama. Maşar laşılığın fakolu lakışığılı vişad daxarma. Hinediri bəhişit iker hündir, bəhişit alçağ, bəhişitim tuijma iker lük, harsi sa cıra agni nişjima. Bəzi vişadi enil, çixi yarpağvırdır, bəhişse mikexi uşaş yarpağvırdır qoma.

Maşar vişad iker sıx kōarma, bazan hinediri aralı lañınkōarima. Qabağır lākui yikoran, ete bil kişiqi vi çikui yaqqinqoma. Cit tikiani koldurma.

Suru muşoetu, maşadi kiru ötton xeyri tuiji? Maşar hamıya hava tamiz ya sarin kōarma. Mixir camahat hinel istirahat kirisu kōarma. Meji hadminzi sağlamval qorumuşkitarma. Maşikulaki qabağır taqđiri, mđadi, bağvırdır yə bostandır qurağlığış qorumuşkiri. Maşa tui cıga rıtubat ixerkōarma.

Maşar cıra - cıra qıvırdır, hayvandır yaşamsıkoarma. Hadminzi hed yetiyo lişajılı, kirijılı sam tüküş istifada kitarma.

Maşe cıra xeyrim tuijma. Maşar qalırkui vişadişılı taxa, şalman hazirkuıyo tikintidiri kajiğtarma. Pancara, koz, döşama sam quv taxtaş düz kitarma. Utağır tui aşkaf, raf, kursu sam katildir taxtaş hazirkoarma.

Zur yazı sizı heç diqqatlı fikir laktaru? Ha daftardirim vişe mikarış hazir kitarma. Maşa ötton iker bişiqalı, hoñtonum kağaz ixer kuidama. Kağaz kiru ixer lazımdama: kitab, daftar, albom, qazet kağazış dükkitarma.

Bəhişdur heç inamkui tovima ki, hozı niş agnim ixerji maşar qalırkui vişadiş hazirkişval. Ə, do hanmijma. Maşar tui vişad cat - cat, catkuıyo, hana hed cıra

8

Dəde Təbiat

- cıra kimyavi maddadır şıya, mağındır laktarma. Maşındır hına mikarış mısırdır hazir kiri, hına mısırdıñım cıra - cıra paşad qıltarma. Hasımzağlı maşa kujalkırvıl lazımdama.

✪ Zur darsir vişe mikarışılı hazirqi çinajılı istifada kitar?

✪ Suru muşu maşar qalırkui vişadi tıvıl lişeylun.

✪ Maşadi hadminzu xeyri yaza?

✪ Mətnir lākui zərzar boşluğır ta cuğab sizin kuida?

A) daftarix
B) kitabır
C) albomur

✪ Mətnir zərzar rangır lākui cuğab ta hınax miqet mana tui cuğabışkılı avoz kininkuida?

A) çixi - çixi
B) misi - misi
C) qazı - qazı

✪ Lākui boe cuğabvırdırılı fədo mətnu uyğunqoa?

A) Maşar cıra lağkısın qijim kizarma, fiçajim
B) Maşar laşılığlı hanane vişo taqđitarma.
C) Maşa çaqalsız kōarima.

9

Motivasiya.

Ən təmiz hava t̄el t̄akoar?

Ĥədmin ən ixer istirahət kirisu t̄el kōar?

Zümrüd maşa lisin zur ya başta k̄uiqoa?

Suru oksigeni haqqır kiju?

Tədqiqatı sual.

Meşadi Ĥədminzu sağlamlığvalı ya əhəmiyyət t̄uiji?

Likuvrival.

Dərsliğir lākui mətni abzasırdır likuvri. Şagirdirzi mətni giriş, əsas və axırı hissəd muşukiri. Əsas hissədilir t̄ui hadisəd ardıcılığılı likuvri.

Sual. Də ardıcılığ pozulmuşşiqıqalı, sizizirdiki? Əsas hissər t̄ui hadisədi arar səbəb nəticə əlaqə qu?

Şagirdir hasım çinə fikru kākui ki, axırı əsas hissər t̄ui hadisədi nəticəmə.

Məhəllimi mətni ideya muşukirsəx cürəbəcürə sualdırım lākiri.

Sizirval.

Şagirdirzu dalıgı vərəğiridir pekuiyə hozum qrupurduru ayırmışkuiyə hasım tapşırığırdir lākiri.

1-ci Qrupi dalıg. Maşar meyvə t̄onundə vişədiri haqqır təqdimat sizeylun

2-ci Qrupi dalıg. Maşar meyvə lākiri vişədi haqqır təqdimat sizeylun.

3-cü Qrupi dalıg. Sincab və hinəçcini Ĥayvandırı t̄a vişədi qozaşılı kajiğtar?

Çikırvıl.

Təqdimatırdır Ĥəzir qisəx totux məhəllimi qrupi lider sa-sarı t̄oçkuiyə hozı Ĥəzirkui misi mətnidir çikriçekiri. T̄a qrupi təqdimat Ĥəzir kuiqoqi t̄ui qrupi üzvürzi vərəğır qeyd kiri. Məhəllimi karusel dalıgı üsuluşullu kajğıiyə hər qrupu müəyyən anlayış t̄ui sa cuğab lākiri. Pşoa qrupi hərgui çinə vərəğır sa

əlamət sizsəx totux vərəğ məhəllimiş ləkiri. Məhəllimi sizi əlamətirdir səsləndir

mişkiri. Hana qrupurduri də cuğabırdır unkuri. Məsələn 1-ci qrupi əlaməti görə cuğab 2,3 –cü qrupurduri unkuri.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi hazır kui meyardırı görə çikui.

Mik

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.1. Topçaxını eyni məsələdi barər cürəbəcürə fikirdir ümumiləştirmişkuiyə axiri fikir muşukiri.	Topçaxni əsəri obrazi yə hadisədi haqqır müxtəlif fikirdir ümumiləştirmişkuiyə yekun nəticu kakui.
2.1.1. Zağı, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat hazır kiri.	Zağı, ki, likuvi fakt yə hadisədi çixi kuiyə hinəne fikir izah kiri.
3.1.1. Ras kağı taza həjətirdiri zu çiri, hed təl kajığtarqi müqayisə kiri.	Ras kağı taza cuğabırdır yə cini zağı əşya yə hadisədi arar tui uyğunluğ muşukiri.
3.2.1. Mətnidir obrazi xarakteru uyğun likuvri.	Likuvi əsəri barər fikir yürütmüşkiri. Likuvi mətni ideya həyatışkili əlaqələndirmişkiri.
4.1.1. Likuvi mətni məzmun sizri .	Ləkui mətn hənə həyatışkili əlaqələndirmişkuiyə inşa sizri.

I Bələm

Mik

E yəhiz onğ yəş fakujəmə. Şə çarşaxəta zixəmə. Çarşiligid Zülfiqar çinə kona pişi hərabilid doxturşkil kağı. Doxtur sə çarşx leşya hine ligidis yazatı il. Çarşiligid iş sa qəpig fakuyə il.

-Bala daxar, toxununkui, yokul, sa qəpigə mik tu, çakar.

Çinə tarafilim şə dadi hirsil – hirsil:

-Ma çinə toxundu? – İl. Viş cuğab işəki, daxar, yokul layo mik tui kar. Hana as muşujəmə ki, doxturi şə çarşil kallar mik çəşə ihəv. Zi bazarşkolu laxşəmə. Dadi id dalıxılı gənə zərku il:

-Ay Musa, daxar, dax mik tui çakar!

Zi bazarşkolu ləkui çəşəmə. E kəar Bayrami ləzə əğəllil bədi. Bayrami pıxtadı sam hine ş Şirahlil işkili çəvənd dıjmanval ağışəmə. Hər latfəkorun yə hine pıxtadı kaçin kireşəko, yədam Şirahlilşkili kaçilməşəko. Də al hinediri heç səjim i mik kijağı. Mik tuiyə zə zəa tarfəbjirəşəmə. Sinillil pıxtadı i gus kaçibəji.

Suru hanməşəçini anki ki, as hinedirş mivəşəko. Zi ham pıxtadı, ham Şirahlil ıxtalı kakaorşəmə. Mik antr çəşəmə. Kutəş sa – ku kaçin tuiyə pıxtadı fakui. Sasu Şirahlil talfirə. Hinum yə sa ku kaçin fakujəmə. Şirahlil as kaçin bujuvri çəşə. Yir ham sar çinəğə kaçin bujuvri, ham soguş kireşəmə.

Yo Şirahlil ivər zənilil soguş kireşəmə. Hini as soguş kuisun xətur bujuvri ki, talfirəy Şirahlil top qəvli.

Zi divari dibir laçixki çivi. İ nefas xinx kiziqəşəmə. Dana yəzlin qəşəməki yə antr tui mik tuiyə əğzır fakiri. Mik sa arar hine dalışkili maşğı fiva erpirəşəmə. Yo zə qəşəməndə kutəş çə kaçimil mik sa tarəş əmişkuiyə əğzır fakujəmə. Sa miçənd vəşini mik kutəş tuiyə çarşu iştalıki yikui qəşəməki. Şirahlil ix talışiya zərku – zərku il:

-Həsm pıxtadəni ində çəpərtəmal! Də heç ksan çəti. Şirahlil yə ləşəşim yə topçəməndə mik çarşu gılaşidəmə. Amma hini seil ksan çəti. Zi kix talfəji. Yir sar – gineriz miçel kui çəşə. Kutəş tui mik tui tiko antr çəri bubişəmə, amma kul açmişkuisun zağı ki, mik avəz i kutor sa çəyi qəməndən xü yəşşinat. Deməli mik seil erpi təmənbəqi. Yir kaçilməşri çəşə. Yir sar çinəzə lirkui – çirəğkui. Gənə yiqəmə ki sar aralanmış Şirahlil hücüm kiri. Sa arar çinə sili zə ayitləmişki. Də sili şə çarşiligid Zülfiqari silişəmiş. Hinu as sadəm lirkui yikoron zə zoşkulu

10

Dədə Tabiat

çəpəri çəşə. Zi toxuni kix lakışi, heç kla id dalıx talıkoşiyə. Yəqin bazar mik tuiyri laxidmə. İraqıdan çarşil kolu zəa lanqatı. Dədu zə uzaxılı zağı zərku il:

Vi cigari yanmış ankoşə, çim yə xəstə ximimkiri cigar yəkküşəqı.

Sa ku – pıqə qəv totux şə çarşil zikşəmə. Zi hinəqə tənəşəmə. Ancax sa zad heç i beyivillil lirkatı. Hinəzədi zım mikmə.

Mixir hərabilil əmişkiri mik karpıçırdır i çarş kulıskireşəmə. Yazıç çarş qərdəmi içir ziki. Kılısağ kutəş qəbağ sətkə mikix həsrət rəşşini. Yəyo as sual lakirəmə. Klə se günəhər? Əlibəttə, zıma!

Yəhiz onğ yəşir tui vaxt pıxri uxşəş kaçilməşiyə, xəstə çarş çinə çəpəlik mikix həsrət zəvəl i kurgında qoyıma. Həyal əşə, haqıl kəsmişkiretəşə. Çixi çixəxtətoxun də mik əhvalət as sa dard biqi.

Calli Məmmədquluzadə

Muse taxır yazışə?

Sureşjillil Musi çim hərəkət kulqalı ksəşə.

Çinə Musi hər mixir həman əhvalət kulıqırəşə?

Ləkui boe cuğabırdırşjillil fəda mətni məzmunu uyğun qovı?

A) Mik kır cigəllil qularma.

B) Çinəğə hinəne çixval muşuqındəqalı, misşuğə hinəne misival muşuqırəşə.

C) Kirağı dalış pagayı yəşkui.

Krossvordil kuşkula cəgar lakui cuğab unkoşeyun.

1. Kinajır vəzində misı quş.

2. Zül içir fakui həyvan.

3. Ziyən lakiri həşərat.

Azarlığə vaxtılı yardım kirivali vacibval izah keyun.

Uyğunval muşukeyun.

mik mik
qula öz
nuk kinaj

11

Motivasiya.

Məhəllimi lövhər kızı, quli, xni, nuki şikildir xətilquiyə sorşundə:

–Sa şikildiru təbiəti cürə ta hadisə əlavə kininkuiji?

Şagirdirzi cürəbəcürə cavabıdır: çeyğun, malxal, kulak çiri. Məhəllimi əlavə yönəldici sualdır ləkiriyə miş cuğab kintini motivasiya mərhələ davam kiri.

Tədqiqatı sual.

100 dərəcə çicər xu ya koar? 0 dərəcə xu ya koar?

Tədqiqat cikiival. Şagirdirzi sa kula sualı görə tədqiqat cixpiyə müvafiq cavabıdır sizri.

Likuvrival.

Miş

4-cü sinif həyəliş Nurəddin, Ramazan, Rəvan sam Məhəmməd məsləhət kui ki, cindi qə dərsirdir tımpuxsəx totux inkii gus mişir kirçi gebirmə. Həyəliş pşə qinyə kirçədim tıviyə inkii buğrur tui mişir kolu lapxi. Həyəlişirzi mişir qonş çuvi, kirçi gebi hanam vokuiyə sürüşmüşkui çəşşi. Məhəmməd sürüşmüşkorun mişir gus çelği. Hinel mişir kirdəqimiş. Mişir kaniqillim dənə xu zaftakoeysə. Məhəmmədi paçad xniş şalkiisəx totux hoz zoa qaltıxfapixi.

Məhəllimi də misi mətn kağazılı likuvşəx totux, şagirdirziş hinel ən ixer ta cuğab kajbiğqoaqi lövhər sizri çəkiri.

Sizirval.

Likuvşəx hissər ləkui misi mətn şagirdirziş axırı cürəşim sizri çəkiri.

Mişi qayda.

Nurəddin, Ramazan, Rəvan sam Məhəmməd məsləhət kui ki, cindi qə dərsirdir tımpuxsəx totux inkii gus mişir kirçi gebirmə. Həyəliş pşə qinyə kirçədim tıviyə inkii buğrur tui mişir kolu lapxi. Həyəlişirzi mişir qonş çuvi, kirçi gebi hanam vokuiyə sürüşmüşkui çəşşi. Məhəmməd sürüşmüşkorun mişir gus çelği. Hinel mişir kirdəqimiş. Mişir kaniqillim dənə xu zaftakoeysə. Məhəmmədi paçad xniş şalkiisəx totux hoz zoa qaltıxfapixi.

Sa mətnir mişir cuğab isimi ginəgi kajbiğqoa?

Şoe tapşırıq. Xu sam cürə ta koarqi hinediri haqqır dədə-boe yə interneti kuməğvalıllı sa misi təqdimat həzirkiri.

Qiyətləndirmə. Məhəllimi həzir kui meyardırı görə ciki.

Barakalla ustadu

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.1. Təpçaxını eyni məsələdi barər cürəbəcürə fikirdir ümumiləştirmişkuiyə axiri fikir muşukiri.	Təpçaxni əsəri obrazi yə hadisədi haqqır müxtəlif fikirdir ümumiləştirmişkuiyə yekun nəticu kafui.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat həniz kiri.	Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi çixi kuiyə hinəne fikir izah kiri.
3.1.1. Ras kaği taza hənjetirdiri zu çiri, hed fəl kajğtarqi müqayisə kiri.	Ras kaği taza cuğabırdır yə cini zaği əşya yə hadisədi arar tui uyğunluğ muşukiri.
3.2.1. Mətnidir obrazi xarakteru uyğun likuvri.	Likuvi əsəri barər fikir yürütmüşkiri. Likuvi mətni ideya həyatışkili əlaqələndirmişkiri.
4.1.1. Likuvi mətni məzmun sizri .	Ləkuvi mətn hənə həyatışkili əlaqələndirmişkuiyə inşa sizri.

I Bəlmə

Barakalla ustadu
(lətifə)

Bahlul Danəndə sahrayr katəoəpə. Hu, çinə kuralı lafəkuğu ras kaği. Koar küğü qabağır bar tui sa hilam foəpə. Bahluli hina ligidis soriri:

-A ligid, yə çekirval?
Koar küğü cavab lakui:
-Kışmiş çekirətmə.

Bahluli li:
-Aşın kışmiş tə, hine avəz uxur hikmat xəçčibğırma.
Koar küğü li:
-Zi raz atma.
Koar küğü Bahlulu satka kışmiş lakui. Bahluli li:
-Məclis lazımsız cuğab çikəui!
Koar küğü Bahlulu cuğabırđıyılı iker raz dı, hana gəna hinu sa xiləğə kışmiş lakuiya li:
-İkində xəçčibğ.

Bahluli li:
-Çinə məclis vış sa zad yiqəli, əğar ha vış çiqəli, taləsmişyə hə dax lakui ***

Da cuğabırđir Bahlulu koar küğüoş li, tənçüli kışmiş lafədi, hum hinəşkili çinardə şahrir kul. Bazarır kışmiş çeləksəz totux hu hine zəə kiya iştakui.
Hinəğə sanım Bağdədi xəlifə zəə uzax çigəli kiyan kafui. Hini, sa məclis

12

Dədə Təbiat

Bahluluxum saskir çekiri. Bahluli xəlifu cavab larkiri ki, kənküdimə, eyim kiya atma. İkinci dəfər gəna hədmi kayo çiri:
-Xəlifi zi tahrkuşama ki, lar e işğış ki, və kiyəm luyəli il kar.
Bahluli kiyəm luyəy, xəlifə zəə lakui. Birinci dəfə fuzəli çəri laşğın, Bahluli kiya qabağır lağiri. Kiya dər ki, zəə heç kəə qəni. Düz əliyə zəə mür çiri. Da Bahlulu daxurur iker həfəyri, ancax ligidis heç sa cuğab çitəndə. Hu lap tuzə əğzər çiri.

Arəli sa xiləğə lafəksin xəlifa, vəzir, vəkil, çixi hədmin məclis lafəki. Har sa hədmi lağğın kiya sa xiləğə liliyə musod, axırmı kayo lap tuzə əğzər çiri. Bahlul sa dağıyılı dıner kul.

Sə əqdaric totux məclis çəndəji kaği. Qandasi kolu çira – çira meyvod, çərəz: marazdirim kaği. Pişə çini tamənkisəz totux meyvod gəku qəndəsu vəz cəbəğəli. Kiyaş çiger övinəğəli, inli gus foçyo, dax cibnili vəz qəlvir.

Vize unq iker bahalı dəğ –qəşqışi dıkoəpəmə. Vəz məclisir katəxəğ halətəli bitiriri pi hinu gus vəzində, kutaylı – kutay katku, axırmı xəlifi kutay lakikiri. Xəlifu vəz təvri biyəli, ancax vəzir raz dındə, çiri:
-Də dalg ux çəğirzadəmə, çikirməki, xəlifi zorullu ligid vax çiqdi. Su sa biyal kirival lazımmə.

Vəzirir kiya üstür xəçčibğiri:
Lindəğəli, v vışəli xəçčiqırma.
-Və da vəz ləli luvədi? Çığə işği Xəzinəlli iker çiyəməli zədrdir dugəndijmə. Da vəz xəçčiq vəzindədəmə. Tüsedir cigəmə və çirefəca

Kiya da cuğabırđir ki halətəlli rang çəpi. Dana yəzəndəoşəğə up partəmş kul. Bahlulu kiya vəziriri kutaylı çiqəyə zəə iştakui, hinə çiri:
-Yə uxur hikmat xəçčibğəyəmə. Və hinedur hənəli koatli, vəvi kalu da balayır açmışki. Yə uxur nəsihət kuşama, və təp çaxnəli. Kar uxur sa hikmatim xəçčibğə, bəlkə, vəvi kışiyəllil qurtarmışkınıqi. Vı dar əğaci dibir çiləpi vəzir xəçčibğəli çikursu icəzə tənçiqə. İcəzə tənçiqəsx totux cəməhətışkolu lağəyə işğ:

-Aş caməhat, surum, sa meydənir kabıği vəzirum, vəkilum yax muşuəca ki, yir ku şışəmə. Sam vəz səqillil qabağır şəə işi alveru şəşəmə. Amma xi cigəli katfibi kağəli. Zim şəə işi unkursax çini sahrayrdır, məşadınr şışəmə. Sa qə məşar laşğışın, zağışama ki, e işi mayt məşar at: Miqel ləxsin zağışama ki, da vəzir

13

I Bəlmə

şəə işi unqumur xəşpəoət. Mayt lıqıllı sağalanım da vəz i cibmır katrkıtarma. Har məclisir cibnili qəlviryo tələksitəmə ki, səhbi toxundudu qəəğ? Lağın san xəlifə məclisir övəpəmə. Sinəlli kullukəmə ki, gəna vəz qəlviryo məclisir çəbi hədminzu tələksinə ki, səhbi toxundudu qəəğ. Xəlifa vəzi səhbi çiqəmə. Həki surum yax muşuəca ki, e işi lədu xəlifəvə. E işi kivalılı unq soyuməşində, tım dar əğacılı xəçčiqırsu əmr lakiri.

Kiyi Bahlulu xəçčibğui cuğabırđir buto dar əğacə kanək cəməhətış çiri. Xəlifu da cuğabırđir ki halətəlli xakində. "Barakalla ustadu" – liyə, kiya lağiri.

1. Bahlul Danəndə koar kul ligidilki çim tənçiqi?
2. Bahluli ligidu yə hikmətdirir xəçčibğü?
3. Ligid çinə dar əğacılı xəçčiqır yiqi?
4. Bahlul Danəndi ligid dar əğacılı çim qurtarmışki?
5. Ta fikir mətni məzmunu uyğun qəəğ?
A) Müdirik hədminzi cuğabu hənəli kirival lazımmə.
B) Cura gəzu lakui nəsihətə sifə və hənəli ka.
C) Miqel qonşu uzax qəhümüqillil kşanduma.
6. Mətnir jəzər boşluğır ta cümte uyğun kafkudə?
A) Uxur dəğ – qəş lakirəmə.
B) Vı xəlifi hinənu vəzir çiqirəmə.
C) Lindəğəli vı dar əğacılı xəçčiqırma.
7. Lakui cuğabırđıyılı lədu döz həcəyü pe biqıqovı?
A) kə – ka – çin, mı – da
B) hən – əl, tar – ar
C) xə – çil – çir – su, hə – yar – da
D) həd – mi, ha – lam – xər

14

Motivasiya.

Sure fikrilli lətifədi dəyər hanfən iker kiriyit yaza? Hə çikri qəhrəman iker qiymətli zağılı? Yoxsa hə lətifəd hinə qəhrəmanırzi yaratmışkuizağılı hed hoftən dəyərlil?

Şagirdirzi Molla Nəreftin yə Bəhlul Danəndə lətifədi muşisedirışilli məsəldir kəxuiyə qəhrəmanır fərqli biqıqalım lətifəd çinə qiymətir tuival li.

Tədqiqati sual. Sa dövrürüm çətinvalır İkin çinə hədmış lətifədiş kajğıyiyə hinə vəziyyətili tırıkınkuidu?

Tədqiqat cikiival.Şagirdirzi sa sualdiri ətrafır həhozi cavabıdır həzir kuyə, hə məlumatıdır mübadilə kiri. Məhəllimi kujukirval lazımmə ki, ən zəif şagirdim sa müzakirədirir iştirak yaxkitoa.

Likuvrival.

Şagirdirziş dərsligir ləkui “Barakalla ustadu” mətn abzasıdırı pəkuyə ən fəal şagirdirziş likuvriçəkiri. Tui şagirdirzişim hinə abzasıdırı axırı həhozi haqlıllı tamamkirıçəkiri.

Sizirval.

Şagirdirziş daligı vərəğiridir pəkuyə hozum qrupurduru ayırımışkuyə hasım tapşırığır ləkiri.

1-ci Qrupi dalig. Bəhlul Danəndə yə Molla Nəsrəttini oxşar cəhətir yazı?

2-ci Qrupi dalig. Bəhlul Danəndə dəyərlı cuğabırırşılıl kəjğiyə təqdimat həzir keylun

3-cü Qrupi dalig. Əgər hər çinə cəmiyyətir haqallı hədmin təbiqındəqalı hinə cəmiyyəti axırı cımkıuji?

Çıkirval.

Qrupurdur haqqır sa lətifə həzirkiri.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi həzir kui meyardırı görə ciki.

Zuqal

Məzmunı standartıdır	Təlimi məqsədirdir
1.1.1. Təpçaxını eyni məsələdi barər cürəbəcürə fikirdir ümumiləştirmişkuyə axırı fikir muşukiri.	Təpçaxını əsəri obrazi yə hadisədi haqqır müxtəlif fikirdir ümumiləştirmişkuyə yekun nəticu kakui.
2.1.1. Zağı, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat həzir kiri.	Zağı, ki, likuvi fakt yə hadisədi çixi kuyə hinəne fikir izah kiri.
3.1.1. Ras kağı taza həjətirdiri zu çiri, hed təl kəjğitarqı müqayisə kiri.	Ras kağı taza cuğabırır yə cini zağı əşya yə hadisədi arar tui uyğunluğ muşukiri.
3.2.1. Mətnidir obrazi xarakteru uyğun likuvri.	Likuvi əsəri barər fikir yürütmüşkiri. Likuvi mətni ideya həyatışkili əlaqələndirmişkiri.
4.1.1. Likuvi mətni məzmun sizri .	Ləkui mətn hənə həyatışkili əlaqələndirmişkuyə inşə sizri.

Dədə Təbiət

Zuqal

Xədicə carısu qavil qəşə. Vaz qərəşmə ki, cigəli tösunəozətişə. Hini, şıl çigirir lədqəyiyə xiləri – xiləri ayıyır lətrəği. Rəşadi dax dadu ustul çikağı. Xədicə carı kıl şı çigirir çəşya özişə. Rəşadi kalla dadı niki üstür çəş: -Dada, çim at? -Ksanatmə, bala.

Dədə soe qabəğir tui maşq kolu ləkisiyə it: -Ay bala, i sa zuqal kullukətmə ki. -Uxur zuqal bişkuyə? - İyə Rəşad tik toçiyə dadi ijax ləkşi. -Ə, bala, həki zuqal vəzintarımə. Şuvajı axırı şəmə. Maşallı, bağıllı, bağıadrişlı zuqal tərənbiqədəmə. Balkəm məşə içəndir, kıl ləqəntonunda cigəbirillı zuqal unkuşidədəmə. Rəşad fikri tui: “Anı, dadu zuqal bişqə. Bəlkə zuqalı şə dədə ksanatmə kəmagal kiricə?” Rəşadi misi sabat tuiyö maşq kolu xi. Zuqal ixer fəkuı darar kəği, ancax hınəş zuqal çabəğətti. Qacrac müləmir zənçışın kəkiddirir piritili zör uçmuşğı. Rəşadi kalla artkuyə kəkiddirir ləkşorun böyürkəni kolduri içir şməqı zuqaldır zağı. “Ay car, iş çim zuqal çabəği!” İyə Rəşad toxuni sigir ajlı – ençilə. Hu, dax mişəlhiyə, kolu buğur qəğli – qəğli, ancax vışar azlıkuyə cığa çabəği. Böyürkəni tikan tui budəğdir sar- çinəsər hanım şibşəmə ki, ələ bil hasar düzəşməmə. Rəşadu kolu çinə cigəllı basımış ləttikui vıqşəmə. Tikəndiri hini kıl – paça zivi, Rəşadi hınəş fikir ləkunda kolu çigili ləttəği. Dax vışar şəşiyə, sabat zuqalı vətə. Rəşadi sabat kıləmir lətrəkuyə, şat – şat kurar liki. Zoa ləkşorun bəksunur çəşiyə dadu hu zağiyə həyəcənillı sorşini: -Ay bala, çu xidəşə? Hinə sabətir tuiji yazı? Rəşad qanəkirir – qanəkirirı dadəş ləkisiyə sabat dadəş kolu vıxəkui: -Dada, uxur zuqal çikağatmə. Rəşadi tikəndiri zivi kıləmirı dadı putu kəği: -Vay, vay, bala, kıləmir yə yava

15

1 Bilmə

araməjji. Zuqalix çini hədmi hasım kitaru? Yağın ixer zütükuyə? -Vaa, dada, zütükuyəmə, sa danə tüzivəlmə. Fikir ləkəkui, zuqal çin, dax ksanər. Dada, vı azan azzivtorun yə zı ksan hiss kirigoyimə. Dada həillili düşmüşğı istaldır şı mica pitamir kətrkuyə, hu hinəni koksux ləqədi.

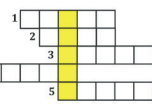
1. Rəşad dadu xəbar fonda maşar çinax xit?
A) qış çəpırsu
B) maşar tui məməllı ku çikaşu
C) zuqal çikaşu

2. Çinə zuqal çikaşuxəçimə hasıton azıyaytu tablaşmışğı?

3. Zuqalı xeyri yazı?

4. Xire sor yə meyvəd qalırkəar, hinediri tə xastalığıdırı xeyri tuiji?

5. Krossvord vətə. Hinəl kuşkula rangr ləkui cuğab unkeylun.

1. Antr vətıyə qalırkui, makəğula rangr atı bostanı məşsul.
2. Çöz kəğışın zollu qəştarımə.
3. Hinə vışi kəniş topınsın hədmiş nəfas tıvunəkarımə.
4. Kona vəhdə soe antr çəkəğtarşəmə.
5. Məli bala.

16

Motivasiya.

Məhəllimi hədmin azarlı fiyə hozi bədənir cə atfi vəhdə ən ixer çinəşilli kajğitar qi hinediri haqqır çixsəx totux, azarlı biqi hədmu gənəm çinəşilli kajğitarqi şagirdirzi sorsundə:

– Qəviliyə bədənir cə tui hədmu çarə kirisu çine mürəppəşilli kajğitar?

Şagirdirzi cürəbəcürə cavabırdır ləkiri. Məhəllimi gənəm hozu cürə sual ləkiri.

– Mürəppədi içir ən ksan, dərmani kınəgi mürəppə yazə?

Şagirdirzi bitinirzi çinardə zuqali mürəppə çiri.

Tədqiqati sual. Qəvil qi hədminzu zuqalıqıllı əlavə tə mürəppəşillim qininkuiju?

Tədqiqat cikuiva. Şagirdirzi sa suali ətrafır müxtəlif cürə fikirdir çikri. Hinəx totux məhəllimi lövhər hasım sa cədvəl çəkmişkuiyə hozu tapşırmişkiri ki, suru çixiğozuş kijit yə kitabıllı likuvjit sa cədvəlir uyğun xanadırız sizəylun. (Cədvəl nümunə gınəgi ləkuivalmə. Məhəllimi hinu yisım çəkmişkininkuidəmə).

Zuqali haqqır	
Çixiğozuş kijit	Kitabırdırılı likuvjit

Likuvrival.

Mətin şagirdirzi hissə-hissə likuvriçəkiri. Likuvşəx totux məhəllimi yönəldici sualdır ləkiri. Zuqalıq cürə tə dərman bitkidi haqqır suru ya muşuiji? Hana “Kətşi qalırkui dərmani bitkid” kitabıllı məhəllimi dərmani bitkid haqqır əlavə məlumatırdır likuvri.

Sizirval.

Dərsligir ləkui də tapşırığırdır sinifir yerinə-yetirmişkiri.

2.Çinə zuqal çikakuisəxçimi hasıton əziyyətu tablaşmışqi?

3.Zuqali xeyri yazə?

4.Kire sor ya meyvəd qalırkoar, hinediri tə xəstəligirdirü xeyri tuiji?

Žoe tapşırıq. Kəklivotu yə muşkule haqqır təqdimat hazır kiri.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi hazır kui meyardırı görə cikuvi.

Tərəkəmə Kəffidin

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.1. Təpçaxını eyni məsələdi barər cürəbəcürə fikirdir ümumiləştirmişkuiyə axiri fikir müxukiri.	Təpçaxni əsəri obrazi yə hadisədi haqqır müxtəlif fikirdir ümumiləştirmişkuiyə yekun nəticu kakui.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat hazır kiri.	Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi çixi kuiyə hinəne fikir izah kiri.
3.1.1. Ras kaği taza həjətirdiri zu çiri, hed təl kəjigtarqi müqayisə kiri.	Ras kaği taza cuğabırdır yə cini zaği əşya yə hadisədi arar tui uyğunluğ müxukiri.
3.2.1. Məndir obrazi xarakteru uyğun likuvri.	Liкуvi əsəri barər fikir yürütmüşkiri. Liкуvi mətni ideya həyatışkili əlaqələndirmişkiri.
4.1.1. Liкуvi mətni məzmun sizri.	Ləkuvi mətn hənə həyatışkili əlaqələndirmişkuiyə inşa sizri.

Dədə Tabiat

Tərəkəmə Kəffidin

Katşi camaəhəti ixerdur **tərəkəmə** valili yaşmış kəarmə. Tərəkəmə mixir biniyir, soe mulkur təkəarmə. Şivajırım sa vəz kəar kütüllü yatağır kəarmə. Mixir biniyir haləmeirizə aləğərdir vətəri, barə düzkuiyə, haləm tilquiya sərđan nəktəarmə. Haləmi əlgəli kəan liğ qafər ləktəarmə. Şivaj kəğsən camaəhəti əlağərdir biniyilli kəftəğtəarmə. Oktyabr vətəri onux totux haləm şirvani kusu kurar ləqtəarmə. Tərəkəmə şivaji kəar sa vəz qıdan luvtəarmə. Hoz Qonaxkəndi bugarur sa kimə qıdan vəşində, cürvəl tuiyə hana kurar ləktəarmə. Seil cürvəl duvurşə əsas məqsəd hənə ki, hinelli Səndəğ ləntini tui kəar hənə isə, hən ixer gətinəmə. Təxtə bini ləçtiği sürüd hinəl kmiğiz ixer yəşintəarmə. Tərəkəmə sa kurbəbir vəşində əsas səbəb hənə ki, yatağır ku təkəarmə. Cinə ixer gəşqalı novurdurur ku klləarmə, yoxsəm haləmu zullusum ku məşinilli təğmişkəarmə. Döl təğşisəđilli qabağ bəto sürüdi yatağır ləktəarmə. Biniyçillil fərqi, yatağır zəttəbir əntillil qəlibkiyə kumad düzktəarmə. Yatağır süri gərə **baləstəndir** gəçtəarmə. Təzə oğ kicirü **kuz** yə **paçaldır** gəçtəarmə. Təzə cini kaği kərpəd paçalır ləktəarmə. Ku – pşə qax totux çixiğ kərpəd paçalillil təftirkiyə kuzur ləktəarmə. Cöz kəğsən kicir cinə dəstər, haləmm cinə dəstər kəjiktəarmə. Mikiltinilli haləm yelimu cipiyyə sən yərsənux totux haləm tilqiri çəxtəarmə. Cözi ələq kəan qəyməğ, miş ciktəarmə. Apreli axırın mayı əvvəlindrilil yatağır hava ixer fərə qışın haləm qızdırməşilli xəstə kəarmə. Sa xəstəliği əsas səbəbirdir səji novurdurullu çirkli ku zülvalmə.

17

I Bölmə

Hənəmzəğillil haləm bini kurar ləktəarmə. Kəna vəhdədirir özi kurar pşorullu kəçüm iştəlkəarsəmə. Gündə qəftəğə kəfi tənçibəğ cığa ələçəğ vətəri, barə hazır kiri, haləm kaği haləttirəm cəbi əl tilquiya sərđan nəktəarsəmə. Alir mayə vətəri əng ciktəarmə. Hinəğə hən ingəbir kiri iğir kəjiktəarmə. Abənzi lise gərə hinə ingə dəd həç cinə qəndəsər təkəarsəmə. Həki dövür kəna dövürçünü dalg ciktəarmə. kuralı kəç iştəlkəarmə. Hənəmzəğillil kurar haləm tilqitəarmə. Tərəkəmə yatağillil təcə bini qəltükəulvil yəhiz ku, yəhiz puğu qə luvtəarmə.

Tərəkəmə - bini yə şirvani həyənə vəqəndədur. Baləstə - şirvani haləm ləktirü gəçəğ cini şuğə. Kuz - Paçal - Şirvani cət kicir ləktirü cığa.

1. Tərəkəmənin kinajir kui cığa cüm cığa?
A) fərə lənt tui cığa B) qurağ, ku fənda cığa C) ku tui qi cığa

2. Krossvord vəzə. Kuşkula rəngir ləkuvi cuğab unkeylün.

2		1							
3									
4									
5									
6									
7									
8									

- Kinə soe mulkur cığı zu.
- Kunəşullu qitəarmə.
- Cvəl bələ.
- Kallar qitəarmə.
- Sürü qabağır kəttəarmə.
- Fayid qə kilərmə.
- Niniçillil çixi inçəmir yaşmışkui vəhşi həyənə.
- Hinelli ku luvtəarmə.

18

Motivasiya.

Məhəllimi lövhər pşə şikil xəçilqiri. Sa şikil şəhəri, sa də soe, sadəm ələçəğirdir ađtı bni. Hənə çubuğ, çığ, qaldırcı kran, metro, eskalator, dəryəz, yaba, bar gəşi pşi tui cuğabırdır lövhər sizri. Məhəllimi də sizi cuğabırdır tə şikilə uyğun qoqi şəğirdiriz qruplaştırmışkırçəkiri. Hed qruplaştırmışkuisəx totux şəğirdiriz də tədqiqatı sual ləkiri.

Tədqiqatı sual. Tərəkəmə tə hədminziş citar? Tərəkəməni dalgı zu yazə? Hozı təsərrüfat ulkə tə

bölgədirir yaqqıntar?

Tədqiqat cikiival . Tədqiqat cikiusəqilli qabağır şagirdir qrupurduru pekiri. 1-ci qrupu tərəkəmənzi haqqır, 2-ci qrupu şəhərlinzi haqqır, 3-cü qrupu soe cəməhəti haqqır təqdimat həzirkirval tapşırımışkiri. Şagirdirzi həzirkui təqdimatırdır karuseldərs üsuluşullu kajgıiyə tui qrupuş ləkiri. Hasım bitin sinif şagirdiri qrupurduri həzirkui təqdimatırdırışıllı xəbər çipxiri.

Likuvrival.

“Tərəkəmə Kəftidin” mətn hissə-hissə likuvsəx totux məhəllimi hasım sa mətn cıkri.

Çıkırval.

Məhəllimi: *Molu xoli ıxtilat kiri ki, çinə üs yir kəar lakorşunu Əğjəqəbil rayoni ərazir tui Pirsəhət inkii buğrur tencibiğşəmə. Hava fara aşəmə. Tərəkəmə pəpaxkiğözi kərpa cüvaldırışıllı sa pşoa-onğ toz al tiqışəmə. Hozı al tilqintini tərəkəmə xınıbirzi çe-pişə hazır kuiqışəmə. Sa vəhdər inkii buğrur tui yurğunluğullu pşi gus sa lıgıld qəlkiğşəmə. Molu xoli pıxtad ixer yavajşəmə. Pıxtadi danə yežzineşəmə ki hu pşi gusullu encuvri. Bitini məhətəl biqışəmə ki, du görəsən kla? Va lişkuiqimış du məşhur bla Qaraoğlan qimış. Qaraoğlanı Molu xoli zoa pşə qini. Hinəx totux Molu xoli hinu sa çapma lıka ləkuiyə li:*

-Keş, Qaraoğlan, vı birdən şire pşorux sataşmışkoarmə. Yir əstiga tui mıkıntını foçfiyə kəar kuidurmə.

Qaraoğlanı hasım li:

– Hə ma hədmivaliş yiki. Vişkili pşə təqquisəx totux yə ma ve pşorux laşkirju?!

Əstiga tərəkəməni foçkui lepişqalı çali buğrur ciki pşor atfi. Va lişkuiqimış pşor çışəx miqel

Qaraoğlanı şer kuiyə cixidqimış. Molu xoli li:

– Yaxşıma Qaraoğlan yə ux muşukirijmə. Hana tərəkəməniş kolu gəğgi. Zur bardır kajki-lajkeylun.

Yə layə Qaraoğlanı pşor tençiquiyə iştalinnə.

Žoe tapşırıq. Topcaxında mətnix topcaxinsəx totux zoa plan qurmuşkuiyə ifadə sizəylun.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi hazır kui meyardiri görə ciki.

Dəvə vaqqındədu

Məzmunı standartıdır	Təlimi məqsədir
1.1.2. Topcaxını fikirduru hine əlavəd kuiyə inkişaf keriçekiri.	Topcaxni mətnir yarımçığ yežzini məlumatırdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat hazır kiri.	Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi çixi kuiyə hinəne fikir izah kiri.
3.2.2. Sadə cümləd ləkui qayde görə intonasiyilli cıkri.	Sadə cümləd dax-dax, haqlıllı, düzgün zəkşiyə likuvri.
3.2.5 Mətni məzmun çixikuiyə yaradıcı şikilir davamkiri.	Mətni hissədu hənəne haqlıllı əlavəd kuiyə cıkri.
4.1.3 . Zağisəş sam kise haqqır esse sizri.	Likuvse , kise haqqır çixi pılan qurmuşkuiyə ifadə, esse sizri.

Dade Tabiat

Dava vaqqında

Dava sahibi can lərəşə. Zoa – cığağıllı uzaxr, qurbat çinə cığə, sahrayı urtar, kına quyı gus atlı vəşə kulğar. Düz pşo qə şama ki, hini badan ça tuvi kızı. Gah ztı ,gahım faraqıllı mız, tal bılıqı kıl. Yazıq Dava kutağıllı çikeşə. Davu hinane səhbi yazıq kəkəşə. Davi ancax çinə zadu bu ləkəçində qəşə, dax –dax ağzır ku zılı, səhbi ijar xuvri. Axu, çınarda da sam üs da amtdır katbığı, sulu – sor, gahıllı –pəharır koçunmuş bığəşə. Qumur, boranır lıksın Dava antr azzıbrı, səhbi hini kolu laçkılıya daldalanmışkıl, hini can qılırsəğıllı qutarmışkırı.

İnq zəçəpıxırəşə dana yeşinəşə. Vışə kulğə cığə şıxul qəşə. Davaçı ijar inq xalkır qəşə. Da vazıyyat Davi hiss kıl. Dava səhbi uzanmışqı palaxxılı kəkıllı yapmışıfıya çənqıyva kılğə tui cığə çıkabığı. Səhbu kıməğval kıl ki, qəqal vıxax yaxı laçkılıqta.

Davaçı sadəna rəhat nəfas tuvi. Kutıllı işarə kulya Davəx mığəl səskul. Dava səhbi qəbağır nılbıbrı gus çəbi. Hını kalla ləkıyva səhbi nıki gus çəşı. Səhbi Davi kalle pt tarmarkulı:

- Deyasan, kələtma, kafın halallaşmışıfoa.
- Dava kalla fəşbızıya səhbi ijax əkpışı. Səhbu zağı ki, həyvanı pilor xını zət, dana yeşinət ki, hədmıçını qanačkıı tanı.
- Ya vi ixer incıtmışkıldama. Hanım vaxt əjıma ki, kula dave barım ya ux gəşdəmə, uestalıg zım vı kıləbrı gıvıdımə. Sandırım ya ux rəhatval ləkıyımə. Sır – sıfatıllı zağımə ki, vı narazı at, ancax gəşə ya vıskılı koan –koaru calamış kıldımə. İncımış ankuvun, e çarə bəğımə. Ya aıla vaqındəs pışə qəzənmışkırəşə foa. Ux hanımsəçını at ya azıyyat çəkmışkırı qovışə koa? At, zoa aıllı kolu

19

1 Bölmə

rahat çvri yıldıqoyısu. Zi vış ixer razıdımə. Vı tabıqındaqəşın yır umzi kıldırğımə. Muxoetmə, zi vi xatrina dəymış qıdımə, vış gran cığabım lıdımə, bəhzi vaxtırdırım mızdımə. Amma sağ far, vı i ijar taftıbjıdımə. Tak sa əl, doğurdanım vı narıçını qəzısmış bıqıqəşımə. Va zi vavı taspıquışımə, dana yeşınqəşımə ki, va zi kılısu, amma, dəyasan ux zi yazıq kəğı, vaa i ijar sa çıl nəfne ələqıyımə, sıllım vı azğım taftaxıjımə. Həki e hımırdı axır mığəl qətmə. Kire arar ya taftaxıjıqı halal kal

Lıgıldı darınıllı nəfas tuvi. Davi kalla hını nıki gusulu fəşbızı. Həhını fara nəfasıllı səhbi qı kuləmsur fara kıl. Davi sınıllı mız açmışkıl lı:

- Har ya ya ux halal kiretmə, ve buto gunəhılı taftəkoetmə, ancax iş ux sa zad bəğıştəmş kınınkıyımə.
- Lıgıldı tabırmıqıya əftığı. Dava səhbi İrənkıqıı pilorux ləkıpışı:
- Vı kıləfıtu, sa əl zi hanım çurəşımə ki, hal əftıqımə. Barım ixer gran qəşmə. Hınəq əlavəm kula bılı davi kırım bari gusulu gəşəşə. İ pağad ləşkoəftıya. Sam əl zi vı ijax ləkıpışı ki, ya e bar danəka, yam sətkə ləcazə ta zi çəbıya çurval tuzmə. Va ix fikır ləkəəftı. Zi hənışə karvanı qəbağır pıvıdımə, başçı bıqıdımə. Va sum sa qıymət ləkəəftı. Sa çıxı hılamım çənqıy çıkabığı, e sarbanım hını qıçır şıku. Kəş, da ya ux həç vaxt bəğıştəmş kırıjımə.
- Davi pilor xını zı qəşə. Səhbi qəqal vıxax laçkılıyva səkit tuxoəşə.

⚡ Davaçı tel can ləkırqəşə?
A) Zoa B) Sahrayr C) Mıdar

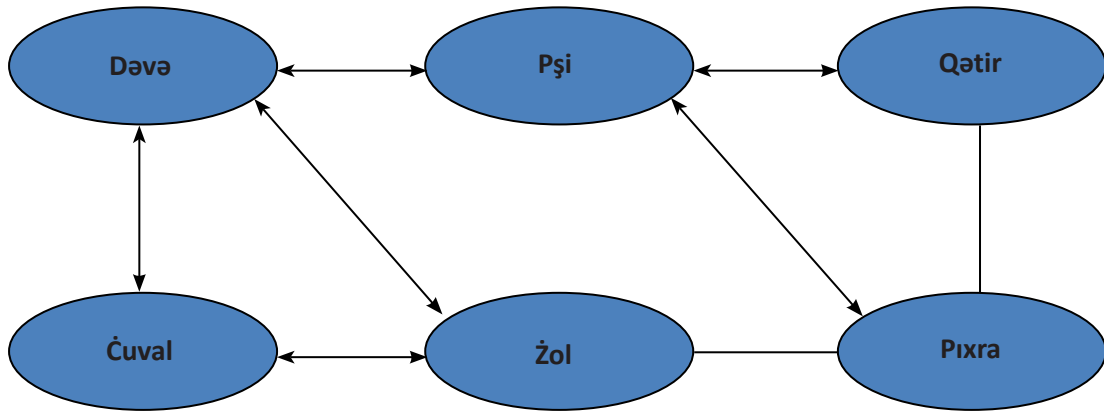
⚡ Pilor zı dave vaqındağı daveşə çırtoaş?
A) Ya vi ixer incıtmışkıldımə.
B) Ya vı ksan vaqındımə.
C) Ya ve yem fəğqıyımə.

⚡ Davi lı: "Har ya halal kiretmə, talca sa dalıqə başqa". Davu bəğıştəmşkırı yondəy yazəşəğı unkuilya sızeyul.

⚡ Davi pilor çinə zı qəşə?
A) Səhbi hə zirpı çinə hılamı qıçax şıkuzağılı.
B) Səhbi hını vaxtıllı yem ləkundəzəğılı.
C) Davaçı can ləkırzağılı.

20

Motivasiya.

Oxişarillı taşıxkui həyvandırı hədminzu ya xeyri tuiji? Hinedir sar-çinəsu oxşar yə fərqli cəhətidir muşukeylun. Hər kula həyvanu sa venn diaqram qurmuşkeylun.

Tədqiqatı sual. Ümumiyyətlə həyvandırı hədminzu ya fayda tuiji? Sa texnike dövrür bar tışmışkırısə həyvanduru ehtiyac tuiju?

Tədqiqat cıkuival. Venn diaqramıdır qurmuşkırival hər onğ şagirdu tapşırılmışkuiyə dəvə yə pşı, hana onğ şagirdu qətir yə pşı fərqli yə oxşar cəhət çirçəkəri. Sa minvalıllı bitin şagirdirzu cədvəlir ləkui həyvandırı həm oxşar yə fərqli cəhətidir hanam hinediri hədminzu ləkiri xeyrid muşukuiyə Venn diaqramıdır yeşiri.

Lıkuvrival.

Şagirdirzi zoe həyvandır haqqır tədqiqat tamankuisəx totux "Dəvə vaqqında" mətn lıkuvrı çəkəri. Mətn lıkuvsəx totux səhbi dəvu qarşı kui hərəkət sam dəvi səhbi can ləkitorşunu həlalılığval

ləkundəval sure fikir muXukeylun.

Sizirval.

Həmən sualu şagirdirzi daligii vərəğir hozi təqdimat həzirkiri. Təqdimatır lövhər xəçilquiyə nubulli hed likuvri. Ən ksan təqdimat sizi şagird dərsir ən ksan şagirdiççini məhəllimi təqdimkiri.

Çikirval.

Dərsi axırır şagirdirzu həm zoe həyvandır hanam vəhşi həyvandır haqqır məlumat ləkiri. Ümumiyyətlə təbiəti bitin həyvandır hədmi həyatır çixi xidmət tuijmə. Vəhşi həyvandır təbiətir tui xəstə həyvandır qantarmə, sam həyvandır arar azar yayılmışkuişe qarşı tıvtarmə.

Zoe tapşırıq. Mətni axırır ləkui tapşırığırdir yerinə-yetirmişkiri.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi həzır kui meyardırı görə çikui.

Qaçaq Nəbi

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kiriçekiri.	Topçaxını mətnir yarımçığ yežžini məlumatıdır həne fikrilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt və hadisədi haqqır misi təqdimat həzır kiri.	Cürəğozı hərəkətdir təhlil kuyə hinediru həhozi münasibət muXukiri
3.1.2. Mətnir tui termindir fərqləndirmişkiri.	Mətnir ras kaği təza cuğab və termindir mövzuyu əsasən izah kiri.
3.2.4. Ləkui mətn gispixri, davam kiri yadam çixikiri məqsədilli plan çipxiri.	Mətni məzmunu təza süjet xətt əlavə kirivalıllı yaradıcı plan çipxiri.
4.1.3 . Zağışəş sam kise haqqır esse sizri.	Likuvı mətni haqqır rəy çiri, genişləndirmişkui formarım esse sizri.

Tarixi Şəxsiyyəti

Qaçaq Nəbi

Kinə dövürdür Qarabaği mtdadır. Arz infa miqel sobur Nəbi zu fuyə çinə qaçaği haqqır bitinirzi ciktarşama. Ağızri inğebir Nəbi haqqır şeidr qoşmuş kiri, məhənd ciktarşama. Hina dövürdür Azərbaycanır çar həkumət və hine yerli nümayəndəli soburur tui camaəhatu zülmi kitarşama. Həzi kutaş çı li, mağa, mal, həyvən çikui çikui, ləkundadurum mizi kileşə. Bəhzi sobiri camaəhati çarı sa zülmi tab kaxunda, hinu qarşı vuruşmuş köeşama. Nəbim zülmi, haqsızvalı qarşı vuruşmuş kui hədmişama. Rökuməti hədmiznu hu çikri yukoşama. Nəbim hozi kutaşlı şəpıyü tüləng fuyə mtdar əzazi. Həmməzəğim bitinirzi Nəbiş qaçaği şieşama. Nəbi zalmırzəğillı dax-dax intiqam tureşama. Nəbimimlərir Həcarim qoçuvəlr lğıldıqlı kix rəşindətışa. Rökuməti hədmizni Nəbi cizinjəndəson məsləhat kul ki, Həcar xanım çışui ya türmər lizqtoə. Həzi Həcar xanım çışuyı türməhər lizqır toma. Həcar çütton əllay kul qalim türməlli çəşpini tuzima. Sa xeyləğ vaxt ləttixsax totux da xəbar Nəbu kil toma. Nəbi hine kilinim kajkiya layə türmər qaravul kirdur basarkuiya Həcar xanım hinelli çəşpisikir toma. Rökuməti hədmiznu Nəbi sa hərəkətiş ixer inđix kuiltama. Ya qıqalı həllis Nəbi kilü yukoşama. Amma xu heç cür çöün koətişama. Nəbu soburur tui camaəhati ixer köməğval kireşə, çarı hədmim təkolu pixi qalı hinu xəbar ləkireşə. Çim camaəhatu Nəbu yihya hinu köməğval kireşəğdi, Nəbim hine camaəhati köməğvalı hanım yukoşama. Hina dövürdür zəlim çar həkuməti qulluqçin, nəçəlinğir, pristavir Nəbiş inđix qıdan rəhət əçtəvən koətişə. Nəbi kutaş tüləng, xırız üstür camaəhatu köməğval kiri, zalmırzum cəza ləkiri. Camaəhati hine da

23

II Bölmə

ksanvaldir heç vaxt kurdim kitonda, Nəbi hozi məclisdirir ən mikir əşreşə. Sam üsüllü çar həkuməti Azərbaycan tui idarədi çixiğozı unğumur qorxu liqu Nəbi əzri inki panı unku qənahiz zək üsü çinə qə san ačzvi çigə xainvalıllı vəz xəşpikuiya kirdmə. Hınakılı sagalantını ixer üstürdür ləftaxi qalim, camaəhati Nəbi heç vaxt kurdimkoəti. Hina dövür hinü zivüllü likuvri məhənd həkimcan bitinirzi əzbar kitarşama.

📌 Ləkui boe cuğabardırzi fəda mətni məzmunu uyğun qoa?

A) Qaçaqır camaəhati vaqintarma.
B) Çapırdı xitqitarıma, lətkum ilir kitarıma.
C) Sa mtda lətkindəğalı, sa dara zilarıma.

📌 Qaçaqır çinax vuruşmuş bəqdır?

📌 Cürə kə qaçağır suru muXuıdur?

📌 Antonim cuğabardırzi uyğunval muXukeylun.

İxer	dana
Həvar	ant
Zəa	musod
Riği	cəvan
İnqər	gəda

📌 Qaçaq Nəbi fə bölgədirı mtdadınır vuruşmuş qıdu?

A) Qubadlı, Zəngilan, Ləçin, Kəlbəcər
B) Quba, Qusar, Şəbrən, Xaçmaz
C) Lərik, Astara, Lənkəran, Masallı

24

Motivasiya.

Məhəllim:- Qaçaq Nəbi haqqır ya muхuiji?

Lövher BİBÖ cədvəl çəkmişkiri

Qaçaq Nəbi haqqır		
Muхoetmə	Muхuкуi yіkoetmə	Тonpuxşəmə

Məhəllimi sualdır ləkuiyə 1 – ci sütun zilisəx şagirdirzi Qaçaq Nəbi qaçaq, vətənu biji hədmi, mərdvali haqqır muхuiji sizri.

Likuvrival.

Məhəllimi Qaçaq Nəbi haqqır ümumi məlumat ləkuisəx totux dərsligi 20- 21 ci səhifər tui mətni sifte kи abzas likuvri.

Məhəllim:

– Zur Qaçaq Nəbi cige tıbıqəşin, ya kirijşə? – sual ləkiri. Şagirdirzi çirisedirix topçaxındə hanam mətni yeşşini hissəm likuviyə fikirdir müqayisə kiri. Dərsligir ləkui tapşırğırdır muхukiri.

Тopçaxındəval:

Məhəllimi şagirdirziş çiri ki, topçaxınsəx totux zur mətn sur- sure cuğabırdırılı çıkırmə.

Koroğli qəhrəmanvaldırışılı bəhrələnmişfiyə guj tuivi azərbaycani xalqi XIX əsri axırı – XX əsri əvvəlidir çar Rusiye sam tu qonşu ulkadi Azərbaycanu tui münasibəti bəhzi hədmin ijər qaltırvi. Kuçallı kafiyə zoedur lafirqiri misalır qonşu ulkadi padşahırzim azərbaycanlinzi kutaş çı var – dövlətidir çiquiyə cəməhət imza vaxrəşə. Sa dövrdürür Azərbaycani müxtəlif rayondurur, hine soburur kutaşılı gujlu, heç çinəş inq yonundə şil inku qalxmışbiqi.

Hozı həm tui ulkadu qarşı, həm hozı kire ulkar tui nüməyəndədu qarşı vuruşmuş biqi. Cəməhətim həmişə hozı zülmüşüllü qutarmışkiri çalışmış biqidurmə.

Yazı(zıma rangır ləkui cuğabırdırık fikir ləkeylun)

Kərbəlayı qarabaği varlinziş qıdmə. Sovet ordi əsas məqsəd **yoxsullaşdırışkuiyə həhozu tabı kirivalşəmə**. Kərbəlayımhinə dövrü hanım varlı- karlı hədminziş qızağılı ordu yuqəşəmə ki, **həm hinu inqıxkiri, hini kutillim cəməhət çinel kajkiyə həhozu işətmişkiri**.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi həzir kui meyardırı görə çikui.

Cavad xan

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsədir
1.1.2. Təpçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kırıçəkiri.	Təpçaxını mətnir yarımçığ yežžini məlumatıdır həne fikrillı tamamlanmışkiri.
2.1.1. Zaği, ki, lıkuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat həzir kiri.	Cürəğözi hərəkətidir təhlil kuyə hinediru həhozi münasibət muşukiri
3.1.2. Mətnir fūi termindir fərqləndirmişkiri.	Mətnir ras kağı taza cügab yə termindir mövzu yə əsasən izah kiri.
3.2.4. Ləkuvi mətn gispixri, davam kiri yadam çixikiri məqsədillı plan çixiri.	Mətni məzmunu taza süjet xətt əlavə kirivalıllı yaradıcı plan çixiri.
4.1.3 . Zağisəş sam kise haqqır esse sizri.	Lıkuvi mətni haqqır rəy çiri, genişləndirmişkui formarım esse sizri.

Tarixi Şəxsiyyəti

Cavad xan

Gəncə an ər vaxtıdır Cavad xan hine xan qıdma. Hu xan qı halatır Gəncəli dışmanızı paça tədqıdama. Hını xanlığır guju quşun yarətmişkijima. Hamm zağlı Gəncə xanlığır ıer inkişaf kuyə, hine camahat ıer ksan yaşamış biğidurma. Hını Gəncə müstəqılval hını canıqlı ıer yığıma. Cavad xan həmişə dışmanu dışman, kılum kılı qıdma. Hu hasım qıvalı haqqır hine peşatırım "dışmanu qarşı ıer amansız, kılı qarşı ıer məhrıban qıdma" sızyə toma. Azərbaycanı sa həyərda cıgı həmişə dışmanızı pil gəşı, ha cıgı cızi yığıma. Çar hökumətu həmişə Gəncə ığal kırı yığıma. Həmişə armanızı kırı satqıval kılıma. Hını dövürüm illı – utullu çarı kabığı armanızı Cavad xanı heca kuyə Gəncə aradıdır yaşamış fusu saza tənçüdü. İl yaşamış kılı çaxşı armanızı həmişə kire camahatı qarşı paxıl bığı, huzu tab armuşkuyə da cıgabır həzıllı cığrı yığı. Sa cıgabır pil gəşı çar hökuməti Gəncə xanlığır çikırsu plandıır qurmuş kırı çaxşı. Sa dälıgır huzu armanızı ıer kılmgıval kılı. Gəncə lül armanızı satqıval kuyə tıl çüftün qaravulçın tıpendür qı hinedırı haqqır çarı generalıru zaşar lafakı.

General Sisiyanov məlumatdır kağı halatır quşun Gəncə kolu veritmişkui. Gəncə qala mühasirə tıvı rusi generalı Cavad xanı məktub sızi.

"Cavad xan, yə təklif kiretma ki, Gəncə şahəri aşadır təkəylun, yoxsa surı miki yə yə kırıçı qı as muşujıma".

Cavad xanı rusi generalı cavab məktub sızrı:

"Xam xayaldırş kıl fıval Zur Gəncə ancaz zı kışax totux, i maytı gusullu latınkıudurma. Cürasum vaal"

Generalı Gəncə lül armanızı qamağa məktub sızrı:

"Urıni padşahı tıvıllı yə suru cıgabı lərətme ki, sa dövlatı hədınıtçını suru azad yaşamışkıl hödquq ləkirıma".

Ştıgı çışax mıçel çarı hökuməti quşun psıpa cıgı pefıya Gəncə qalu hücum kılı. Qale bitin tərəfırdırillı cıcebir fatkui.

Cavad xan yə Gəncə camahatı dışmanızı ıer müddət qalar tılafkısı imkan lafıcağı. Amma yəvəş – yəvəş hızi gılla, qandajı. Şı tamənfoşə. Çıne qarəğillim armanızı huzu satqıval kuyə çarı quşunu qalar lazkıusu qamaş kurabır çireşə. Çüftün armanızı satqıval kılqalım Cavad xan yə hıne quşunu sam Gəncə camahat

25

II Bələm

dışmanızı təslim bığadı.

Qızın dövüş kılı vaxt dışmanızı fatkui gıllağıllı sadə Cavad xanı tuş bığı. Cavad xan hını şki gulle yarışılı ki. Dışmanızı ıer sat bığı. Cavad xanı quşunum bitini basar antıne vurmuş bığı. Dışmanızı silah ıerıval sam armanızı kılı satqıval axır çarı quşunu Gəncə qala ııpkıul. Hoz Cavad xanı lısaçını ancaz hu kilyə hını maytı gusullu latın bığı, cıru formarım vaal.

Gəncə xanlığır çikırsax totux hını zıyım zalım dışmanızı dəyışirmışkui. Amma Azərbaycan müstəqıl çışax totux Gəncə zu taltıqıul. Hakım Gəncə şahər Azərbaycanı an həyərda, inkişaf kılı cıgabırş sıjıma. Sam us üstüllu latıtkalım na Gəncə camahatı, sadım bitin Azərbaycan camahatı Cavad xanı kıl qahramanındır kurğın kılıjıma. Hu həmişə kırı yatıbaş ləkıudma.

1. Cavad xan kılı qatır qıdu?
A) kılı B) dışmanu C) camahatı

2. Çar hökumətu yə yığıl qoşa?
A) Gəncə ığal kirıval B) Gəncə paytaxt kirıval C) Cavad xanı vəzifə lakirıval

3. Çar hökumətu kılmgıval kirıdu kılşa?
A) gürcin B) azərbaycanlın C) armanın

4. Cavad xanı məktub kılı sız qoşa?
A) Gəncə kolu hücum kılı quşunu çıxıdu kılşa? B) azərbaycanlın C) Alekseyev

5. Cümle tamənkeyun.
Sisiyanov sızı: "Gəncə təhlil təkəylun, yoxsa..."

6. Cümle tamənkeyun.
Cavad xanı sızı: "Suru Gəncə zı kışax totux..."

7. Sisiyanov armanızı yə cıgab ləkıui?

26

Motivasiya.

Məhəllim:- Xan kılə? Ta xanıru suru muşuidur? Cine ən gujlu xanıruşılıllı sadım Cavad xan qıdma.

Kin kırağ hine haqqır mətn lıkuvurmə.

Lıkuvrival. (Ziqzaq, Sual müsabiqəsi)

I hissə. Cavad xan taza xan qı vəhdə (1- ci abzas)

II hissə. Azərbaycanu həmişə qonşu ulkadi pil gəşdəmə. (2- ci abzas)

III hissə. Cavad xan yə Sisiyanovı məktublaşmışkılval

IV hissə. Cavad xan və Gəncə xanlığı cəməhət qəhrəmanvalıllı vuruşmuşkuival.

Axırır qrupullu çinəğui mətn həhozi mizilli sinifu çikri hanam də əl **Sual müsabiqəsi** metoduş istifadə kiri.

Dərsligir ləkui tapşırığırdır yerinə yetirmişkiri.

Topçaxındəval:

Məhəllim:- Kafız “ Cavad xan” mətnir zıvul ləkuiğozi haqqır muşijit yoxlamışkitoa.

Gəncə xanlığı

Azərbaycanır yaranmışığı xanlığırdırış sajim Gəncə xanlığı qijmə. Gəncə xanlığı paytaxt şəhər Gəncə şəhərsəmə. Cavad xan qəhrəmanvalıllı kışəx totux Urusi qışuni Gəncə xanlığı torpağırdır çixui. Gənci zu şisxuiyə Urusi çari xinimkiri zıvilli Yelizavetpol gəşi.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyət yaranmış antını hinə şəhəri zu Yelizavetpol vəşşini. Hana kire ulke çixiğozi Gəncə şəhəri zu kona zu talfiqı. Soveti vaxtır Gənci zu sa ara gənə dəyiştirmişkui. Amma kire cəməhəti tələbilli Gəncə şəhəri zu gənə Gəncə gəşi. Gəncə həkim Azərbaycani ən xəyardə şəhərdiriş sajimə.

Sual: - Gəncə xanlığı tığa Urusi qışunuş çixinçiqi ?

- A) Cavad xan kışəxtotu
- B) Cavan xani şəhəri açar ləkuisəx totux
- C) Urusi qışun talbiğ hələtir

Yazı

Şagirdirzi likuvi və topçaxını mətnişilli istifadə kuyə Cavad xani şəxsiyyəti haqqır inşa sizri.

Mizi qaydad. Dərsligir çixi hərəfilli ləkui cuğabırdır şiquiyə dəftərir sizri.

Qiyətləndirmə. Məhəllimi həzir kui meyardırı görə çikui.

Ulu Öndər

Məzmunı standartırdır	Təlimi məqsədirdir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kiriçəkiri.	Topçaxını mətnir yarımçığ yežžini məlumatırdır həne fikrilli tamamlanmışkiri.
2.1.1. Zağı, ki, likuvi fakt və hadisədi haqqır misi təqdimat həzir kiri.	Cürəğozi hərəkətidir təhlil kuyə hinediru həhozi münasibət muşukiri.
3.1.2. Mətnir tui termindir fərqləndirmişkiri.	Mətnir ras kağı taza cuğab və termindir mövzuyu əsasən izah kiri.

3.2.4. Ləkui mətn gispixri, davam kiri yadam çixikiri məqsədillı plan çipxiri.	Mətni məzmunu taza süjet xətt əlavə kirivalıllı yaradıcı plan çipxiri.
4.1.3 . Zağisəş sam kise haqqır esse sizri.	Liķuivi mətni haqqır rəy çiri, genişləndirmişkui formarım esse sizri.

Tarixi Şəxsiyyət

Ulu Öndər

Azərbaycan dövləti tarixi avazısı dalğırdır. Əgər ümummilli lider Heydər Əliyev sa cini tanınmışdı sa siyasətçimə. Hu 1923 - ci ışı may vizri onur Azərbaycani həyadə cığabırç çinəsər, Naxçıvanı cini kağıdımə. Hu zak yaşılı birinci sinif qəbul çı, yəhiz zak yaşır Naxçıvan Pədoqoji Texnikum tamankui. 1939 -1941 ci ışıdırür Azərbaycan Sənaye İnstitut təhsil ünvanımə. Həngəyillim Azərbaycan Xəlx Daxili İşlər Komissarlıq dalgı çaxşı, hənə Dövlət Təhlükəsizlik Komitər işləmişdi, general – mayor rütbar lantını açdı. Heydər Əliyevı Bakı Dövlət Üniveristeti tarix fakultam tamankuidimə.

Heydər Əliyev Respublika Dövlət Təhlükəsizlik Komitə sadr işləmişdimə.

1990 – ci ışı yanvarı 20 sovet quşun Bakı talıya dinc əhali qırmışkuisun Heydər Əliyevı hinə qanlı hadisədə hinə narazıval müxüküjşimə.

Milli həsım gran qə Heydər Əliyev Azərbaycanı kağı. Ancax seil tui rəhbərli tərəfilili hinə təyiq küzəğil – hu məcbur çı ki cini kağı Naxçıvan İağbıyırı. Naxçıvanı camahətı hinə gran qəbirşimə: bitin tərəfilili əlaqəd fəxki Naxçıvan yaşamsıksısu lazım zadrirdirillim məhrum qəşimə. Də hanım sa dövr şimə ki, armanı qulduruzı san – qət Naxçıvanı hücum kitarşimə. Həsım çinə vəzayır camahətı xəşğillı Muxtar Respublikə. Ali Məclis sadr çıdu. Hini hinə buto muşuylı ya hini geşkuji camahət sa çir vəziyyətili İriqırsıval sarf kui.

Azğın armanızı Azərbaycanı tacavüz, iker cığabır çiküval, dinc hədmin hozi zıtəbrillik vıtaıval Heydər Əliyev iker narahat kireşə.

1993 – cü ışı Azərbaycanı xəlqi taləb ya xəşği görə Heydər Əliyev Naxçıvanlı

27

II Bölmə

Boğku kağı. Hu, 1993 – ci ışı İyun vizri 15 Azərbaycan Respublikə Ali Soveti sadr çışimə.

Hinə dövrür Azərbaycan iker çinə çir vəziyyətili aşimə. Düşmanızı Azərbaycan kü – pşo çığə pekiriykəşimə. Heydər Əliyev Naxçıvanlı talğında qəşin Azərbaycan pəküjşimə. Camahətı yegana çıxış koar Heydər Əliyev saskirvalşimə. Heydər Əliyev camahətı həsım sa çir vəziyyətili qurtarmışkuişimə.

Heydər Əliyev iker haqalı, bacarğılı, tədbiri, uzalğışan sa siyasətçimə. Hu, ulke çixidu kağısax totux Azərbaycan inkişaf kiri çaxşı. Kire Milli Ordu iker gıjlanmış bitı. Bitin cini tui ulkədəkil Azərbaycanı xeyrinə dalğırdır çixi.

Həkim hinə siyasət Cənab Prezident İltam Əliyevı davam kitarımə. Kire xəlqi hinə ham daxili, ham də xarici siyasət bağam kui, də siyasət yərinə yetirmiş kirisu hinə hənmişə dastag koarımə.

Ulu öndər Heydər Əliyevı İljimə "Təhsil milli gələcəgimə" sa kəlamı aid esse sizə.

Heydər Əliyev təl hanam tağa cini kağıdu?

A) Naxçıvan – 1923 B) Bakı – 1923 C) Gəncə – 1933

Hini birinci təhsil təl tıvı?

Hini ikinci təhsil təl tıvı, hənə hu ya işləmiş çıdu?

1990 - ci ışı 20 yanvar Sovet hökuməti Boğku tui dinc əhali basarkıtorşun Heydər Əliyevı hinə narazıval çim müxükui?

Armanızı Naxçıvanı hücum kitorşun Heydər Əliyev Naxçıvanlı Ali Məclis sadr kiji çıdu.

A) deputatlı B) camahətı C) çixi vəzifər tui hədminzi

Azərbaycanı xəlqi taləb ya xəşği görə Heydər Əliyev Naxçıvanlı Boğku tağa talğı?

A) 1993-cü ışı 15 may B) 1993-cü ışı 15 İyun C) 1993 – cü ışı 15 İyul

Ləkui cümələr əlamət müxükiri cığabırçır ünkoeylun.

Milli həsım gran, çir, qə Heydər Əliyev Azərbaycanı kağı

28

Motivasiya. (BİBÖ,Əqli hücum)

Ulu öndər Heydər Əliyevı haqqır		
Müxəetmə	Müxükui yığəetmə	Ûonpuxşamə

Məhəllim:- Sürəşillı ulke çixiğöe fə xüsusiyyətdir fəkoar?

Şağirdirzi lideru aid xüsusiyyətdir çiri. Məhəllimi ulke çixiğü aid xüsusiyyətdir lövhər şiquiyə xəçilqiri.

Heydər Əliyevı haqqır məhəllimi məlumatıdır ləkiri. Sa məlumatıdırı içir hinə gujlu yaftaş tıval, hinə natiqlik, dünya görüşü ixerval, cini tui çixi siyasətçinzi içir hinə tui nüfuz, qeyri adi, təkrrarķonunda xüsusiyyətdir qeyd kiri. "Ulu öndər" ya çirvalqı məhəllimi izah kiri.

Tədqiqat sual. Azərbaycanı ulu öndər Heydər Əliyevıçini hükuməti çixidu fəqıdu?

Liķuvrival.

Dərsligir ləkui mətn haqlıllı liķuvıseş totux şağirdirzi ulu öndər Heydər Əliyevı kəlamırdırışillı çiri.

Çıkirval.

Məhəllimi şağirdir qrupurduru pekeri. Hozu dalığı vərəğəd ləkiri.

Birinci qrupu. Ulke çixidu fə keyfiyyətu malik koar?

İkinci qrupu. Ksan keyfiyyətu malik kuisu ulke çixiğui ya kirival lazım?

Üçüncü qrupi həkişkilı ulke ən çixi problemirdir yazı, vı ulke çixidu çiqəşin va hərəkət kirijşə.

Də təqdimatırdır şagirdirzi h azirkuis x totux qrupi  ixi gozi l vh r zatıxfiy  tu qrupurduru hozi sizji izah kiri. izah kiri vaxt tamanbiqis x totux h azirkui təqdimatırdırı m zakir d  axşırı.

Sizirval.

“ Y  f xir kiretm  ki, zı az rbaycanlım  ” , “ T hsil mill ti g l c gm  ” k lamurduru inş  sizri.

Qiym tl ndirm . T qdimatiriy  diskusiyyadi g r  sam M h llimi h zir kui meyardirig r  qiym tl ndirm   ikui.

F t li xan

Məzmunu standartırdır	Təlimi məqsədirdir
1.1.2. T�p�xaxını fikirduru hine əlavəd kuiy� inkişaf kiriçekiri.	T�p�xaxını mətnir yarımçıg� ye�zini məlumatırdır h�ne fikrilli tamamlanmışkiri.
2.1.1. Zağı, ki, likuvi fakt y� hadisədi haqqır misi təqdimat h�zir kiri.	C�r�gozi h�r�k�tirdir təhlil kuiy� hinediru həhozi münasibət müxukiri.
3.1.2. Mətnir �ui termindir fərqləndirmişkiri.	Mətnir ras kağı taza cuğab y� termindir m�vzuuyu əsasən izah kiri.
3.2.4. L�kui mətn gispixri, davam kiri yadam çixikiri m�qs�dillli plan �ip�iri.	Mətni məzmunu taza süjet xətt əlavə kirivalıllı yaradıcı plan �ip�iri.
4.1.3 . Zağıs�ş sam kise haqqır esse sizri.	Likuiyi mətni haqqır rəy �iri, genişləndirmişkui formarım esse sizri.

Tarixi Şəxsiyyəti

Qubalı Fətəli xan

Hala kona v hd dirilli Az rbaycan d vlat d şmanr z tli vururmuşıya l kui l kui zailfamişqili hanam xanliğatırdı pe biqi. Hozum sar- in goaşkili miki biq tti. Sedirim kire ulka zailfamişkireya.

Qube xan Fətali xanu Az rbaycani xanliğr di arar  ui d şmanval aralı t vur y koey . Fətali xan haqalı h dmi qidma. Hu, başıa f ey sma ki, xanliğr di kaq k l  sa guju d vlat yaranmışkujıma.

Sax  mi xanliğr di birl şirmişkuiya, guju d vlat yaratmışkirsu q n h z  s m bariz  c ko ta. Hini, Darband, Bolku, Şirvan, Ganca y  c ra xanliğr di birl şirmişkuiya, guju sa d vlat yaratmışkui. Sa d l r Fətali xanu hine qo u , haqalı xinimkir Tuti Biki ksan maslah tirdir lakujıma. Fətali xan har t ga d y su korun Tuti Biki Darband r z niya xanliğ idara kuljıma. Hini hinane haq llı, bacanğıllı xalqı h rmet qazanmışkujıma. Tuti Biki  si  mir Hamz  ijar hinani Fətali xanu k it ini t s kiri, ancağ Az rbaycani xanliğr di kaq k liya sa d vlat kui y koarjıma.

Sa  l  mir Hamzi Darbandir  ina dasta atlu hasim sa tapsinq lakiri:
-Dax Darbandi qala m hasir t veylun! Topurdur  iqeylun!
Hana hu, sarayır kaya r s! Tuti Biki qabağır kalla musod kuiya hayecanılı il:
-Biki!  ci sa m sib t  jıma. Fətali xan şahid qicema, hine  yim ya  kağatma.
Maytım qoşını Quba  ip sıma.

Tuti Biki fikir kui.  mir Hamz  yavaşıa sarayılı labr ti. Qale topcı kayo Tuti Bik ş il:
-Topurdur kutaşılı xil!
-Ya qili?
-  mir Hamz  kilini qamaşıa şiri gus h cumi kul. Şir şili bikidur t uidurıma.
Tuti Biki il:
-Ay xan  ul!
Hana topcı il:

29

II B lme

-Y  m  f xununkul, topurduri kolu x l Axiri n fasir lantını vururmuşf r! Topurdur kutaşılı laj k ul Zim k koetma!
Tuti Biki dax papaxıqıli agni nişi, p t kaq kui. Kallar liğildi papax nişi,  iginirim m ca yapırnci anxli, qulncim t vi.  ija likertini kutaş fanar Darbandi dar, kili kuc ber kutaşılı. Sa sa toz m ya haşır liq i. Camaht r inku toq i. Camaht r kiş ş ya l kili kutaş t vuy hini d lex p i. Dasti i ir p tikidur iker  sma.  mir Hamz  quşun ya camaht r arar qizğn d vha  axşı. P tki zi ya  ayalizi iztabri gişilli d şmani asgarizi kallar xli  u, c ce koz, q ş-qam, kacın fatkiri  axşı. Ancağ d şman iker guju  sa. D vha qizğn v hd r Fətali xanım hane d staşkili kağı. Darband d şmani kutaş l kili k r k k ti. Hini  mir Hamz  quşun m hasirir t vi

D şman mağlub qi.  mir Hamzi gujunnan hinani can qutarmışkui.
Fətali xani sa xilağa xanliğr di birlig qorumuşkui yaqqıi.

  Az rbaycan d vlat  ina zailfamişqey ?

  Az rbaycani arazir yaranmışqıli misi d vlatirdir yazıya?

A) şahliğr di B) xanliğr di C) amirliğr di

  Qube xan kiş ş?

A) Fətali xan B) Panahali xan C) Haq  alabi xan

  Fətali xanu ya y koey ?

A) buto Az rbaycan sa d vlat yaratmış kirival
B) d şmanşili  l la qayqımdaval
C) Darband şahar d şmanr z  lakirival

  Fətali xan ya başıa koep .

A) xanliğr di birl şimşil qıq li sa d vlat kuljıma.
B) xanliğr di c ra ye şimşil ksan kuljıma.
C) xanliğ  arar hamişa d şmanval faiq li ksanma.

  Fətali xan  a xanliğ xan qidur?

A) Quba xanliğı B) Qarabağ xanliğı C) Naxçıvan xanliğı

30

Motivasiya. (BİBÖ)

Qabağır laftıbiği dərşirdirilli zur xan kişəş çitarqı tonpuxjmə. Həki yə suru sa mətn likuvurmə. Hə mətn yə kire dərşligir tui mətn müqayisə kuiyə ulke çixidu ta xüsusiyyətir tafoarqi muşukə. Padşahırzi xınıbır ta xüsusiyyətir tafoarqi, hozi padşahırzu ulka idarə kirisu çim köməgval kitarqi muşukeylun.

Topçaxındəval:

Ən qiymətliji.

Kona vəhdər çinə ulke sa padşah aşə. Du padşah hofton ədalətti aşə ki, gəe ulke cəməhət ixer firavan yaşamışkəşə. Gəo padşahi haqallı xinimkirim aşə. Gəo xinikiri eşi padşahu ulka idarə kirisu hanam zoa ixer kuməgval kireşə.

Padşah ta məclisir xi qalım hine xinimkirim hinəşkili çikəşə. Sa qəm du çinə məclisir xi, ancax xinimkir hinənəşkili çixətti. Hu kağısın xinimkir yə padşahi arar sa misi daħva liki. Hafşiki padşahi xinimkiriş li ki, ux sa ulkar ya qiymətliji qoaqi tuiyə latırsaşixə.

Xinimkiri li:

-Yaxşı, ancax axırını dəfə kin çinel sa pişə qandədəmə. Hana zı kuidəmə. Xinimkiri əmrkuiyə ksan süfrə həzirkiri çekui. Padşahu ixer şərab ləkuiyə hu ačkikui. Hanam əmrkuiyə sa Fayton kəxui. Padşah faytoni gəşi, həm gezivi. Ulkallı latırfapixi. Sani çinə padşah ayılmışqi. Lepişqalı çöli – biyabanıllı faytoni gebiyə koet. Dax xinimkiriş li:

- Ay xinimkir, də ya müsibət şə va i miki kixui?

Xinimkiri laftıbijiyə padşahış li:

-Bə və lətti iş, sa ulkar ya qiymətliji qoaqi tuiyə latırsa şixə. Zım ixer ləkis – təlkışəmə viqilli qiymətli hine ulkar heçcə asır zağəttişəmə.

Məhəllimi likuvi mövzuyuşkili bağı sualdır ləkiri.

Səx totux şagirdirzi **BİBÖ** cədvəlii üçüncü sütunur hozi taza tonpıxi məlumatıdır sizri.

Likuvrival.

Dərşligir ləkui “Fətəli xan” mətn şagirdirziş hissə - hissə likuvur çekiri. Hinəx totux məhəllimi lövhər **Venn diaram** qurmuşkiri. Hinel birinci sütunur Fətəli xani xinimkir Tuti bike haqqır məlumatıdır sizri, ikinci sütunur həm Tuti Bike hanam topçaxındəval mətnir ləkui padşahi xinimkiri oxşar cəhətirdir sizri. Üçüncü sütunur “Ən qiymətliji” mətnir tui padşahi xinimkiri aid xüsusiyyətidir sizri.

Sizirval.

Dərşligir ləkui tapşırığıdır yerinə yetirmişkuisəx totux topçaxını “ Ən qiymətliji” mətnü aid ifadə sizri.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi həzir kui meyardırı görə çikui.

Azərbaycani generalır

Məzmunı standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.2. Təpçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kırıçəkiri.	Təpçaxını mətnir yarımçığ yežini məlumatıdır həne fikrilli tamamlanmışkiri.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat həzir kırı.	Cürəğözi hərəkətdir təhlil kuyə hinediru həhozi münasibət muşukiri.
3.1.2. Mətnir fəi termindir fərqləndirmişkiri.	Mətnir ras kağı taza cuğab yə termindir mövzuyu əsasən izah kırı.
3.2.4. Ləkui mətn gispixri, davam kırı yadam çixikiri məqsədillı plan çipxiri.	Mətni məzmunu taza süjet xətt əlavə kirivalıllı yaradıcı plan çipxiri.
4.1.3 . Zağışəş sam kise haqqır esse sizri.	Likuivi mətni haqqır rəy çiri, genişləndirmişkui formarım esse sizri.

Tarixi Şəxsiyyət

Azərbaycani generalır

Çar Rusiyə azərbaycanlın askarvalı cəkarışama. Havam cəmahətim sax ixer şatku, gūşaru şukur kitarşama ki, qonşu ulke cavanır padşahi ordur qulluğ kırı, vurmuşşukı, şiredur həhozi zəə – cığa dinc yaşamsıkuəqa. Hoxi sa zad qurkıngəmə ki, çari də dalıg məkul – muşuəmə hasəm çikri. Hini musulmanrışlı ehtiyat kırzağlı hoxi kutaş gəşkui qıdan silah lakitonundax şamə çalışmışkui. Sax lepişində, hınəga dənə qamı varlızı həyalır hərbi məktəbdırır fəi, ordur qulluğ kırı, hərbi elm tənpuşarsama. Ordur xidmət kui gözı içir yəhizilili ixer general yetmiş qıdma. Gözi içir an ixer şatrkıdu ku generalıma.

Əlağa Şixlinski 1904 – 1905. İsdürdür Urus – yapon müharibəri ixer çici qəhrəmanvaldır təskuljma. Artilleriyə sahər hıne xidmət iverzəğlı hını “rus topı gūşar” zu lakuidama.

Samad bəy Mehmandarovum Əlağa Şixlinskiyə gınarda vurmuşşudma. Hanım hox kuləştəgim Tiflis fəi Qafqaz ordur xidmət kuljma. Hoxi Birinci Dünya Müharibəri ixer qəhrəmanvaldır təskuljma...

Azərbaycan Cümhuriyyət quruluşşım hox hoxi vatanır, xalqu xidmət kirsu Gəncə kabığı. Əlağa Şixlinski Tiflis fəi hərbi korpusı əsasır Gəncə Azərbaycanı Milli Ordur yaratmışkui. Samad bəy Mehmandarov birinci hərbi nazir, Əlağa Şixlinski hıne məvin çı. Kula İsi arar Milli Ordur guşu kirsu ixer dalıgırır Əlipi...

Rusiyar bölşevkırzi yaratmışkui Sovet hökuməti XI Qızıl Ordur Azərbaycan tarıkui. Sa ordur Azərbaycan Cümhuriyyət işğal kui, kusta generalım çihui, ancax Əlağa Şixlinski yə Samad bəy Mehmandarovı hərbi savad, hoxi təcürbə həföni ixer əi ki, Sovet hökuməti hana hoxu məkul sədirijilli istifadə kirsu məcbur bıqı. Sətka Rusiyə Hərbi Akademiyar dars ilax toxuz. Təzadannan Azərbaycan talibıji, II hərbi məktəbir dars liyu ulke hərbi guş ixerkirsu hoxi kutaşlı kağı bitin dalıgırır kui. Kinim doğma Azərbaycanı ləitəxijit, hərbi sahər zu tıvi gözı həyat tənpuşrı, hoxuzçını kirsu çalışmışkueəqa.

31

II Bölmə

Kalla havar yaşamsıku yifoətəi,
Ləki, aban çim yaşamsıbuəqaqı.
Sahənd

1. Çar Rusiyə çimə azərbaycanlın ordur cəkarışə?

2. Bas çim çı ki, dənə qamı cavanır hərbi məktəbdırır pıxi?

3. Çar Rusiyə dövür general bıqı çinə fə azərbaycanlın suru məkuidur?

4. İkinci dünya müharibəri fəbiq azərbaycanlı generalıdır suru kula məkuidur?

5. Hınəga Azərbaycanı xaqı çinə şatkoəşə?

A) Kire gadad askarvalı cəkarışə. B) Kire gadad askarvalı cəkarışə.
C) Ordur kırəgəzu ehtiyat aşığa.

6. General Əlağa Şixlinski yə tıv lakui?

A) rus topı gūşar B) rus generalrı bil C) rus ordur gūşar

7. General Mehmandarov kula qıdu?

8. Generalır çinə Gəncə talibıq?

A) İstirahət kirsu B) Azərbaycan Cümhuriyyət xidmət kirsu C) Rus ordusı hoxi xoşu kağığəti.

9. Sovet hökuməti hoxu müşədirijilli çinə gənə istifadə kui?

A) Rusiyə generalır dənə zağlı B) Hoxi hərbi savad ixer zağlı C) Hoxi illı inq zağlı.

10. Azərbaycan Cümhuriyyət fə ulkui çikui?

A) Sovet Rusiyə B) İrani C) İngiltəri

32

Motivasiya. (BİBÖ)

Məhəllim : -Azərbaycani generalırzi haqqır suru yə muşuiji?

Azərbaycani fəbiq generalır yə həki fəi generalırzış suru kula muşuidur?

Azərbaycani generalırzi haqqır		
Muşuijmə	Yifoətmə muşukui	Tənpuşmə

Şagirdirzi birinci sütünur řa general řaga dədəş qiduiđi, řel dədəş qiduiđi hanam hini řel xidmət kuiđi huzu muđuiđit sizri. Hinəx totux məhəllimi Böyük Vətən Müharibər vuruşmuş Azərbaycani generalır sam birinci Qarabağ müharibər iştirak kui generalırzi haqqır əlavə məlumat ləkuı.

Likuvrival.

Məhəllimi sinifir řui sagirdir onğ cigə pekuiyə, mətnim onğ cigə pekiri. Hə mətn hoziş likuvri çekiri. Likuvi tamankuisəx totux məhəllimi tədqiqat sual ləkiri.

Tədqiqat sual:

Hərbiçinzi dalıg çim dalıg? Suru gələcəyi hərbiçi kui yikoeřu?

Şagirdirzi ləkui sualduru həhozi fikirdir muđukiri

řopçaxındəval:

Yeřə, kamandır, yeřə

Məhəllimi řagirdirzu hasım sa mətn çiki.

Qarabağır müharibə qismən řoxuneşəmə. Amma duşmanırzi gənə dax –dax atəşkəs pozmuşkiri, kəşfiyatu talřiki yikoeşə. Sam əl hozi hasım atəşkəs pozmuşkoeşə. Sə qəm duşmani əskərir kula hərbi řaylapalanıllı kire əskərirzi üstürhücum koeşə. Kire əskərirzi hinəş xəbər çipřui. Kire əskərirzi xəbər çipřuisəşilli duşmani řaylapalanır řui piloturzu muđuiđi. Hozu dax arallı çəpiri yiđi.

Sa vəhdər kire çinə əskəri źarku li:

Yeřə, kamandır, yeřə!

Kamandiri hinəni dugun kunundə çinə dəğər duşmani hərbi řaylapani sađi yeři alçilki. İkinci řaylapani hinəni can gujullu qutartmışkui. Hinəx totuxullu sagalağa ma duşmani cəsərət řaqəřti ki, kire tərəfir kəşfiyatu talřikuisu.

Plan

Mətnix řopçaxınsəx totux řagirdirzi plan çipřiri.

1. Qarabağır døyüşürdür řoxundəval
2. Duşmanırzi kire atəşkəs pozmuşkirval
3. Kire əskərirzi ayığ- sayığval
4. Düşmani řaylapalan yetirval
5. Düşmanırziş cəsərət kuiyə kiru hücum kininkonundəval

Şagirdirzi sa planu uyğun ifadə sizri.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi řəzir kui meyardiri görə çikui.

Kətişi fəxrir

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kiriçəkiri.	Topçaxını mətnir yarımçığ yežzini məlumatıdır həne fikrilli tamamlanmışkiri.
2.1.1. Zağı, ki, likuvi fakt və hadisədi haqqır misi təqdimat həzir kiri.	Cürəgozi hərəkətidir təhlil kuyə hinediru həhozi münasibət muşukiri.
3.1.2. Mətnir fütü termindir fərqləndirmişkiri	Mətnir ras kağı taza cuğab və termindir mövzuyu əsasən izah kiri.
3.2.4. Ləkui mətn gispixri, davam kiri yadam çixikiri məqsədillı plan çipxiri.	Mətni məzmunu taza süjet xətt əlavə kirivalıllı yaradıcı plan çipxiri.
4.1.3 . Zağisəş sam kise haqqır esse sizri.	Likuiyi mətni haqqır rəy çiri, genişləndirmişkui formarım esse sizri.

Tarixi Şəxsiyyət

Kətişi fəxrir

XIV – XV əsrlər yaşaması qı tarixi şəxsiyyətidir sadu Mahmud Xinalıqıma. Mahmud Xinalıqı çinə tarixçini Dağıstan və Şirvanı xalqıdır tarix sızdama. Ha əsər hini arab – fars mizilli sızdama.

XVIII – XIX əsrdir sızı – yaratmışkui şairizgili XinalıqıSüleyman, Xinalıqı Əmin, Xinalıqı Qasım sam Molla Uzdən zu sızinkuidama. Hozı əli əsardir fütujma.

Xinalıqı Süleymanı XVIII əsri sızjma. Hine qoşma, garayk, çigil mısaxmas sam çura jəndir sızı jəndir fütujma. Hini, jəndir dövrü tərtəmişkui çir manzarad ung ztkui –tkui sızjma. Sanatkarı çinə qoşmar liqoma:

Məcnunəzini katsoetma zı mıdar,
Sətko qam e həlu kizi qoyı naş,
Dəryahicim kiligooa i pite xu.
Məcbur qetma zı sa dövrü mübətala.

Xinalıqı Süleymanı jəndirli muşukoma ki, hu hina dövrü ustad sa sanatkar qiqoma.

Xinalıqı Uzdənı XVIII əsri yaşaması – yaratmış kuyjma. Hine məhəbbət mövzır lirik qoşma və garayk fütujma. Hini hinane jəndirir zu "Uzdən", "Molla Uzdən"ini sızdama.Zamanəş şikayət, haqsızval, adalətsizvalı qarşı etiraz hine jəndirir əsas cığı cüzujma. Hini, jəndirri çinəsər çirıtoma:

İker çəmişkuyjma və sa cıne qam,
Ya yeşinqooa lişə həd buto,Uzdən
Qatlıkər çəkaylın e axırncı cigam,
Tək ix yararmışqı cıne qam bağam.

33

II Bölmə

XVIII əsr əjdirdirçini sızı – yaratmışkui sənətkarızız sadum Xinalıqı Əminmə. Hine jəndirir zamanəş şikayət, adalətsizvalı, haram korıllı varlı kuykılgozi haqqır təndirdirir berr gulu qoşma. Xinalıqı Əmin camahətçisi İker bağı kızıgılı camahətə dard – sarı haqqır tui jəndirir İerizmə. Hine " Döndü" qoşma sa manayır sızdama.

Çahlıru, yaşfızi qadır muşoatlı,
Ay ağad, yaman zamana gəğğət,
Zəğjət camahətçis çininkoatlı,
Sa unğumi qam unkuşma gəğğət.

Xinalıqı Əmini jəndirir bahzi vaxtdır ümüd fondaval, takval, inam fondaval razı kafku qoşma. Hine "Gətli" qoşmı sa çahətillı hədmi diqqət calb kırıqoma.

Haqqı tarafdarı dab çıkerjma,
Curağozı malım talan kırıçma,
Bıtırız sa cini qımet kuyjma,
Puku i ağıllı şıkı ərkerjma.

Xinalıqı Qasımı XVIII yaşaması çı sa sanatkarıma. Xinalıqı Qasımı hinaçini jəir sızrgoozillı fərəqlı sa çahət bəqıma.Qasım jəir sızrgoozillı çinanda hine dövrü ya hinaq qabağı dövrü sairə və yazıncı əsardiri alyazmad kəkiya məktəbir darslıgıcini kəkiyima. Hanımzağılı hinaga sızı sanatkarızi jəir və əsardir sagalağa kuyə kaçpmı. Hini sızı alyazmadı korıllı kın Xinalıqı Süleyman, Xinalıqı Əmin, Uzdənçini sanatkarızi əsardirgillı tanş bəqi.

Xinalıqı Qasımı hina dövrür ustad sanatkarıçini hərmət qazanmış kuyjma. Hine qoşma və garaylıd ham Azərbaycanı, ham Dağıstanı camahətı əzbər İlivtarjama. Hini sızı jəndirirgillı da bənd takinkuidama:

Qasımı, unğumır gılları kalam,
Şükür haqqı, yarı kışama naləm.
Hine çinirvalım sa cini İlikü,
Rıjıgda Qatlılı Qatır kəzğilü

XIX əsri yaşaması bizi pitki sanatkarızız Qızıyətər və Zeynab hina dövrül an ksanıdırjama. İker təassıllı ki, hozı sızı jəndirirçı kırıgılı sa kutaq həçta yeşirjima. XX əsri əvvəldirir yaşaması çı eli sanatkarızız sadum hağız İzzət qıdma. Hine hasım sa jəir kırıu kafıya çatmış bıqıdama.

34

Tarixi Şəxsiyyət

İker kətişi, gəğgi mıdar, arandır,
İkerdür sa kurar nakam, zəğidmə.
E arzu i mızır, i kutaq qatım
Humürüm sa kurar taman, zəğidmə.

Bəzən nadanırızız topçaxınıya.
Cınağıllı çoltku, çanğıllı zı.
Kalla həcalı içkırıxiz çəşya,
Əbadi ačövya mışer, zəğidmə.

İzzatma, cuğab ləkuyə sonur,
Rəyati hüksimmə, lazir vı donur,
Cına yeşinijma, şayya sultanu
Hu əsr ačövya liqer, zəğidmə.

☞ **Təkalifd alimır suru muşuidur?**

☞ **"Şisətarım və e soa, Pan Parisu əsr Londonu" mısrayıdır fa şairi?**

A) Dada Əmin
B) Xinalıqı Süleyman
C) Rəhim Alxas

☞ **"Hu əsr ačövya liqer, zəğidmə" mısra kışe jəirir fütuj?**

A) Rəyq İzzət
B) Molla Uzdən
C) Xinalıqı Qasım

☞ **Molla Uzdənı ta jəndirir suru muşuidur?**

35

Motivasiya.

Məhəllim:- çinə ulke, çinə soe fəxrir lışın kıla başta koar?

Kire ulkallı kişəş surə fəxrir çininkuiji?

Kire sollu tağozış kire fəxrir çininkuiji?

Şagirdirzi həhozi muşui formar müxtəlif variantır cavab ləkiri. Bəhizgozi ksan ustaş, bəhizgozi ksan məhəllimiş, bəhizgozi ksan pişi nəşkirgoaş, sətkağozı şair – yazıçış çininkuijmə li.

Tədqiqat sual:

Kire sor kona vəhdər sam həki atfi şair və yazıçınız şadur muşuidur?

Suru tarixçi Mahmud Xınalıqlı haqqır heçcə kiju?

Likuvrival.

Məhəllimi şagirdir onğ qrupu pekiri. Hər qrupıllı çinə nümayəndi təcziyə dərş abzas- abzas likuvri.

I Qrupi - Mətnilli Xınalıqlı Süleymani haqqır sizi abzas likuvri.

Məcnunuçcını kətkoetmə zı mıdar,

Sətkə qamı e həlu kizi qoyı naşı,

Dəryahıçcını kilğiqoa i pite xu.

Məcbur qətmə zı sa dövrü mübtəla.

II Qrupi - Xınalıqlı Üzdəni haqqır mətnir ləkui abzas likuvri.

III Qrupi – Xınalıqlı Əmini haqqır mətnir ləkui abzas likuvri.

IV Qrupi - Xınalıqlı Qasım yə Aşiq İzzəti haqqır dərşligir ləkui abzasıdır likuvri.

Hana məhəllimişkili çınardə hozi likuvi mətni haqqır müzakirəd cıkuı. Hanam qrupırdırı Venn diaqramışıllı istifadə kuyə hozi likuvi abzasıdır ləkui şair yə aşığırzi şeri kupletirdiri oxşar yə fərqli cəhətidir muşukiri. Şagirdirzi likuvi yə müzakirə kui abzasıdır haqqır təqdimatıdır həzirkiri.

Nəticə:

Məhəllim yə şagirdir axırır nəticu kəkui ki, Xınalıqlı Qasım yə Aşiq İzzəti şeiridir nakam sevgiş, tu şairirzi sizi şeiridir yaşamış biqi dövrür tui haqsızvaldırış şikayət kuival muşukui.

Sizirval.

Mətnir çixi hərfilli caxşı cuğabırdır şiquiyə dəftərir sizəylun.

Qiymətləndirmə.Məhəllimi hazır kui meyardırı görə cıkuı.

Koroğlu

Məzmunı standartıdır	Təlimi məqsədir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kırıçəkiri.	Topçaxını mətnir yarımçığ yežzini məlumatıdır həne fikrilli tamamlanmışkiri.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat hazır kiri.	Cürəğozı hərəkətidir təhlil kuyə hinediru həhozi münasibət muşukiri.
3.1.2. Mətnir tui termindir fərqləndirmişkiri.	Mətnir ras kağı taza cuğab yə termindir mövzuyu əsasən izah kiri.
3.2.4. Ləkui mətn gispixri, davam kırı yadam çixikiri məqsədilli plan çipxiri.	Mətni məzmunu taza süjet xətt əlavə kirivalıllı yaradıcı plan çipxiri.
4.1.3 . Zağışəş sam kise haqqır esse sizri.	Likuvi mətni haqqır rəy çiri, genişləndirmişkui formarım esse sizri.

II Bölmə

Koroğlu

Koroğlu buto türk xalqı əfsanəvi qəhrəmanına. Hu kasıbrzi dost, zalımrzi düşmən qıdına. Hını kolu ksan gıjuju, inqıx konda hədımın kəjıyə Çənılbəlır vıyazmı qıdına. Koroğlu hıne dəstəxkılı çınarda cıne ulkar tui düşmənızkılı sam hınane ulkar tui zalım ağan ya xınırzqılı vıyuzmı qıdına. Koroğlu Qıratı gıyve kutaq. Mıne qılnc tıvı fıləlır hıne dostur inkı taçkılı, düşmənızi canırım valvala lıkreşə.

Üsürdür kava hasım laftaxı. Çənılbəlır gılılı – çıqəğı mık kədəşə. Sa çıgabırı oçqu Koroğlu çına dahırr laçkıkıyə da tıl tıı tıl dıxununda araxn tamaşə kireşə. İnqımı mıde yamıacdır fərkırsəççını şəh çıkıı güldırı yorəğırdır açmış kireşəyə. Həmışə pəsadı, zalımrzi qə mıca kıl qoc Koroğlu inqer qeşə. Ma hu uzax səfardırı konda, Çənılbəlı qalar sakit hümür laftaxır kireşə. Pəsadı azıgıvıvalı ulkar tıtrətmışkırı cınayətırdırı hu rəhət yarıftıyışə. Hını düşmənızi ültalı ləkəlı sa casarətı, pəhıvan kıljılkıreşəmə kıl. Qısqıni çıval hını tapırmış kırı. Koroğlu hınım çına qəhrəmanx kətkəşəmə kıl, du qəhrəman camahətı hılxı unqumullı kızı.

Koroğlu cavanır sasarı pıstı qabağılı laftıfı orkıl. Qısqıni çıval kıştu tapırmışkırjı hıne haqqır fıkrıfırmış qı. Inqı qaltıkızandıın kurarır apaqç dıxı qoşə. Koroğlu zağ kıl, qabağı yamıacılı sa cavan pıjılı Çənılbəlıkolu tala. Pıjı qıvıçcım çıvıyçkılı qoşə. Pıjı yerış, üstür. Eılğöş şax əvval Koroğlu dıloqat calb kıl. Hınane cavanval hını kulluku. Ən sıftə düşmənıllı qıas tıyıyə Qıratı üstür Çənılbəlır talkıı qə kullıkı. Hını hınamısaççını qı kıl, hu avaz kırı sarkarda kəjışəmə.

Hu hədımı pıjılı tənçıyə, pıstı cıdar kıl ya lajbıqı. Hum antır laçkıkı. Koroğlu hıne fıkrıncı çınəğəşə saxkılı lı:

-layə ləş hu kəğıdu kılqı?

36

Tarixi Şəxsiyyətir

Eyvazı dax ətli kolu lax. Hozı arar ya söhbət bıqışaqı muşuqəltışəmə. Tıdu uzamıne qı çıqılı tıyıyə Eyvaz pıjı üstülli alçıkışəmə. Samdu laçqəqım gıı bıtını laftıyıyə kıləmız sıkışəmə.

Sedırx uzaxkılı laçkı Koroğuş ma tıxunun qəttı. Hıne sılahım tıyıyə tuğozı kolu laxı.

-Bala, telli kava, çu kuvalı?
-Dalıjı hədımına, kıl cıpa atma.
-Bəs va dur çına kıləmız sıkılı laftıduırd?
-Koar kıl dınc hədmu sataşmş kuğozı caza dəmə.
-Bala, gızı kıləmız açmışkılı ya dur lağbıqə, kar kəa e kıya har.
Cavan rəzı qəttı. Koroğlu hını gıvə zar- hare kıl, heç sa seyrı qəttı, hozı anar dıva çaxı. İnc mıddət ləkəlmıqı saxotıx heç kışəş qalıb anıqıqəttı. Gadı Koroğlu nıkıbrır antır zapıqı.

-Gadı hınəş sorsını, qoca, vı kılə?
Koroğlu inqı gıvə taçkılı sazılı hu Koroğuluval lı.
Cavanı sorıte:

-Demək, vı Koroğlu?
Koroğlu hınanı muşukırı yıqəttı.
Hoz gəno kəçılmıqı. Gəno cavan qalıb kəğı.
Koroğlu lı:

-Kə, bıyızı pısa allılı lıjı.
-Yaxı, sınim kəçılmıqə, amma də al kışı – kıl laftıqı qal, hu kıldıma.
Koroğlu sa zarkılı kıl, gada tıvı antır zakıyıya hını buğəzır paça basmışkılıyə sorsını:
-Bala, ya vı kıləttıma, vı tı şı lıqə. Cavanı sazılı hu Hasan bəyval, Koroğlu sıval muşukılı.

-Koroğlu pıjı, nışən tıxıkə.
Gadı hını pıyramı kıl laftıyıyə kıləmız sıkılı bıləzıq tıxıkə. Koroğlu hınəhələtılı hıne bıləzıq muşukı. Hu bıləzıq Darbandır Mómıma xanımu ləkəşə. Koroğlu hıne şı tanıval ləkı ya hu qucağ kıl.

37

II Bölmə

Koroğlu əsl Zu yazə?
A) Ramız B) Rövşən C) Rasım

Bəs hınəş çına Koroğlu çıreşə?
A) Hını putu dıxonda zağlı
B) Hıfor bıl baylağ zağlı
C) Düşmənızi hu zu gəşı zağlı

Hıfor bıl çınəçkılı mağul çıdujı hıne haqqır mısı esse sıteylun.

Sınıfınc xaric oxuyullı Qıratı tu pıqırdılı fərq yazəşaqı unkuıyə sıteylun.

"Koroğlu" dastan dastanı fə nıvı aıddə?
A) Qəhrəmanlıq
B) Məhəbbət
C) Heç çınasım

Ləkı çuğəbrırdıgılı əlamət muşukırı çuğəbrırdır şıqıyə sıteylun.
kək, nık, mıç, qınır, zın, bız, kuğəz, kını, vıxa, pışə, zızen, zərızar, mıca, kır, lək

Suru çıra fə xalqı qəhrəmanır muşudır?

Koroğlu maskan fə cıpa qıjı?
A) Çənılbəlı qala
B) Bəzə qala
C) Gırdman qala
D) Gələsən – gərəsən qala

38

Motivasiya. (BİBÖ)

Məhəllim:-Dastan çınəş çitar? Dastandır sam cürə koar? Suru fə dastandırı haqqır kiji? Dastandırır suru muşuı ən gujlu qəhrəman kıla qıdu?

Məhəllimi lövhər BİBÖ cədvəl çəkmişkırı.

Koroğlı dastanı haqqır		
Muşuıjıt	Muşukıı yıkııjıt	Ťonpuxjıt

Birinci sütünür şagirdırı dastandırı haqqır muşuıjıt sızrı. İkinci sütünür hozu ya Ťonpuxrı yıkıı qoaqı hınedırı zıvol sızrı. Məhəllimi kıməğvalılılı əldə kuıjıt axırı Ťonpuxval sütünür şızrı.

Tədqıqatı sual.

Koroğlı dastan məhəbbət dastanu yoxsa qəhrəmanlıq dastanu? Koroğlı zu təkə dastanı hallanmışkoaru yoxsa hu tarixi şəxsiyyət qıdu? Çına Koroğlı tək Azərbaycanı vaa, buto Türk ulkadi şire qəhərmanmə çıritoa?

Ťopçaxındəval.

Kaçal Həmzi Qırat çəpilkıval

Kaçal Həmzi Koroğlı Durat bılakui yə çəpıval Koroğlı muşuqı. Koroğlı Qıratı gıyve hını dalıx xıkı. Kaçal Həmzu zağı kıl, Koroğlı hınəş talaxkırqomə. Kaçal Həmzə şıxamır laziyə şıxamxeru dab çıkıyış hını əgni dax nışı. Koroğlı şıxamır laziğsın şıxamxer Həmzəval muşuqındə Həmze cıgə sorşını. Hını həmzə okıjğə qamaşqıqomə lı. Həmzə dax Durat vaxıyə Qıratı gıyıyə hınelli çəpı.

Məhəllimi şagirdırzu sualdır ləkırı.

1. Kaçal Həmzi Koroğlı çım aldatmışkılı?
2. Kaçal Həmzi birinci fə pşı çəpilkııqoaşə? Şagirdırızi məhəllımı düzgün cavabırdır ləkırı.

Likuvrival.

Dərsligir ləkui Koroğlu mətn qrupurduri arar pekuiyə hozuş likuvri çekiri. Hanam hər qrupi hozu ləkui abzasıdır lıkuvi çekuisəxtotux axırır buto mətni haqqır məhəllimışkili çınardə müzakirə çikui.

Sizirval.

Sinifdən xaric oxuyuşullu, Koroğlu dastanışillı istifadə kuyə Koroğlu fəga taqdu, hu çinəx çimi vuruşmuşqıdu, Çənlibel fəl fəqijqı hinediri haqqır esse sizi çikakui.

Qiymətləndirmə.Məhəllimi hənizr kui meyardırı görə çikui.

Şəhidirzi şahidirmə

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.1. Topçaxını eyni məsələdi bərər cürəbəcürə fikirdir ümumiləştirmişkuiyə axiri fikir muşukiri.	Topçaxını əsəri obraz və hadisədi haqqır müxtəlif fikirdir ümumiləştirmişkuiyə yekun nəticu kakui.
2.1.2. Rəhət cümləd kajğiyə ünsiyyət qurmuşkiri.	Ləkui mətni davam hinəne cuğabırdırillı əlavəd kuyə çikri.
3.1.2. Mətnir fəi termindir fərqləndirmişkiri.	Mətnir ras kağı taza cuğav və termindir mövzuyu əsasən izah kiri.
3.2.4. Ləkui mətn gispixri, davam kiri yadam çixikiri məqsədilli plan çipxiri.	Mətni məzmunu taza süjet xətt əlavə kirivalıllı yaradıcı plan çipxiri.
4.1.2. Sizirvalır orfaqrafiye normadu və durğu işarədu hənəməl kiri.	Cuğabırdırır fəi sait və samitirdir fərqləndirmişkiri.

Qəhrəmanvali Tarix

Şəhidirzi şahidirmə

1990-u üsi yanvırı 19 şama. Məkilgə qışım məşın qararır çəşiyə zəa kuyəqəşama. Metroyi həki "20 Yanvar" l ləkui fəzə əğzır ıxer ıxer hədmi kilibəyşə. Hoz əa gəqkuiyə kılıfya buğrur fara kuyəqə. Bahzıqı məzali latfad çikri, bahzıqım zarafatkuiyə xapkınyə-çikriqəşama.

Camaəati arar hasım sa cuğab kartəyşəma ki, Bökku urusu quşun karkırma. Sa dalgı etirəz kırı caməkili il kilibəyşənimş. Zim hozoz bəilyə li:

-Ay İsi, ordu kabəğəli, həzi kutəş siləh çijmə, pi muşuvardəmə! Balka zur dalgışməşfıya zəa koetəoa?

Gadadı sadu inku toçya li:

-Hoz baylağuz? Daxiqoyı, şirəş siləh cənundəvəl? Fətkirdiməl

-Balka tangırdır kağı, hınəgə ömşüküj

Kilibəyşə sar-çinərişkili məsləhətkuiyə, çinardə li:

-Təngi qəbağır uzanmışkudürmə, üstüllü latfıqı ki?

Metro stansiyı kolu sa zəğit və zəa həyalırzı çikşama. San sahat 12 kuyijəma. Təza hə zə çigər zəklibəyşəma ki, kuçalı gullı sas kışəma. Ya dax il agni nişya avyanır latırğı. Zi ya i ptu inamqəşijəma. Kuralı tankırdır zəlfakui, kutəş avtomat çı əsgəriri fəkolü çı gulla bujuvıqəşama. Avtomatlı latırğı gulladı zıma çjədi

41

III Bələm

qaranlıq xətidir çəkmışkırqəşama. Kuçar ras kabijü hədminuz, məşındurum atəş əçmişkırqəşama. Kuçabırır və qıçqazı fəmpuxırsu ayvandırır ləfərbəji hədminuz avtomat ləçəndirqəşama. Həsim vəfədi gulladı sadə arəndiri veldəməşfıya l tıpe dıbilil latfəşama. Zı dax utəğır latfəji. Çigər uzanmışkılalm pıl mışu şəvəşijəma. San çixicantırı avtomatı sas və kuçar katkui tangırdırı sas kılıqəşama. Yə as fikirləşməyi: "Görsən metroyi buğrur fəi həyalırzı günü ya qı?"

Ətəgə tui mışu zı zollu talırğı. Kuçabırır təngi saslıllı hədmi tıpozuz bətmışkılqəşama. Bitinirzı mışq qıçqəşama. Soveti İmpəriyə ordı yanvırı 19-lu 20-ir latfəli qə san pənaqəşəmə hədmi şahid bıqı, əzər ləçəmənkui hədmi yaralı bıqı. Hoz şahidirzi pəmilim Azərbaycan dövlət müstəqilliyə sa əffənəm miqəl bıqışama.

Şahid və şahid cuğabi mənə izah keylun.

Təa bə cuğabırdır sa mətnu uyğun qə?

A) Latfinkui namərdi kındimillı, yax çikəoz səli və.

B) Ksanvalı ksanval har ligidi daligmə, yamanvalı ksanval ar ligidi daligmə.

C) Ksanval ka fatka daryahı, balıq qalğındaqalm, xalıqı qalıqıma.

Azərbaycan xalıq fə imperiyə əsarətillı qurtulmuşkısax mübarizə çixir?

Mətni avırcı abzası kənikili xətt çəkmışkui cuğabi mənə liqeylun.

Urusi ordı 20 yanvırı qə ha qırğın çinə kui?

A) Müstəqil ənsivi liya

B) Qoşunu guj yoxlamsı kırısu

C) Kire millətş xəpu kəkonundəzəğli

42

Qəhrəmanvali Tarix

Musod ləkui fə cüt cuğab Azərbaycan mışillı Xınalq mışir latfıqı cuğabırdır?

- uzanmışkılalm, Bahzıqı
- Əstəgə, dax
- Kilibəyşə sar-çinərişkili
- Bitinirzı mışq qıçqəşama
- hədmi kilibəyşəma

Şahid

Ve kurar ləkuişəma can,
Ve bayraq əs sa gafan.
Vix çimi ay Azərbaycan,
Zı şahid qışəma, şahid.

Ve inçı sa sa tütüya,
İx kaf tınkuvun liya.
Ve kurar can ləkuiyə,
Zı şahid qışəma, şahid.

Məktəbmə şahidi kəar,
Ha likuvi fəmpuxı kar.
Xalıq, camaəati kurar,
Zı şahid qışəma, şahid.

Namik Xınalqı

43

Motivasiya.

Məhəllim:- İşğal qı rayonduri zıvol sızı xəritə yazı taxtar xəçilquiyə şagirdirzi li:

Sureşilli eşi xəritər tək eşi rayonduri zu çına sizval? Də rayondur həkişkili kişe işğalı kənık ũuiji? Hinə cigabırır vuruşmuşfiyə şəhid biqıgozışilli suru kıla muşudur? Kəũidinzişilli hinel vuruşmuşbiqiduru?

Şagirdirzi huzu kiyə, likuvi məlumatıdırış başta biqi formar cavab ləkiri.

Tədqiqat sual.

Də rayondur işğal kirisu ũa ulke çuşuni armanınzu kıməgval kuiji?

İşğal qı rayondur Azərbaycani torpağırdırı neçə faiz?

Tədqiqat çıkuival.

Məhəllimi şagirdir kıler pekiri. Hana huzu dalıgı vərəğirdir ləkuiyə tapşırığ ləkiri. Qrupurduru mətni abzasırdır pekiri. Rayondur ũaji ũaga işğal qıjqı hinedir tarixirdir sizri çekiri. Hanam Karusel ũsuluşullu istifadə kiyə hər qrupi sızı dalıgı vərəğ tu qrupu ötürmüşkir çekuiyə, hahasım bitin qrupurdur tu qrupurduri sızı məlumatıdırışkili tanış k̩ui. Qrupurduri təqdimat h̩ezirkiri. Axırır məhəllimişkili çınarda huzi sızı məlumatıdır müzakirə kiri.

ũopçaxındəval.

Məhəllimi Milli qəhrəman Mübariz İbrahimovi hoũur dədə - biyu sızı axırınıcı məktub səsləndirmişkiri. Hanam məhəllimi şagirdirzu hinə səsləndirmişkui məktubi haqqır sualdır ləkiri.

1. Zur Mübariz İbrahimovi ciger ũabıqıqəşin çim hərəkət kirijşə?
2. Mübariz İbrahimovişkili buto Azərbaycani əhali çına fəxir kirival?
3. “ Şəhidir kılarimə, vətənişim pe koarimə” məşhur kəlam zur çim başta k̩uiqoa?

Sizirval.

İnternetişilli istifadə kiyə Qarabağ müharibər şəhid biqi Kəũidinzi haqqır esse sizəylun.

Qiyətləndirmə. Təqdimatıdırı əsasır sam məhəllimi h̩ezir kui meyardırı görə çıku.

Xocalı soyqırım

Məzmunı standartıdır	Təlimi məqsədirdir
1.1.1. ũopçaxını eyni məsələdi barər cürəbəcürə fikirdir ũumuiləştirmişkuiyə axiri fikir muşukiri.	ũopçaxını əsəri obrazı yə hadisədi haqqır müxtəlif fikirdir ũumuiləştirmişkuiyə yekun nəticu ka̩ui.
2.1.2. Rəhət cümləd kajğıiyə ũnsiyyət qurmuşkiri.	Ləkui mətni davam hinəne cuğabırdırılı əlavəd kiyə çıkri.
3.1.2. Mətnir ũui termindir fərqləndirmişkiri.	Mətnir ras kağı taza cuğav yə termindir mövzuyu əsasən izah kiri.
3.2.4. Ləkui mətn gispixri, davam kiri yadam çixikiri məqsədilli plan çip̩iri.	Mətni məzmunu taza süjet xətt əlavə kirivalıllı yaradıcı plan çip̩iri.
4.1.2. Sizirvalır orfaqrifiye normadu yə durğu işarədu h̩əməl kiri.	Cuğabırdır ũui sait yə samitirdir fərqləndirmişkiri.

III Bölmə

Xocalı Soyqırımı

Fevral vızırı 26 şəmə. Dərsirdir tamam çiqəşəmə. Şəğirdirzi sınıf rahbarışkili çinarda Xocalı soyqırımı haqqır söhbət kiriqəşəmə. Ancaq Samira hine cigelli fəzəğində rangəm şipirəkəşəmə Əzizəşəmə. Şəğirdirzi çinəğul məhəllimış il:

-Məhəllim, şiru yikuiqəmə ki, Xocalı faciə haqqır Samiri yax çıktoə. Hə dəhşətli qriğin Samiri puti qəbəğır çiqmə. Samiri putollu kü altakuiqəşəmə. Şəğirdirzi çinəğul sa istigən kü çikəğilə. Samiri sa xəb kü şuyə söhbətə çəşti:

-1992- ci üsi fevral vızırı 25 şəmə. Sanışılı sa xiləğə ləttəşəmə. Zi əzizəşəmə. Hanım səçini kəkəşəmə ki, as mika dəxiqəşəmə. Zəlli İtoqqudi sas kəku, pəpiş çekiri, hər tərəf çiqə kəkuqəşəmə. Caməhəti zar-hərə kəkuşəmə, tənı sərsür kəkuşəmə. "Ay şuşar kəmagvəkal" İlyə həcə kiriqəşəmə. Ya plər anıvışəmə. Də mika yiqimış, Tangil, topi, raket, sərsürçimış, Şəhər dəğimşikuiqəşəmə. Də zar-hərə kiridür, yarayilin, çəpirdür kəntirği İntəbri kənk vəzİndürçimış. Zi dax tötü utəğır ləttizğil. Şə boədürüm zəə qəvişəmə. Ya həz kuçar tuidürmə İlyə kuçar lətkürki yiqışəmə. Qənuş Rza xəli zi kəçir zizənciqışəmə.

-Sa millət il qəməşəmə. Həna ləpşindürmə ya fəadə. Kəçli kuçar sa misi pəncərə aşəmə. Rizi İntəbri çiqəğilə kuçə dəxiqəşəmə. Kuçar lətkürçil, çəpiri yil ptkidür, pəpəxkidür, həyalir hənəhətli ləğillil vətiri, bəhtdürüm çicər fətkuiyə vəkəkuşəmə.

Xiləğə ləttəşəmə, şirə kuçallı zar-hərə təkəşəmə. Rədmizin zar-hərə tui kuçəbrəlli kəkuşəmə. Rza xəli iş il:

-Bələ, həkə lətkə. Bələ sa təhər kiri cən qurtarmışinifəə. Yir qəranmış kəntirği kuçəbrəlli İndəş kəlu zəncibğil. Çurğidən iş fətkəkuşəmə. Çəm İkirqəşəmə. Rza xəli yəvəşə İ tupor il:

-Bələ, mə ankidürvime, kin armaninzu daxidürmə, hənəhətli kildürmə. Kas

44

Qəhrəmanvali Tərix

sa kəldürü arar qəməşəmə, qəranmış çiqim kildürmə.

Hinə qə çət mə as yəğit zəğətti, ay şuşar! Armaninzi gəlləğilə çəpi həyalir, ptkidür, İndirir, dəstə-dəstə sətəkə arəhətli dəxi çəşəmə. Dəstədi çinəsər qə qovum kərim, Nisə cərs, hine şi Nizami sən e sinif kili Yasaman qəşəmə. Sinifli dədənilil avtomat gulle sas kəku çəşəmə. Tənkəli dəxi dəstəd antər sarlimişiqəşəmə. Gəna əh-vəyi! Gəna zarət! Gəna zar-hərə! Kəmagum həç kə kəkuşəmə!

Mikiləğə çiqə hətətil yir kəli dibilli İtoçfiyə Ağdam şəhəriş kəlu kə kəkuşəmə.

Çikri zəncini Samiri putollu kənimir altakuiqəşəmə. Sınıf rahbarim söhbətə qəşulmuşiqəşəmə.

-Xocalı vıran kuiser, əhəli vəhşicini basarkiser armani qəldürürüz unusi qəşimim kəmagul kuisim.

Günəh fərnəmə azərbaycaninzi pi həmişəlik antər vəzİndəvadime. Kin həzi qisəs fəvri, kirəğ çiqəbir əzəd kiretkə. Doğmə yurd-yuvəlli didərgin bəğidür həhəzi zəə, çiqə ləttibirətkə.

Boe çuğab
Xalqı tərix mükəndəğə vətənim unğumullu bəğidmə.

Heydər Əliyev

45

Kürüs Xocalı soyqırımı neçənci üs yad kirij?

Xocalı soyqırımı İtə üs qij?

A) 1992 B) 1993 C) 1994

Kətiş mizilli lətkü 3-cü şəxsi əvəzlikindir unkeoyul.

1. Z, vı 2. yə, və 3. hu, yə 4. hu, ha

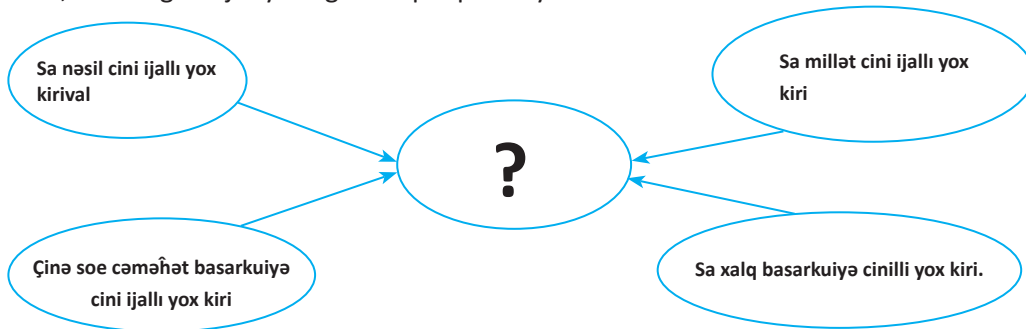
A) 1 B) 3 C) 2 D) 4

Soyqırım lism zür ya başqa kəkuşəmə?

A) Sadu kəivəl
B) Hinel tui caməhət xitəqıval
C) Buto hinel tuidür basarkirval

Motivasiya.

Məhəllim:-Soyqırım ya çirival? İlyə lövhər dalı tərəfir soyqırım sizi sa vərəğ xəçilqüyə şəğirdirzi sorsində ki, sa vərəği tu İjar ya çuğab sizqəoəqi unkeylun.

Şəğirdirzi sa ləkui məlumatırdırı əsəsır kəğızi tui İjar sizi çuğab " Soyqırım" çuğabval mükükiri.

Tədqiqəti sual.

Xocalı soyqırım İtəğə çijji, İtə ulkə çuşuni tərətmişkui, çinə tərətmişkui, çitfən hədmi basərbicqi?

Xocalı soyqırımı armaninzi misi həyələr yə ank çipxitonundə yaşlı hədminim basarkuivali surəş ya çiriqə?

Xocalı həvə limanı axırı nəfəsir ləntini qərumuşkui Azərbaycani Milli Qəhrəman kila çidu?

Tədqiqət çikuival.

Məhəllimi şəğirdir onğ qrupu pəkiri.

I qrupi – Dərsliğir 41 – ci səhifər ləkui mətni birinci , ikinci sən üçüncü abzas likuvri.

II qrupi – Mətni dördüncü, beşinci, altıncı abzasırdır likuvri.

III qrupi – Yəttinci, səkkizinci abzasırdır likuvri.

IV qrupi – İtoqquz yə onuncu abzasırdır likuvri.

Hanam məhəllimi hozu sualdır ləkəri.

1. Xocalı soyqırım ға vızırır qıji?

2. Xocalı soyqırım törətmişkirsu armaninzu ға ulke quşuni küməgval kuiji?

Şagirdirzi lıkuvi mətnilli istifadə kuyə düzgün cavabıdır ləkəri.

Sizirval.

Şagirdirzu tapşırmişkiri ki, internetişilli istifadə kuyə sagalağa sam əl armaninzi kiru qarşı soyqırım törətmişkuiji hine haqqır esse sizeylun.

Qiyətləndirmə. Təqdimatırdırı əsasır sam məhəllimi həzir kui meyardırı görə çikui.

Qəhrəman Nübar

Məzmunı standartırdır	Təlimi məqsədirdir
1.1.1. Törçəxını eyni məsələdi barər cürəbəcürə fikirdir ümumiləştirmişkuiyə axiri fikir müxukiri.	Törçəxını əsəri obrazı və hadisədi haqqır müxtəlif fikirdir ümumiləştirmişkuiyə yekun nəticu kakui.
2.1.2. Rəhət cümləd kajğıyü ünsiyət qurmuşkiri.	Ləkui mətni davam hinəne cuğabırdırılı əlavə kuyə çikri.
3.1.2. Mətnir ғüi termindir fərqləndirmişkiri.	Mətnir ras kağı taza cuğav yə termindir mövzuyu əsasən izah kiri.
3.2.4. Ləkui mətn gispixri, davam kiri yadam çixikiri məqsədillı plan çipxiri.	Mətni məzmunu taza süjet xətt əlavə kirivalıllı yaradıcı plan çipxiri.
4.1.2. Sizirvalır orfaqrafiye normadu yə durğu işarədu həməl kiri.	Cuğabırdırır ғüi sait yə samitirdir fərqləndirmişkiri.

III Bölmə

Qəhrəman Nübar

Məlumat kabığışama ki, armaninzi Qarabağı mdadırılı kire sobur çiqri-ciğriyə Füzuli şaharış kolu alkuşqoma. Füzuli şahar topultu tangılı atuşu çikui. Şaharış bikiğzi, yaralızı, kəndrzi binayrdırı say artmışkuiçuşama. Həsim çına vadıyətir ku koar vəzindəqoşama. Ya şahar tark kuyia ha armani calladurzu ləkiri yadam ksan müharibər ləfziyə işdəyün xitqiri. Vəziyyət müzakirə kitorşunu ikinci koar çiqui. Sa döyüşü əzəgi həzırmişkui. Şaharım hinəllı düşməni atəşir çizərə. Komandiri döyüş kilinşir li. Kire qənsarın tui yüksəklik ға təğmiş diğriñuji? Kutuş avtomat tui hərbi aqni nişi pətkiğui dax qabarıq ləfziyə li: E təğmi! Təğmim buto tapırğırdır yerinə yetirmişkirsu həzirdamal Çıra istisamətriduru döyüşü həzırmişkioşama. Müarıyankui vəhdə kirendir hucumu ləfziyə. Top yə tankı atəşi saşqılı, partlayırdırılı ғoa-ғoa ləğlənmişkioşama. Nübar Heydarovi təğim döyüşmişkui- döyüşmişkuiyə midə tair açdıya armaninzi post çiqui. Kire döyüşünzi armanin xitqui. Sa arar armaninzi fətkui məmürşilli sədə təğim komandiri ləp miğelir partlamışqı. Qabağır ləkui Nübar yox ziki Döyüşün sa dığlık məhəlliyə vəzini, həzoı putu inam biğəfti, sar-çinəğəox ləkışi. Hoz məmri partlamışqı çığə voki. Nübar zəzəfti. Döyüşünzillı çinəğui dax li: **Ay kilin, məmri ғoa rizi partlatmış kütüşün nihe sa tika təkuişamal!**

1. Mətnir ləkui imə ranglı cümle, cümle tə növu aid qoa?

2. Musod ləkui cümle tamamekylun.

Nübari təğim döyüşmişkui- döyüşmişkuiyə yüksəklikir.

Nübarıñli heç sa əsar əlamət yəzınəfti! Ha, bəlkəm, inçami kanik tuidama? Təvribən beş dığə ləftışa. Hozı ғsoıu inçi kütilli qalırkiri cəqı. Hozıñli çinəğui dax zarkiri cəqı:

Çazığışama, çazığışamal li əttamal inçami kanik qoməl

46

Qəhrəmanvali Tarix

Döyüşünzi komandiri inçami kanikillı qalırzı. Hini plor kəvi ağa. Hine hərəkət ağışa. Hozı hissunda ptolli cəqı şimbr aytakui. Hozıñli çinəğui komandiri biləğili nəbz çipki, zarkıyü li: **Sağ qomə, nəbz lətkirqoməl!**

Ixər ləftaxəfti, komandiri plor yavaş-yavaş açılmışı. Hini askarir ixər şadıbi. Antrı sakit azzıvi, komandiri hine kilinzi hərəkətdir zəğı, sadvaldır hinu zəğı, ancağ hozı yə çirəpəşir hinu kiləyışa. Həmməzəğli ha həlcə baştağıqoşama. Ya lışkışılmış, məmri partlayışx totux hini tupozur çüğüçmiş.

Hine kilinzi komandiri hərbi xəstanaxar çipki. Həkimirzi dax casur Azərbaycani rizi müayinəkusak totux müxukui ki, Nübari badandır sa misı aram qomə, sa kula qə lərtim kənkui, tupozurum kilimə.

Həkimirzi lizi qı. İxər ləftaxəfti Nübar inki ғoz gəzğı. Həkimirzi Nübarış li: **Nübar ux həlalimə, va vətəni borc ləftuşama, şıxə zoa istirahət ka. Ux ғuşar künəg yadka!**

Nübari həkimirzi minnətdarlıqval kui li: **İy istirahət kinimkuişama. Zi e doğma təğim, cəbhar ləkuidamə. Torpağırdır armani kutuş di vəhdə zı zoa ləyışa istirahət kinimkuişama.**

Nübar gəna hərbi aqiri sağ-salamət zəzəğı kilin ixər şadıbi. Cəbhar talbiğı mübərəşilli çinəğui Nübarışlı sorşunu: **Çim qı ki, ni hərbi aqni nişya döyüşür kazığı?**

Nübari ləvəllı li: **As kilimə ki, armani qulduruzı Füzuli bulğrı tui sobur kəntkiri, hədmın basarkiri, hozı zoa-çığə yə həyvanat çüğüyə çiküqoma. Hasım xəbərdir kimsi yə əsar çığə unkuñkəftişama. Cəbhar döyüşür kusu yə qərar ləkuişama. Hərbi hissər ləzışama, yə hozıñli şahı küşama. Hozı e cəğabə antr vəvəndə döyüşünzi qiri zı qəbul şiküşama, dax çına vəhdər cürəbəcürə siləhrdir fətkival təpəuşama. Zi təğim komandiri vacifər çəşışama.**

Ləkui cuğabırdır cədvəlir şite.

İmə, yəkuval, çiki, çəpıval, pıl, sib, əhəlio, ғoz, xıkrıval, zin, pişə, qimır, ləzkrıval, qəftı, qıtez, mığınkəval

Əyşayi tui müxukiri cuğabırdır	Əyşayi əlamətdir müxukiri cuğabırdır	Əyşayi hərəkət müxukiri cuğabırdır
Əhəlio	Çiki	Çəpıval

Tə qarşır ağı cuğabırdırı həjəti zı müxukirəqoz?

A) Qız, qənt, kəcn, mka.

B) Çəşki, sib, çiki, zin.

47

Motivasiya:

Məhəllimi “ Qəhrəman Nübar” mətnir fəi şikildir lövhər xəçilqiri. Şagirdirzu sual ləkiri ki, sa şikildiri suru ya muşukiriqoa?

Şagirdirzi müxtəlif cavabıdır ləkiri.

Tədqiqatı sual:

Müharibər ancax gadad kəoru? Pıtkiğozuş silah fəuviyə müharibər döyüşmüş ankoaru? Nübar çine görə müharibər şixi qoşə?

Tədqiqat cəkuival.

Məhəllimi şagirdir qrupurduru pekiri. Hozu hər ser müharibər iştirak kui qəhrəman pıtkiğozı şikil fəkuı dalıgı vərəğirdir ləkiri. Hanam tapşırımışkiri ki, eşi şikildiri suraş ya fikirdir yaratmışkiriqoaql, hed qeyd keylun. Ləkui vaxtı ərzir qrupurduri həhozi qeydirdir çikui. Hanam məhəllimi karusel üsuluş istifadə kuiyə qrupurduri qeydirdir sizi dalıgı vərəğirdir nubilli tu qrupurduru ləkiri .

Məlumat mübadiləyə müzakirə kiri. Məhəllimi axırır qrupi rəhbərir lövhər zatıxqıuyə hoz kabığıi nəticəd bitin şagirdirzu çikir çekiri. Məhəllimişkili çinardə müzakirə kiri.

Nəticə:

Şagirdir başfəa kui ki, müharibər təkca gadad vaa, pıtkidurum həhozi vətən qorumuşkirisu qadirdurmə. Pəpaxkiğozuşkili çinardə səngərir silah fəuviyə fəoxsunun kəidəmə. Qarabağ müharibərim sam – sam pıtkidə döyüşçüçünü, doxturuçünunu, jurnalisticini iştirak kuiyə şəhid zirvər acıbiğdurmə. Hozuşullu sadəm Milli Qəhrəman, hinə müharibə qızğın vəhdədirir, qulaçını gəşiri gullaşılı inqıx çində, müharibə çəkmişkui axırırım hinəni vətəniçimi qurban sıkui, şəhid zirvər acıçizği Salatın Əskərovamə.

Sizirval:

Mətni dördüncü abzas orfaqrafiya qaydadu sam durğu işarədu həməl kiri şərtilli dəftərir sizri.

Zoe tapşırığ: Milli qəhrəman Salatın Əskərova haqqır internetilli əlavə məlumat kajkiyə sizri.

Qiymətləndirməl: Təqdimat, müzakirə sam tətbiqirivali nəticə əsasır çikui.

Dəde intiqam

Məzmunı standartıdır	Təlimi məqsədir
1.1.1. Təpçaxını eyni məsələdi barər cürəbəcürə fikirdir ümumiləştirmişkuiyə axiri fikir muşukiri.	Təpçaxını əsəri obrazı və hadisədi haqqır müxtəlif fikirdir ümumiləştirmişkuiyə yekun nəticu kaui.
2.1.2. Rəhət cümləd kajğiyyə ünsiyyət qurmuşkiri.	Ləkui mətni davam hinəne cuğabırdırılı əlavəd kuiyə çikri.
3.1.2. Mətnir fəi termindir fərqləndirmişkiri.	Mətnir ras kaği taza cuğav və termindir mövzuyu əsasən izah kiri.
3.2.4. Ləkui mətn gispixri, davam kiri yadam çixikiri məqsədilli plan çipxiri.	Mətni məzmunu taza süjet xətt əlavə kirivalılı yaradıçı plan çipxiri.
4.1.2. Sizirvalır orfaqrafiye normadu və durğu işarədu həməl kiri.	Cuğabırdırır fəi sait və samitirdir fərqləndirmişkiri.

III Bölmə

Dədə intiqam

Avtobusur hərbi əgnir sa ptkida gezvi. İnkı gus toçya ya hinu cığ ləküşama. Cəzviri yığatdı, sağ ol İ. Ya İxer məcbur kúi:
 – Rüş, şahış kiretma, Əziz!
 – Çox sağ ol, - İlyə Cəzvi. Hını xırız biqi pıtlı, İjar İtİ bırırdırılı müküküçüşama ki, hıne yaş kunu qanmahızılı ləttüçoma. Kute qəbərili, mıqımı vakkı İjılı dətüçüşama ki, ha İxer sa zahmələy ptkidama. Kğrdırlı kanık altı plordurulu ca mükuvurçuşama. Döyüşür İtİsı gınağı çıgınlı İa kúi tasma nəkdır İtİ tasmar əxılıqı. Əgnır İtİ hərbi pəyramm, salvarım əgnır sətke çılçışa. Döyüşü əgnır as artırmışkui. Mükui- mükionunda asır hınağıllı oxtlat kırı bılıbıqı:
 – İRüş, baxıştamışka as vış sa zad sorşunda yulcaatma. Vı həfşkrjı ki, tatan İjar İtİ sart valılı İ pti İçix talsıya:
 Sorşunal - İşama.
 Vı əgnır İləşşın, döyüşüçü gınağı, yaxş ləküşın ... zı qəhiyə yəzzınışama. Hını as ya çırval yığağı mükühıya ya İnda cığabırdım hını İşama.
 – Döyüşüçü gınağı İzı, hanım qu?
 – Ə
 – Döyüşüçümə, ham zı ya İ kutılı İxıdamal! Yağı hını aıdıyyatı İtİ İjıma.
 – Bas vı İtİllı kəsıyə çu kükval?
 – Cəbhəllımə alıçğı. Şahıdırzı xıyabanır dagnımsıyə televizorı çırkatır ləküdamə, hınıl səsıyımə. Sa İxtlatx totux ptkıda dax İnkı tazığı. Şahıdırzı xıyabanı qabağır avtobusulrı tənçığı.
 Televızorux ləkıştorun hərbi əgnır ha ptkıda as televizorur zazağışın zı İxer şad qı. Müküşüşama ki, ptkıda Barda rayonulıma. Zum Əlavıyyama. Hını nışı əgnım İ əgnıma. Hıne gada Qarabağır armanızıçkılı vuruşmuşkorun qəhrəmanvalılı

48

Qəhrəmanvalı Tarix

Kıdma. Zum Mürvət çırı. Əlavıyyə dadi çırı:
 – Mürvətı ya hıne kılını çısas İuvında e gadı pımalı əgnı gıdırjıma.
 Televızorur hını gıkrılı müküşüşama ki, Əlavıyyə dada hıne gada şahıd qı cığa İasıya Mürvətı döyüşüçü kılınıçkılı gorusmuşqı. Ha tabor komandırlı İaxılısıya İ:
 – Haki e sa arzu atıdamə. E şı Mürvətı pı antr vaxtonundavıl.

Uyğunval müküeylun.

Böfkü	pıt anşırı həjat
Kala	hədəmi daxılı orqan
Rufat	kıre duşman
armanı	boe/dədə dada
Qarabağ	Azərbaycanı paytaxt
biyar	Katşı şahıd
çaqız	Kıre rayon
əja	armanı İğal kúi torpağ

Dadı çına gadı pımalı əgnı nışeyə?
 Gədə çısas İuvusaxlımı Əlavıyyə dada ya qararu kızıqı?
 Dadı hanane cığabu İm həmal kúi?
 Çısas İlism zur ya başla kızıqı?
 Ləkü çığabırdıru aks mana İtİ cığabırdır sı.

haqalı -	kok -
cır -	astıga -
qilez -	dab -

49

Motivasiya.

Məhəllim:

Əlavıyyə dədə çına cəbhər lasxı? Hını gadı pımalı əgnı çınəx nışqoşaşə?
 Vətəni müdafıər kúiğozı yaşı fərç İtaçkaru? Əlavıyyə dədə İta rayonulluşə?
 Şagırdırzı cürə qəhrəman pıtkıığozı İzuvolum İlyə hozı fikırdır mükükui.

Tədqıqatı sual.

Əlavıyyə dədəş duşmanırzış hıne şı Mürvətı sam Azərbaycanı şahıd biqi gadadı çısas İtuvunqı?

İorçaxındəval.

Müharıbəşılı sa çə

Ağdərə İstıqamətır qızğın döyüşürdür koesəmə. Şıre batalyon İtİ cığə nisbi sakitlik aşəmə. Kamandırlı təcürbe görə İlşəmə ki, seil yazaqı armanı kəşfıyatı bıjval qomə. Hoz yazaqı pılan İtİ İymə, hanımzağılı kıre batalyonuşkolu atəş əçmışkıtıonundə. Mıkılğayıx mıçel kamandırlı kəşfıyatı dəstə kajkııyə hozu tapşırığırdır ləkü İşəmə. San- yarısın kaftı bıjı kəşfıyatı xəbər çıkabığışəmə ki, armanı batalyonı İnayperdır kırı qabağır İtİ maşə İalı, çıxı vışədı daldar yerləştırmışkui qomə. Hozım kú dəstə fıyə sa dəstə kırı qabağıllı, sa dəstəm kıre salaxə tərəfəllı tal fıyə kın mıdaşkolu sıxışdırmışkırı yıkui qomə. Şıre kamandırlı İhayəlir pşoa dəstu pekui. Sa dəstə mıde İalı, sa dəstə tərəfır armanızıçıllım aralı, sa mısı dəstəm qabağır vaqqını. Qabağır İtİ dəstu tapşırımışkui ki, duşmanı hücüm kúi İhələtır zur kix çəpılun. Çışə İktorun armanın hücümü tal fıyığı. Kamandırlı hıne planı görə hərəkət kuyə duşman darmadağın kúi.

Lıkuvrıval.

Ləkü mətın qrupurduru pekuiyə hər qrupuş mətnu uyğun plan çıpxuyıyə mətın davamkırçekırı.

Sızırval.

Dərsı axırınıçı kú abzas orfaqrafıya qaydadu sam durğu İşarədu İhəməl kırı şərtıllı dəftərır sızrı.

Qıymətləndırmə. Təqdımatırdırı əsasır sam məhəllımı İhəzır kúi meyardırı görə çıkı.

Azərbaycanı Milli Ordu

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.1. Topçaxını eyni məsələdi barər cürəbəcürə fikirdir ümumiləştirmişkuiyə axiri fikir muşukiri.	Topçaxını əsəri obrazı yə hadisədi haqqır müxtəlif fikirdir ümumiləştirmişkuiyə yekun nəticu kakui.
2.1.2. Rəhət cümləd kajğiiyə ünsiyyət qurmuşkiri.	Ləkuı mətni davam hinəne cuğabırdırılı əlavəd kuiyə çikri.
3.1.2. Mətnir fūi termindir fərqləndirmişkiri.	Mətnir ras kağı taza cuğav yə termindir mövzuyu əsasən izah kiri.
3.2.4. Ləkuı mətn gispixri, davam kiri yadam çixikiri məqsədilli plan çipxiri.	Mətni məzmunu taza süjet xətt əlavə kirivalılı yaradıcı plan çipxiri.
4.1.2. Sızirvalır orfaqrafiye normadu yə durğu işarədu həməl kiri.	Cuğabırdırır fūi sait yə samitirdir fərqləndirmişkiri.

III Bölmə

Azərbaycanı Milli Ordu

Milli Ordu Azərbaycanı müstəqil və rəzilə, İyuni 26-ı qə Azərbaycanı Milli Ordu yaranmışı qəma. Da qə cənəbəvalılı həyid kitarma. Ordu əltəməndə dövlət yaqınlaşdırma. Azərbaycanı Milli Ordu xalqı orduma. Esi ordur xalqı şiliri xidmətkitəma. Hozur ordi sızir sakulən Azərbaycanı pşoa rəngli bayraqı qabağır and içmişkiri, dade yurd doğma torpağırdir xarici hucumurduruşulu yaqındas cuğab ləkitəma. Hədmu sağıllı müqəddəs, sağıllı şərəfli dələğ fūijma. Azərbaycanı Milli Ordu dıymənizçikili vursımuşkuiyə yaranmışıqədəma.

Sifə dastad yaranmışkuiyə məqsəd Qarabağ pi küli armanı fəjstirizçikili, hozı illi-utullu çikabiği pullı nükərzçikili qorunmuşkiri qijma. Boe- dade yurd fəoa pi şulğözçikili təmis kirisax kire dıyüşçin hozışkil kabimiqiri-kabimiqiriyi kavı biqıdırma.

Kire ordi ham zöllü, ham antılı dur fəjstir çiləfiyə hahozı torpağilim lətkirisu həzirdırma. Sa əmalix kire çitən oğulurzi hinani cən çəfiyə səhəd qidma. Hozı tələkkü qəhrəmanvalıdır gərə milli qəhrəman zü lakudəma. Məhəriz İbrahimov, Əlif Hacıyev, Çingiz Mustafayev, Fəxrəddin Musayev, Albert Azərbaycanov, Valeri Demetşev, Salatin Əsgərova, Əli Məmmədov, Şikar Şikarov hanəm sən-sən həsım milli qəhrəmanurzi qadır qalkı, müzillı cıkdurıvıma. Ordi lakui-lakuiyə hərbi texnikə sirdir sətəkəm ksan tımpıqıri, çini fūi buto silahırdır çim kajğırivalıqı müəskiri. Kire dıyüşçünzi infaçikili-misələrtən silahımmıqıri armanı fəjstiriz hucumurduri qabağ fūvursu çalışmışkuiyə. Azərbaycanı Milli Ordu Müstəqil dövləti tam müstəqil orduma. Haki kire sarhadırdır yaqındas kire ordi

50

Qəhrəmanvalı Tarix

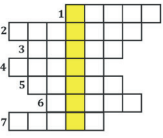
topıundırma. Kire ordi dövləti sarhadırdır hinani pti gınağı fūjalitəma.

"Quranı Karim"ir həsım çitəma. "Düşmanurzu qarşı ləçöğündəqıdan ixer guj həzırkeylun. Həsımilim, Guları düşmanır ya va ve düşmanır Gularu muşuiyə suru müəonunda düşmanurzu inçikirmə". Vatan əncə gujullu yaqınlaşdırma. Gıjım vətə lətkir-fıksıaçını dıyışmışkuiyə. Kona vıhdır əugıllu, yovçikili sən qakəni ya qılincı cıga haki raket, ston ya hidrogen bombadı sən əncə tıyayardı çıujıma. Kinim kire vatan qorunmuşkirisu kin kirkiri gujlandırmışkiretoa. Muharibə kirisım, sülhüm kirisu gujlu fūval lazıma.

Kırağ kire Milli ordu taza texniku vıyalanmışkuiyə. Da ordu kire xalqı saadət, əmin əmanlıq fūjalikirisu topıundırma.

Boe cuğab
Şu əçitərmə, düşman əçitərimə.
Çıçaşkil ənin kinikərimə.

Krossvord həli kuisi, kuşkula rəngli lakui cuğab unfoeylun.

1. Alğıllı dözkitəma
2. İnkər nıştəma
3. Zəe əuş
4. Qandı İmə kordır fūi meya
5. Kəltidin kona vıhdə alveru kui cıga
6. Zəe tikinti material
7. Rayvanu çəğri nişan

Kin İyuni 26 çinə həyid kitar?

51

Motivasiya: (Əqli hücum)

Məhəllim:- Milli ordu lısın zur ya baştaquıqoa? Dövlətir ordu çinəx lazımkoar? Azərbaycanı Milli Ordu fəga yaranmışıqıji? Milli Ordui likuvri marşırdirış muşuijit fūijitu?

Şagirdirzi həhozu muxui formar cavabırdır ləkiri.

Tədqiqati sual:

Ordui gujlandırmışkirisu dövləti ya kitar? Qabağır lətkiribıgıi dərsirdirillı suru məlum Azərbaycanı

Milli ordur  a generalırzi r hb rval kuiji? Ordur r hb rval kiri havar r tb li zabitir  a m kt birdirir li kuvtar?

T dqi at c kuival.

M h llimi  agirdir on  qrupu pekiri. Hozu h r ser m harib r i tirak kui q hr man generalı  ikil  akui dalıgi v r girdir l kiri. Hanam tap ırmı kiri ki, e i  ikildiri sura  ya fikirdir yaratmı kiri qoaqi, hed qeyd keylun. L kui vaxti  rzir qrupurduri h hozi qeydirdir c kui. Hanam m h llimi karusel  sulu  istifad  kuiy  qrupurduri qeydirdir sizi dalıgi v r girdir nubilli tu qrupurduru l kiri .

M lumat m badil y  m zakir  kiri. M h llimi axırır qrupi r hb r r l vh r zatıx uiy  hoz kabıgi n tic d bitin  agirdirzu c kır c kiri. M h llimi  kili c nard  m zakir  kiri.

N tic :

 agirdir ba ta kui ki, m harib r t kc  generalır vaa,  sk r r, p tkidurum h hozi v t n qorumu kirisu qadirdurm .  agirdir n ticu ka ui ki,  g r ulke ordu  a q nd qalı h  ulka h mi   c r  ulke tapda ı kanık  a oarm . Hanımza ılı d vl ti hin ne torpa ırdır k jalkirisu m tl q gujlu ordu lazımdurm . Bitin ulke v t nda ırzim borcm  ki, v t nu xidm t kuiy  lazım qısın v t ni k rar  ahid kui. Az rbaycanı torpa ı ıllı 20 % i  ali kanık  uival h  c rivalm  ki, kin m haribe  raitir  uidurm . Hanımza ılı kin h r  aga m harib  kuiy  kire torpa ırdır du mani kuta ıllı c qırsu h zir k et oa.

Sizirval:

Mizi qaydad. L kui c ml dirilli h r k tu uy un cu abırdır  iqeylun hanam axırı ku abzas orfaqrافیa qaydadu, sam dur u i ar du h m l kiri   rtilli d ft r r sizri.

1.  sk r r cargıilli kamandiri qaba ıllı la t fakui qo  m .
2. Kamandiri qaba ıllı la t fak ron kamandiru h rbi salam l kuiy  la t fakui qo  m .
3. Saldatır kamandirix miq l biqısın kamandir  sk rurzu h rbi salam l kirsu h zir k oarm .

Qiym tl ndirm : T qdimat, m zakir  sam t tbıqkirivali n tic   sasır c kui.

Soyqırım

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.1. Təpəxini eyni məsələdi bərə cürəbəcürə fikirdir ümumiləştirmişkuiyə axiri fikir muşukiri.	Təpəxini əsəri obrazı yə hadisədi haqqır müxtəlif fikirdir ümumiləştirmişkuiyə yekun nəticu kəui.
2.1.2. Rəhət cümləd kəjğiiyə ünsiyyət qurmuşkiri.	Ləkuı mətni davam hinəne cuğabırdırılı əlavəd kuiyə çikri.
3.1.2. Mətnir tui termindir fərqləndirmişkiri.	Mətnir ras kağı taza cuğav yə termindir mövzuyu əsasən izah kiri.
3.2.4. Ləkuı mətn gispixri, davam kiri yadam çixikiri məqsədilli plan çipxiri.	Mətni məzmunu taza süjet xətt əlavə kirivalılı yaradıcı plan çipxiri.
4.1.2. Sızirvalır orfaqrafiye normadu yə durğu işarədu həmələ kiri.	Cuğabırdırır tui sait yə samitirdir fərqləndirmişkiri.

III Bölmə

Soyqırım

Doğma Vatan Azərbaycanı hıyardeval, torpağırdı münbütval, tui kanı yə tui gus tui sərətirdir ixerval qonşu ulkadi nafs hamişə hini gus təbiqləmə. Hozı Azərbaycanı vax-dövlət cüdsax har cürə bilyəlu kü fətkuiyə. Kire xəlqi qəhrəmanval zəğın hına ulkadi kire millət silahlı basarkıdırma.

180 üs səjili qabağır İrənir yaşmışkui armanin Qarabağır qoçurtmuşkui. Azərbaycanlızı hoz hahozı zıtabır vaqqı. Kire xəlqi heç haqırm kəkuizadəmə ki, sa xiləğə ləftəxisax totux armaninzi kireür hahozı zollu xitərdırma.

1905 – 1907-ci üsürdür armaninzi azərbaycanlı yaşamaşkui panqıllı ixer sobur yəkkuiyə hozum basarkı. Armaninzi də vəhşivəldir cini aiti buto ulkadi zəğıdeşu hısbəkui.

1918-ci üsü martı vizir armaninzi tazadan azərbaycanlı basarkı çəqsı. Da al kula qe arar Bökü yəhiz azir azərbaycanlı yibi. Də, haqıqı soyqırımşama. Armaninzi zıtabırş cə ləjəki, hədmın diri-diri cıer vəkui. Azərbaycanlızı soyqırım sam cürə cigəbirirəm qəttərvallı kuijma.

Qənnəhiz üsüx totux armaninzi Ermanistan arazir yaşamaşkui azərbaycanlın hahozı doğma zəa cigəllı xitəki, Azərbaycanır qoçunmuşkuisu məcbur biqi. Azərbaycanlın İravanlı, Göyçə mahalılı, Ermanistani cürə cigəbiririr armaninzi xitəki. Ermanistanır aiti Azərbaycan soburi zovolum gıxıu.

1988-ci üsür armaninzi Ermanistanır vəhşini azərbaycanlın hizi dade-böe yurdullu vəhşı vətillı xitəki. Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilyayt Ermanistani tərkəbir daxil kirisə qarar qəbul kui. Pan azırlı azərbaycanlı dade-böe yurdullu zıtkui. Xəlqi hını etiraz kui. 1990- cu üsü yanvırı 19-ur xəlqi sas tədqırsaxımı Bökü ordu tərkui.

1992-ci üsü fevral vizir armaninzi Xocalı şəhərir ad soyqırım kuijma. Yik panix ləpəxıkuiyə gunah fonunda azərbaycanlı vəhşizəni basarkıdırma. Çifton siləhiz caməhat yəralanmışbiqi, asir ləkikili. Xocalı şəhər kanık gus kui.

52

Qəhrəmanvalı Tarix

Kire milləti kək təkisixiri məqsədilli armaninzi har təğə soyqırım kuijma. Səjili əlaqəli, martı 31 – qə Azərbaycanlızı soyqırım qə elan qijma. Kın xain duşmanı hasım həməldirü har təğə həzir kuival kırıquntunda, doğma yurdi har nık torpağı kırı putacəni vəsqındetkəa.

Soyqırım – sa millət cinillı basarkıya yoxıkrıval.

Qonşu ulkadi pil çinəx Azərbaycanu gəçqəşə?

Çim qı ki, armaninzi Azərbaycanır yurd iliqi?

Armaninzi gına azərbaycanlın hahozı dade-böe yurdullu ləitirgıdır?

Armaninzi Azərbaycanır an sifte soyqırım təğə kuij?

A) 1905 B) 1918 C) 1988

Ulu öndər Heydər Əliyevi cini aiti azərbaycanlın soyqırım biqi qə tə qə elan kuij?

A) 20 yanvar B) 31 mart C) 25 fevral

Mətnir tartar rəngir ləkü böş cığə tə cuğabırdır təkuij?

A) Şamaxım, Quba qəzərim, Qarabağım, Naxçıvanım, Lankaranım
B) Qəbələ, Gəncə, Qazax, Bakı, Xaçmaz
C) Kürdəmir, Şirvan, Salyan, Oğuz, Zaqatala

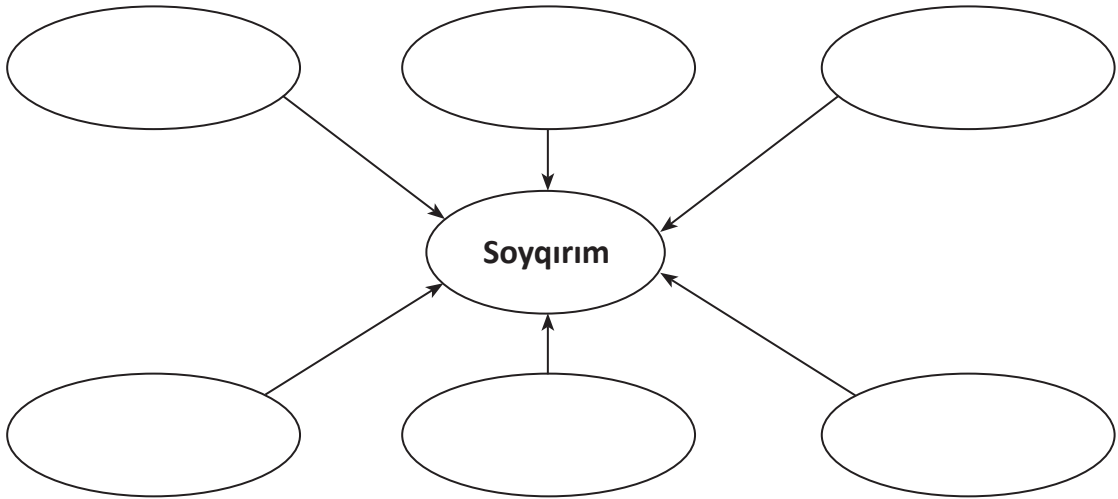
Ləkü cümlədirir əsyəyi züvöl müxikiri cuğabırdır sıqıyua sizəylun.

Sə qə ksan fərəşəmə. Rəyalır kətəksü kıməç ləpəç. Rəyalırzi pşə, qafın sam qə tıvi. Hınel taza qalırğı alimı ink, miz qə, çij sam miz əşə. Hozı xiləğə hına gogurdurusullu təpiyə qiləq kui qini. Zəa kəkorun hərği sa cəntə ziyə hına gogurdurusum təpiyə cıkəbiği.

53

Motivasiya.

Məhəllim:- 1918 ci üsü çöz armaninzi kire tə cigəbirir soyqırım kuiji ? liyə lövhər dali tərəfir bölgədi züvöl sizi sa vərəğ xəçilquiyə şagirdirziş sorşındə ki, sa vərəği tui ijar tə bölgədi züvöl sizqoaqi unkeylun.

Şagirdirzi sa ləkui məlumatırdırı əsasır kağızı tui ijar sizi bölgədi zıvol muşukiri.

Tədqiqati sual.

Armaninzi çina kire torpağırdıru pil gəşəşə?

Tədqiqat cıkuival.

Qrupurduruşkili dalıg.

Məhəllimi şagirdir onğ qrupu pekiri. Hanam hər qrupullu çinəgoaş mətnir tui abzasırdırı sətəkəjit lıkuvur çekiri.

I qrupı – dərsligir ləkui mətni birinci , ikinci sam üçüncü abzas lıkuvri.

III qrupı - yettinci, səkkizinci abzasırdır lıkuvri.

IV qrupı – toqquz yə onuncu abzasırdır lıkuvri.

Hanam məhəllimi hozu sualdır ləkiri.

1. Armaninzi tğayıllı Azərbaycanı xalqu qarşı soyqırım törətmişkiri çaxşı?
 2. Quba rayonur çabıgı kütləvi qəbiristanlığı ya sübut kiriqoa, hə soyqırım tğa qışə?
- Şagirdirzi lıkuvi mətnilli sam məhəllimi küməgvalıllı istifadə kuyə düzgün cavabırdır ləkiri.

Sizirval.

Şagirdirzu tapşırmişkiri ki, internetişilli istifadə kuyə sagalağa sam əl armaninzi kiru qarşı soyqırım törətmişkuijqı hine haqqır esse sizri. Esse siztorun orfaqrafiya qaydayə durğu işarədu həməl kiri. Mətn diqqətilli lıkuviyə hinel çuftton rəqəm iştənmişqıqoaqı hə dəftərir qeyd kiri.

Qiymətləndirmə. Təqdimatırdırı əsasır sam məhəllimi həzir kui meyardırı görə cıkuı.

28 May – Respublike qə

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kırıçəkiri.	Topçxni mətnir yarımçığ yežžini məlumatıdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt və hadisədi haqqır misi təqdimat həniz kırı.	Zaği, ki, likuvi fakt və hadisədi çixi kuyə hinəne fikir izah kırı.
3.2.2. Sadə cümləd ləkui qayde görə intonasiyilli çıkrı.	Sadə cümləd dax-dax, haqlıllı, düzgün zəksiyə likuvri.
3.2.5 Mətni məzmun çixikuyə yaradıcı şikilir davamkırı.	Mətni hissədu hənəne haqlıllı əlavəd kuyə çıkrı.
4.1.3 . Zağışəş sam kise haqqır esse sizri.	Ləkvuse, kise haqqır çixi pılan qurmuşkuyə ifadə, esse sizri.

IV Bölmə

28 May – Respublike qə

Azərbaycanı Eüjjet İəməşkuyə tamankıreşə. Kire xalqı azad və müstəqil küival vəşə. Azad küisu heç cürə imkan lakıreftişə.

Sa usürdür Şaumyanı hökuməti Azərbaycanı neft, babog və cürə sarvatırdır talan kireşə. Böküllu sam buto Azərbaycanlı laktıruya, kire ulka armanızı ağəval təmin kırı ykoyəşə.

Azərbaycanlızı qəltər dushman Şaumyanı Bökü azərbaycanlızı kutaşılı silah çıdri, armanızı silahırdıx laqırdıfışə. 1918-ci üsi martı 17-ir 18-ir və 191 qə silahlı armanızı Bökü şaharir azərbaycanlın basar kırı çəşxi. Hozı heç kışu rəhm kırıttışə, kuçabır, İtabır qabağır qaltrıbğödur vatiyo kileyə. Pi İni cığə zəttıfapanı həyalı, cını kabığı taza kərpa həyalim türəngi kımır aşıyo İor toğadı.

İndə gözüm heç rahim kofti, Sağ vəzəngözi İoa-çığə vaxtıyo capıreşə. Pşoa qə davam kırı qırğını vaxtr Bökü yəhiz azır hədmi basır biqi. Azərbaycanı cürə şaharı və sobururum ku azır azərbaycanlı armanızı vibi. Vatanı hasım kanıq-gus qıval zağı, gunatı ałtonunda hədmin basarbiqval zağı vıdanlı azərbaycanlızı xilas koar unkuı çəşxi. Bas hasım sa qə xalqı xilas koar çinəI aqa? Milli liderir fikırışmişvə hasım çinə qəranu kabığı:

-Azad küise sa koar İudama, dam müstəqillikmə! Azad sa dövlət qurmuşkırıval Pığı gınəzi tala fi dushman talalı qurtarışkıl Xalqı ałtışit hinəşə laftədirı! Yax buto cını müküləo ki, Azərbaycan müstəqillim! Yax müstəmləkə qəranıbr daxəronunda odlar yurdu Azərbaycan bitinirə müküləo. Mə 1918-ci üsi may

56

Kire Doğma vatan

vəşəmə. Mayı 28 müqəl köeyə. İmperiyəşli cürə küival, camahəti qabağır Azərbaycan müstəqil kırval cına məşədı gınəzi çəşşə. 1918-ci üsi may 28-i qə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yaranmışqıval bitinirə müküləo.

Ha sagam hala Bökü Şaumyanı hökuməti ağəval kireşə. Hanım zağılı taza yaranmışqı Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumət Gəncə şaharir yerləşmişli. Böküllu çir-çir səbar kəkoeyə: Bökü silahlı armanızıçılı cürə xarici ulkadırlı kabığdurum kəttəyşə. Hasım sa çir vəhdə Azərbaycan hökumətu Türkiyəşli küməyiqi Türkiyərazıqı. Türkiyə küməyvalli Azərbaycan İdarəsinin kire topağılı xitqı. Azərbaycanı azad nıfas İuvri çəşxi. Azərbaycanı hökumət Gəncəli Bökü aıfıbi. 1919-cı üsi may 28-i qə Azərbaycanı hinəne azadvalı sa üs çixi tamıraqılı qeyd kırı. Urusi İmperiyə Azərbaycanı müstəqil küival vıloftışə. Azərbaycanı çir ałtı bolşevikr və armanının İhanı buğır kəkişyo Azərbaycanu taza tala fil çəşxi. Hozı də tala çixkıl. Azərbaycanr İü mıcə gujurdı küməyvalli 11-ci Qızıl Ordu Azərbaycanı gus talıbi. 1920-ci üsi aprel vızır Azərbaycanı hinəne müstəqil dıgunkı. Üstüllu 71 üs laftaxısax totu- 1991-ci üsür Azərbaycan xalqı hinəne müstəqiləI talıqı.

Azərbaycan Respublike Prezidenti farmanlı 28 May qə həyid kitarə.

◆ Cümhuriyyət cıgab İa cıgabşkılı əvəz kınıfıudə?

A) İmperiya B) parlament C) respublika

◆ Şaumyan kışə İine məşəd yazışə?

◆ Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti İəga yaranmışqı?

A) 1918 -ci üsi mayı 28 -ir
B) 1920-ci üsi aprel 27-ir
C) 1920-ci üsi 28-ir

◆ Azərbaycan Xalq Cümhuriyyət sıfta İa şaharir yerləşmişqı?

A) Bakı B) Gəncə C) Şamaxı

◆ Çm qı ki, 1920-ci üsi aprelir Azərbaycan gına işğal kırı.

◆ Azərbaycanı İinəga İa dövlətşkılı küməyval ylıqı?

A) Türkiyə B) İran C) Gürcüstan

57

Motivasiya.

Məhəllimi lövhər Novruz hənıdu, Qurban hənıdu, Ramazan hənıdu, 28 May hənıdu aid şikildir xəçilqırı. Şagirdriş çiri:

- Diqqətillı kılalkeylun. Sa şikildiriz İadə İa hənıdu aid qoqi unkoeylun. Hana şagirdriş şikildirir İüİ hənıdirdiri İuvol çiri. 28 Mayı aid şikilir kabığ hələtillı məhəllimi çiri:

Həki zur topçaxın, 28 May, Dirçəliş Qə, Qurtuluş Qə sam Milli Müstəqilliqi Qə - cit Azərbaycan xalqı qürur kırı qəbirmə. Sa qəbirir cəməhət meydandırır kilkoarmə. Kutaşım pşoa ranglı bayraqırdır

faəoarmə. Həki zur muəukeylun ki, 28 May ya qə?

Tədqiqatı sual.

Hinə qu çina 28 May qə zu ləkuidə?

Tədqiqat çikuival. Şagirdir qrupurduru pekuiyə çinə qrupu 28 May qə fəga qurulmuşqijqi, 2-ci qrupu Məmməd Əmin Rəsulzadə haqqır ya muəujqi, 3-cü qrupu buğrur fūi hədminzi haqqır məlumat kajkırval tapşırımışkiri.

Likuvrival.

Dərsligir ləkui mətn şagirdirziş likuvri çəkiri, (kitabxanallı tençiqui 28 May aid məndir ya şeirdir şagirdirziş likuvriçəkiri Azərbaycan-Türkiyə şeir şagirdirzi mişilli səsləndirmişkiri).

Sizirval.

“28 May – Respublike qə” mətni hissədi həhozi fikirdir əlavə kuiyə sizri. Mətnir ləkui tapşırığıdır dəftərdirir sizyə yerinə yetirmişkiri.

Çikırval.

Məhəllimi 28 Mayu aid sa misi mətn çikri. Hini çiri ki, də kire müstəqillik qə qurqinkırval lazım yimə. Əgər də qə kin qurqinkuiqalı kirəş kire müstəqillikval əbədi yaqqınınkuijimə. Çalıışmışkuival lazımmmə ki, kire aba- əjənzi şərq cini həhozi can bahasına əldə kui də müstəqillik pte bəbəkiçini qorumuşkuiyə yaqqındəval kire borcmə.

Žoe tapşırıq.

“28 May – Respublike qə” aid hərğui sa misi esse dədə-boe ya hanam interneti küməgvalıllı həzir keylun.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi həzir kui meyardırı görə çikui.

Bayrağ yə Gerb

Məzmunı standartıdır	Təlimi məqsədidir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuiyə inkişaf kirıçəkiri.	Topçxni mətnir yarımçığ yežžini məlumatıdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat həzir kiri.	Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi çixi kuiyə hinəne fikir izah kiri.
3.2.2. Sadə cümləd ləkui qayde görə intonasiyilli çikri.	Sadə cümləd dax-dax, haqlıllı, düzgün zəkşiyə likuvri.
3.2.5 Mətni məzmun çixikuiyə yaradıcı şikilir davamkiri.	Mətni hissədu hənəne haqlıllı əlavəd kuiyə çikri.
4.1.3 . Zağisəş sam kise haqqır esse sizri.	Ləkuvse, kise haqqır çixi pılan qurmuşkuiyə ifadə, esse sizri.

IV Bölmə

Bayraq və Gerb

Kiru muşujma ki, kire müstəqil Azərbaycan dövləti bayraq psoa rangir fuidama, an gusi rang zarzar, urte rang žima, an kanik rang sib rangma. Həm kiru muşujma ki, Bayraq žima anşir taxbi vazi arar ink qıçalı pxunz fuidama. Pxunzi urtar cıce müzbir hədri diqəət cəb kitarma.

Ya kire dövləti gerbixim fikir ləkujma. Zağjma ki, gerb qəhani ginəgidama. Qəhani gus psoa rangli gungəzi xatirdir fujma. Xatirdir gus ink qıçalı pxunz, pxunz urtar cə daxarma. Qəhani musod halda buğrur kel, salaxə buğrur palidi yarpağdır fujma. Asar bayraqı ya gerbi fəi manaydır muşujjama.

Tompuxurax ya şa bilyş soruşangama. Bilyş çkürsilli muşujjama ki, dövləti bayraq fəi zarzar rang – türkalı žima rang – müasirliq ya demokratiya sib rang – musulmanval muşukitarma. Bayraqı urtar aţti vazi ya pxunz Vəziya ya İnqımu işarəma.

Həki kire dövləti bayraq 1918-1920-ci üsürdürir daqı Azərbaycan Xalq Cümhuriyyət bayraq bəjidama.

Dövlət bayraqı əsas ideya həsmjma: Azərbaycan Respublikası cini demokratıya, türkalı və musulmanvalı rəhbət təbəkiri cıne dövlətçini inışar kitarma. Kire gerbi fəi qəhan- müdafiə küvali rənzma; hərfağa torpağdır yaqındavali zərurival muşukirvalma. Qəhani gus aţti psoa rangli gungəzi xatirdir kire bayraqındama. Gungəzi xatirdir gus fəi ink-qıçalı pxunz- inqımu, hine urtar fəi cıce müzirdir Azərbaycanu işarəma. Kildir- iervəl, palidi yarpağdır ixa humuri nişanəma. Gerbi ifadə kırı əsas ideya həsmjma:

Cini fəi xalqızru sülh, vıxa hümir arzuləmskırı. Şıru müharibə vıjma; şıre gus talbədürum lafıqırım şıru muşujma. Dövləti himn əzbar muşuisi ginəgi kire bayraq ya gerb əsas ideyadım muşukətkə. Da ideyad kulli yaqıqında hineduru həməli küvalı hər fəi azərbaycanlı borcma. Himnim, bayraqım, gerbim Azərbaycan Respublikə rənzirdırma.

58

Kire Doğma vətən

1. **Ta bandir bayraqı rangırdır düz ləkuiqoa?**
A) Žima, sib, kuşkula
B) miçə, žima, kırı
C) zarzar, žima, sib

2. **“Təkkil vazi” cüğab ta cüğabışkılı avaz kininükida?**
A) Pxunz B) hilal C) inq

3. **Gerb fə vışe yarpağışkılı bəzətmışkida?**
A) Palid B) valəs C) cökə

4. **Bayraq, gerb, himn həd dövləti yazsa?**

5. **Gerbir palidi yarpağışkılı fə bitki nişanə fujı?**
A) mağa B) li C) gərgar

6. **Kiru çına dövləti rənzirdir: himni, bayraqı ya gerbi manaydır muşukival lazımjı?**

7. **Cürə ulkadı dövləti rənzirdir: Himn, gerb, bayraq fəvəl suru muşujı?**

8. **Katçı müzill 3-cü şaxsi təkir ləkui avazik unfoeyun.**
A) zoe duvar yir suvağ kuşəma.
B) məhəllimü və likuvı məfni bagam biqətişəma.
C) Hu şıre sinfir an ksan likuvı həyalma.

9. **Gerbir ləkui cıce müzbir çinu işarə?**

59

Motivasiya.

Məhəllimi şagirdirzı cini aţti ulkadı haqqır məlumat ləkiri. Hine ulkadı hərsə sa nüməyəndə aţti ulka yə şəhəri žü çiri. Hə ulka Amerika hine şəhərim Nyu-Yorkmə. Hana məhəllimi hasım sa sual ləkiri:

– Nyu- York şəhərir aţti BMT –yi binayı qabağır ya xəçilqıtar? Şagirdirzi cürəbəcürə cavabırdır ləkuisəx totux məhəllimi kire məktəbi qabağır ya xəçilqıqoa? Şagirdirzi bitinirzi çınardə bayraq çiri.

Tədqiqatı sual.

Bayraqıq başqam kire dövləti rənzirdiriz suru ya muşujı?

Tədqiqat cıkuival.

Lövhi gus aţti dövləti rənzirdiriz şagirdir əkrışyə cavab ləkiri. Bayraqıq əlavə himn, gerb. Məhəllimi şagirdir kırı-kırı pekuiyə cürəbəcürə sualdır ləkiri.

Sual 1. Bayraqır aţti rangırdırı ya məna muşukitar?

Sual 2. Gerbi urtar aţti pxunzur sam guşə qoa?

Sual 3. Gerbir aţti palidii yarpağ yə kili ya muşukirqoa?

kırı-kırı pebiqi qrupurduri həhozi arar sualdır cavabırdır sizyə məhəllimü təqdim kırı. Hana məhəllimi hər qrupi təqdim kui cavabırdır şagirdirzi müzakirər laqjiri. Ən ksan cavab ləkui qrup məhəllimi tərəfilli sinifir elan kırı. (Debat dalığı üsulşullu kajğınkujjma).

Likuvrival.

Dərsliğir ləkui “Bayraq yə Gerb” hissə-hissə şagirdiriz likuvri çəkiri.

Sizirval.

Dərsliğir ləkui çalışmad sizri.

Çıkrival.

Məhəllimi hinə dövrür təbiqi generalırzi parlamentir təbiqiğozı haqqır çıkri. Hozı şikildirim lövhər xəçilqiri. Göz hədmızı dövlətçilik qorumuşkirsəx yadellinizışkılı çıpxı mübarizə haqqır, hinəgə həm içir həm kuçar fəi vəziyyət izah kırı. Şagirdir başta kırı ki, hər sa vətəndaş kire dövləti rənzirdir uca cıxıuyə

hed qorumuşkirisu çalısmışkoetka hanımzağılı ki müstəqillik əldə kirval rəhət dalıg yimə.

Zoe tapşırıq. Dərsliğirləkuı də tapşırıq yerinə-yetirmişkiri çekiri.(7.Cürə ulkadi dövləti rəmzirdir: Himn, gerb, bayraq tūival suru muxuiju? 6.Kiru çına dövləti rəmzirdir: himni, bayrağı yə gerbi mənayırdır muxuıkuival lazımjı? 8.Kətşi mizüilli 3-cü şəxsi təkir ləkuı əvəzlik unkoeylun).

Qiyətləndirmə. Məhəllimi həzir kui meyardırı görə cıkuı.

Türki cina

Məzmunı standartıdır	Təlimi məqsədidir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuiyə inkişaf kırıçekiri.	Topçxni mətnir yarımçığ yəzini məlumatıdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zağı, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat həzir kiri.	Zağı, ki, likuvi fakt yə hadisədi çixi kuiyə hinəne fikir izah kiri.
3.2.2. Rəhət cümləd ləkuı qayde görə intonasıyilli çıkri.	Rəhət cümləd dax-dax, həqlıllı, düzgün zəkşiyyə likuvri.
3.2.5 Mətni məzmun çixikuiyə yaradıcı şikilir davamkiri.	Mətni hissədu hənəne həqlıllı əlavəd kuiyə çıkri.
4.1.3 . Zağışəş sam kise haqqır esse sizri.	Ləkuıve, kise haqqır çixi paln qurmuşkuiyə ifadə, esse sizri.

IV Bölmə

Türki cina

Çixi tanıffuşsəmə. Həmişəkicini gənə sinif utəği kilbişeymə. Yir san qəzetir ilkuıjıt radioli yə televizorulu kisediri haqqır söhbət ineymə. Da al yir kui söhbəti əs ixer zad xəççüğümə. Söhbəti tənlili sakti topçaxında Fikrətim qoşulmuşqışmə. Hu qəbağır talıyə şıraş sorşunsəmə: Kisi çirji? Ləğın Türkiyə Ə çixi toplandı çaxşı?

Arar sa saktıval övii həyəli sar-çinəğəox ləkpisi. Hasim çinə sualı şıraş həççinəğəox cavab ləftiböçünqəfti. Yə Fikrətişilli xahış kuşmə ki, sualı hə va cavab ləko. Hini şırdur saktışmə. Kəti tik çöşüyə çkri çaxşı.

-Türki miz tui xalqırzı gurultay qijmə. Hinxalqırzı nüməyandəd ləğın Türkiyə kilbişdurmə.

Həyəli sar-çinəğəox zarafatılı il:

- Fikrət dəyəsən Bökku cuyva falıx zəkşirət. Fikrəti zarafatırdır cavab önündə yaxəfti.

- Falıx çinə, xisənsən televizorulu Türkiyəli "Xəbarlar" verişix ləkişmə, hinelli kişmə.

Zi yə əs fikrəşmişqışmə: Görəsən Ə türk xalqı nüməyandəd Türkiyə kəbişdur? Fikrətişilli sorşun: Hini il:

- Sətkə türk dövlətidir yə xalqırdır zıvol kullı yəziniatmə: Azərbaycan, Türkiyə, Qazaxıstan, Türkmənistan, Qırğıstan, Özbəkistan ... vəzındur çurpıqunətmə. Hinə xalqırzı nüməyandəd çinə Türkiyə kilbişdur?

60

Kire Doğma vatan

- Kilbişvalmə ki, kilival ixer kiri. Kui-kəkuıval gujlandırmişkiri; yivalmə ki, türk xalqırzı bitiririz kəbişkiri. Məktəbili təlibuşsax totux kiji yə şə bəyışkili çixi türk ulkadı zıvol çinə qərağılı çirval xahışkuşmə. Hini xəlinyə işmə:

Sifra Türkiyə, Azərbaycan, Türkmənistan, Qazaxıstan, Türkmənistan, Qırğıstan, Özbəkistan, Şimali Kipr Türk Respublika, Çuvaşstan Respublika, Saxa Respublika, Tuva Respublika, Xakas Vilayət, Altay ulka, Bıkar, Cümüq, Qaraçay, Uyguristan yə ixer ixer ulkad. Çıkersilli müvəşmə ki, türk xalqırzı nüməyandəd Türkiyə kilbişval şə bıyım ixer yışmə. Hini Məhəmməd peyğəmbəri çuğabırdır iş işmə: "Səkuıval-rahətval, çürəkuıval- azabmə". Türk miz tui xalqır sa bişiqəli, çixi Türk cina yaranmışkuijmə.

☞ Azərbaycan ulke Əa Türk miz tui ulkaşkili qı sarhad tuij?

A) Qazaxıstan
B) Özbəkistan
C) Türkiyə

☞ Əa Türk miz tui xalqırzı suru muıaidur?

☞ Mətnir ləkuı Əa cümlər pıoa əvəzlik çinəl kəjişqoa?

☞ Kənikilli xəç çəkmişkui "nüməyandə" çuğab Əa çuğabşkili əvəz kinin küidə?

☞ Azərbaycaniçilli başqa Xəzər dənizi buğrur Əa türk miz çıkri ulkad tuij?

☞ Türk miz tui ulke nüməyandəd Türkiyə kilkuise məşqəd yazə?

A) Umza ulkadu küməğval kirival
B) misi ulkad kaçqıxırival
C) Gurultay keçmişkuiyə vahid sa türk miz tui ulka yaratmışkiri

☞ Zıma rəngir ləkuı kilval çuğab izah keylun.

61

Motivasiya.

Məhəllimi pəxü-zəkdə bayraq mizi gus cəşyə şagirdirziş sorşundə:

– Həyələr, suraş cinin kuiu də bayrağırdır ta ulkadji?

Şagirdlər türk cine ulkadi zıvol lisəx totux məhəllimi əlavə sa sualımlə kuiu çiri:

– Də ulkad birləşitmişkiri cəhət yazə? Şagirdirzi hinediri urtaq cəhət türkvalmə çiri. Əgər şagirdirzi sa bayrağırdırziş fədə muşuiqoviqi məhəllimi həm şagirdirziş çiri.

Tədqiqati sual.

Çina sa ulkadış Türk ulkad çiriji?

Tədqiqat cikuival . (kulerzi dalıg) Hər kula şagirdi qabağır çinə Türk ulke bayraq cəşiyə hinə ulke haqqır məlumat kajkiri çekiri. Hər Türk ulka fəl yerləşmişqiji? Hine cigə cifttonji? Əhali cım yaşamışkoar, çinəşkili məşğul koar? Sa ulki ta ulkadışkili miqelval kitar? Şagirdirzi həhozi məlumatırdır hənizkuisəx totux hed məhəllimu təqdim kiri

Məlumati müzakirə. Məhəllimi şagirdirzi təqdimatırdırız topçaxniyə hozi səhvku cigabır düz kiri, Türk ulkadi haqqır, hozi əhali, cım yaşamışkoar, təbii sərvətirdir haqqır məlumat ləkiri.

Likuvrival.

Məhəllimi siftəlli həniz kui pşoa mətn (Azərbaycan, Türk, Qazax) yavaş-yavaş likuvri. Pşoasta mişilli mətn tamam biqisəx totux şagirdirziş sorşundə:

– Həyələr, sureşilli zur sa məndiri içir ən dax başta biqi mətndir fəjit qi? Sözsüz ki, şagirdirzi çiri:

Azərbaycan yə Türk mişilli səslənmişbiqi mətn. Məhəllimi Azərbaycan yə Türkiyə mizi sar-çinəsu ixer miqelval çiri. Məhəllimi həyələrzi izah kiri ki, Qazax mişim Türk ailu daxil biqiqalım Azərbaycan yə Türk mişqilli fərqlidəmə. Hanımzağılı ki, hə miş Türk aile cürə budağmə.

Sizirval.

Dərsligir ləkui çalışmad sizri.

Çıkırval.

Ulu öndər Heydər Əliyevi lijmə “Sa millət, ku dövlət” lisın zur ya başta kuiuqa? Məhəllimi şagirdirzi izah kiri ki, sa millət lisın Azərbaycan yə Türkiyə mişirdir ixer miqelval, ku dövlət lisın hər dövləti cürəbəcürə rəmzirdir aştivali haqqır çıkiri.

Zoe tapşırıq. “Yə fəxr kiretmə ki, zı azərbaycanlım” mövzur sa misi esse sizə.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi həniz kui meyardırı görə ciku.

Bokku

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kırıçəkiri.	Topçxni mətnir yarımçığ yəzžini məlumatıdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat həzır kırı.	Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi çixi kuyə hinəne fikir izah kırı.
3.2.2. Sadə cümləd ləkui qayde görə intonasıyilli çikri.	Sadə cümləd dax-dax, həqlıllı, düzgün zəkşiyə likuvri.
3.2.5 Mətni məzmun çixikuyə yaradıcı şikilir davamkırı.	Mətni hissədu hənəne haqlıllı əlavəd kuyə çikri.
4.1.3 . Zağışəş sam kise haqqır esse sizri.	Ləkuvse, kise haqqır çixi pılan qurmuşkuyə ifadə, esse sizri.

IV Bölmə

Bokku

Bokku Azərbaycanı an qadim şəhərdir. Səjima - hanamı hine paytaxta. Xəzar daryahı buğrur tui da çixi şəhər Aşeron yonmadar yerləşmişkə. Həmizə Azərbaycanın "Qızıl Yurd" dıtarma. Hədimi Bokku katkiron başla kutoma ki. Cənə kire uluqş "Qızıl Yurd" çixir. Kire ulkar har tui: ham qiyir ham daryahır neft, qaz qalıvıarma. Yuvri mēdi çiri cığə san-qat qaz qalıvıarkuyə yuvıtarma. Tak yuvri mīdar vaa, ulkə çarabaxıca cıgabırirəm həmizə yuvri cıcebrim tuijma. Hasım yuvri cıcebrim səjım Kətşı mükür tui "Atəşgah" mē. İqlimi qı faravəly əslə yonunda Kətşır tui ca həmizə yovıtarma. Neft Azərbaycanı san-yöhətmə. İsoyınıt hasım sa cığə tuidama. "Qəz neft gəhli, Bokku hine tazım". Aşıya və Avrope ulkadu neft sanayır dalıg kırı mihəndisr Bokku ali məktəbindir hazir kitətarma. Bokku kulabəndir şahıran cıtarma. Anmə Aşeroni bəğdirdir zeytun. Badam, pısta, innab, ydadçini nadiri bikiđim qalıvıarkə. Bokku bəğdirdir nüzüti kinaz hanam ançırillı məğrıtarma. Bokku buğrudur həyadəsə safalı, sobur tuijma. Daryahı buğrur kuşula kimi azalı hədimizə safə ləkıtarma. Bokku buğrur tui soburur cini təsadüf çəğri müəllimə məbrəş tuijma. Hine soburur tui sanıtoyadı haqqır cini har taralı xəbər tuijma. Səil har isə azadlılı hədimi mialıca kəlkətarma. İqari şəhər, Qaz qala Bokku an qadim yə həyadəsə cıgabırirə. Bokku qabağə cıvıkarma. Şahiri buğrur taze qəsəbəd rayondır gəçıştarma. Sa əvəl vıhdırdıre Bokku gəçi Həğər Əliyəvi markəsə, pıca qulla, Məğm markəsə hanam cıra iker binayrdır Bokku sa cıra həyadəval ləkıtarma. Xəzari kəkür gəçi şəhəri "Neft şəhər" cıtarma. Da şəhər cini açq daryahır uradı gus gəçi əltə şəhərmə. Neft dəğləri pöhət buto cini vıyınışqıtarma. İl yasıma kıl qəhrəman neftçini kinajırım- mıkırım, tufanırım, kizərm daryahı dibilli neft qalıvıtarma. Bokku-Tifis- Ceyhan neft kəməri tikintim mıkıqlıjma. Eşl zırığ tikinti Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə arar əlaqəd sakəm kavı kujma, kire iqtisadi qıdırat-sakəm gılandırışqıtarma. Bokku ku milyon yərməğillı iker hədimi yaşamışqıtarma. Şahəri markəsir tui kəna zıtabır kəntiriri cıgər iker mərtəbelli, həyadəsə binayrdır gəçıştarma. Bokku gəncə pıroqpekli yə kuçarılirı azadlılı məğdirlir ləkıvıtarma. Bokku ha iker stansiyad tui metroyurdur bəğdışqalı, şəhər tui əhaliş həç çu ankidürvətmə. Metroyli kıl-

62

Kire Doğma vatan

kəlvul iker rəhərdətarma. Sa cini əlti çixi mədəniyyət markəsindir səjım Bokkuma. İl Milli Əmlar Akademiyə, iker Ali məktəbdirdir, əzrix ləpənku orta məktəb, musiqi məktəbdirdir tuijma. Bokku xətər kəno təəstrid, kitabxanadı həyılırzə əyləncə cıgabır tuijma. Bokku əzrix ləpənku yə jurnal və qəzetir çapqıtarma. Zur televizorur həyılırzə tui vıyışdırıx marağı kinoyurdur, cıziğ filmlirdir ləkıtarma, radiyoyuq topqavıtarma. Radiyo və Televizori markəsir Bokku tuijma. Tak Bokku vaa buto Azərbaycanı rayındırur həyadəsə idman olimpiya kompleksidirdir kəçıştımə. Cınıkujma ki, har isə Bokku çixi idman yarışındırur zoe səhbıval kitətarma. Səduru kınış 2015 -ci tui Avrope idman oyundur, 2017-ri İslam Həməylik oyundur, har isə kəçırmişkiri Formula -1 yarışındır qeyd kınıkujma. Bokku Avropar tui an mütəbar konsert yarışındır səjı yevrovijını zoe səhbıval kujma. Yevrovijını gəçi xurustalı sarayı Bayraq Meydanıjki cınədə Bokku, sam camahat an iker katki daryahı buğrur tui parku sa həyadəval ləkıtarma. Bulvarlı daryahır ləftküsə gəmi gəzintid təşkil kitətarma. Mıxer camahat gəmi gəbiyə daryahır katki izətarma. Səndir daryahılı şahıra akışqın şəhər iker kəan dıtarma. Bokku har qə xərici ulkadınlı kiyan kəlkətarma. Hine görünüşi görə kəna binayrdır turistir həhinədəru cıvıb kitətarma. Sədriqilli başqandə şahiri kuçabır parkındır həyadəsə həvəkəldir. Tuijma ki, turistirı sədrıqilli iker əkil çəkmişkitətarma. Çixi ləkıtar daryahı kolu tui bulvarı kirkü gəzu, Bokku sa cıra həyadəvalim dıtarma. Daryahı cənə kılki təsiri bərməşqini ləkı lıqı kırıgəmə. Sərkə toxuz zma kəzucün inq qaltıbğın har tui hine fara yavıymışqı. Hədimi his kırıgəmə ki, sərkə totuz mıdım har yə hine nurur cıqır kırıjma. Uşadçinim kütörmə, Daryahı dälili bəğtıkı inq təğəji anır ləkı tui cına İna pərticini kəla İnlı bəğtıkıyə qalıvıtkı, buto cına nuru qəzır kırı. Daryahı tui həyadəvali ləkıtarma cına qarağı bəğtıkı həzırki cına toru ləkıllı bəğtıkı qandıca cıvı qışım əvliqılınval zəğıştımə, Yarığ qıq çalı kırı vıyınışqıtarma. Sınım uzaxlılı zəğıştımə ki, bulvarı yöküri çinə idmançı da qız zəğıştımə hınarı vıqərim qında əgri gıyılıy mıkıllı cı daryahır təsiri. Hini üzümşü layə qız torullu əltıqı. Hine cını hayır tui yazıq qışu yəkvıral ləzım qı mıxı qatlı zəğıştımə gadi kıl kəkətkı. Anxəz gadi səhbıllı qız cıpıyıy əltıqə uluqş kuxak totuz qız torullu əltıqın bıqı. Qıqş

63

IV Bölmə

torullu əltıqı hələtir hınelli uçmuşqı pıxı. Şəhəri ləkui çinə idmançı həyali da hərəkətdirur bulvarı tui bitiriz qarmaz kıl.

Mətnir səhbət çinə qıvıqı?

A) Daryahı səhbət çinə qıvıqı
B) Daryahı dälili inq qaltıkıyəsəğillı
C) Daryahı üstir topa- topa mıca unkidur kılqıvıqı
D) Gadadı çinəğı qız bəğtıkı torullu qurtarmışqıvıqı

Mətnü aid bəe cıvıb ləkı qıvıqı mıkıvıqı.

A) Kəan qə kəsanım başlıncə təkətarma.
B) Xıriz qı kırıx kitətarma, mıca qım mıca kitətarma
C) İnqıkı pıtor qatı əşlkitətarma
D) Şər lındaqalı, yexir kəkıjıma

Bokku tui tuij.

Bokku tui kanik tui vəz-dövlət haqqır qıvıqıyın.
Bokku haqqır sa mısı esse sızeylin.
Bokku haqqır sərdir yə şikilirdir kəqıyın.

Azərbaycanı cını əltı ulkadın an iker yə orkidər?

A) baboğ, kınaz B) kəcini smıxer, torf C) neft qaz

Azərbaycanı paytaxt ləkı şəhər?

A) Ganca B) Bokku C) Quba

Uyğunval mıkıvıqıyın.

1. Bokku a) Azərbaycanı sanayə şəhər
2. Ganca b) Azərbaycanı paytaxt
3. Sıvan c) Azərbaycanı ikinci çixi şəhər

Xəzər daryahı içir gəçi şahiri su yazıq?

A) Aşeron B) Neft dağları C) Bokku

64

Motivasiya.

Məhəllimi qabağıllı həzırkui Bokku şəhəri şikil lövhər xəçilqiri. Hana şagirdirzə hasım çinə suallı müraciət kırı:

Həyəliş, suraşıllı kire ulkar tui şəhərdirir kətibğdur təbiqıduru? Şagirdirzi hə həz dədə-biiyışkili təbiqı şəhərdiri zıvul çiri. Məhəllimi şagirdirzi fikir lövhər xəçilqı Bokku şikili yönəltmişkiri, sorşundə:

– Zur kire paytaxtır heç təbiqıduru? Tadu təqıdıqı hu lövhər zətıxıqıyə Bokku hinu zəğışediri haqqır çıkrıçəkiri. Hini çıksəğıllı əlavə məhəllimi Bokku tui tarixi abidəd, daryahı buğrur tui bulvar, bulvarı içir tui həyəlişzə aid əyləncə cıgabırri haqqır, “Bayraq Meydan”, “Şəhidlər Xiyaban”ı çikri.

Tədqiqatı sual. Metro, funkliyor, alov qülləd kire fə şəhərir fūiji?

Tədqiqat cikiival . Çinə qrupi alov qüllədirir san işığıllı şikildir dax-dax şisxirsəş, çinə qrupi metro stansiyadırır fūi həyardə bəzəgirdirişilli, çinə qrupim dəryah qarağıllı “Şəhidlər Xiyaban” iş kolu ačcikorun təlkipsiyə Boŷku şəhəri mənzərə daxisəşilli çikri.

Məlumatı müzakirə. Qrupurduri təqdimatıdır müzakirə kuisəx totux məhəllimi şagirdirzu Xınalıq mizilli dəvətnamə cım siztarqi məlumat ləkiri.

Topçaxımdəval.

Dəvətnamə

Dəvətnamə əsasən cürəbəcürə tədbirdir, inqəbirir hinə məclisu layiq hədminix sas kirisu orkitarmə. Hine forma hasımjimə.

Hürməfti (Məsələn: Bostankeş məktəbi şagirdir)

Surax “31 Dekabr Buto Azərbaycanlinzi Həmrəylik Qə” mövzur fūi tədbirir saskiretmə.

Tədbir 30 dekabr 2017-ci üsür saat 18:00 –ır Xınalıq məktəbi akt zalır kuijmə.

Təşkil kuidur: Xınalıq məktəbi həyələ birligi rəhbər yə 11-ci sinifi şagirdir

Žoe tapşırıq. Žoa pıxisin kardini qutu fuvyə dəvətnamə boyur fəqquiyə cürəbəcürə tədbirduru aid dəvətnaməd həzirkirval (məsələn: inqə dəvətnamə, həyələ sünnətoyu məclisi dəvətnamə). Çalışmışkiival lazımmə ki, dəvətnami gus fūi şikildir şagirdirzi həhozi kutilli yax çəkmişkitoa.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi həzir kui meyardırı görə çikui.

“Miçə qızıl”

Məzmunı standartıdır	Təlimi məqsədidir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuiyə inkişaf kiriçəkiri.	Topçaxni mətnir yarımçığ yežžini məlumatıdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat həzir kiri.	Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi çixi kuiyə hinəne fikir izah kiri.
3.2.2. Sadə cümləd ləkui qayde görə intonasiyilli çikri.	Sadə cümləd dax-dax, haqlıllı, düzgün zəkşiyə likuvri.
3.2.5 Mətni məzmun çixikuiyə yaradıcı şikilir davamkiri.	Mətni hissədu hənəne haqlıllı əlavəd kuiyə çikri.
4.1.3 . Zağisəş sam kise haqqır esse sizri.	Ləkvuse, kise haqqır çixi paln qurmuşkuiyə ifadə, esse sizri.

Kire Doğma vatan

"Micə qızı"

Müdüəli "Micə qızı" yazı? Yağın ki, suru müxüjmə. İbtalat kəcin simzir ya nefti kuqoma. Hinediri kustaşım "micə qızı" kəcin simzir cım qalırır? Da, ier sa qəin zahmat tələb kəri dalgıma. Axı simzir tui kənk qəin qum, kəcin gil qatırdı arar təkəarma. Ha qalırırır tui kənk tunelidır lıqı ure harabad katkısı reysidır cəkmışkitarma.

Tui kənküllü simzir qalırırırız saxtaçın cıtarma. Şaxta tui kənk tui simzir qalırırır cıqış cıtarma. Simzir qalırırır cıqı ier qaranıq kəarma. Hine l vıxısi kombayndır təkəarma ki, hinediri ha simzırdır cətkiri. Rezın lentidiri gus fəhənzı gəş simzir harabadırır boşkitarma. Tokullu iştəmişkui harabadi ha simzir ağıır iştəlrəkəarma.

Neft qalırırırvalım ier cətinjə. Ha tək lap dərın qatırdır tuijə. Neft qalırırır dərın qıvud qalırır, hınə qeydurdur bıcı polad turbad cəltarma. Quyu qalırırırın bəhzi vəhadırdır neft turbadi vasitəllı sürətillı havar qalıya fantan kitarma. Neftçını ha fantan kui neft özbəşinə lajıtarıma.

Fantan kuism cına misı cığışılillim ier sa cıxı yağıın ankujıma. Fantan kui neft fəhəməntəllı turbadi vasitəllı cıxı çəndırır lojtarma. Hine lillim ha neftidırır neft cürə kırı zovətdurdur orkitarma.

Neftşillı, kızı neft, benzın, cürəbacıra xıvrı mışırdır, dərmandır, səhbun siprıt hasım pansax ləpənkui məhsul tıvtarma. Hine an yararsız yəzını qalırırırillim

65

IV Bələm

asvalt hazır kitorun kəjıgtarma.

Azərbaycanı neft ehtiyat ıerjəmə. Bökku, Şırvan, Sıyazanillı ier neft qalırırır. Cını tui neftidırır ıqır Bökku neft ier bəhəjəmə. Kire qəhrəman neftçını daryəhi ıqıllım neft qalırırır. Daryəhr tui buruğurdurı say qəbədə ier kəarma. Daryəhi ırtəş kolu uzanmışkui estakadadırır məşındırı hərəkət kitarma. Hinedırır ıtəbır, kino teatırdır, mədəniyyat ıtəbır, kəpratiidır, pişə qənda cıgabır gəçşjəmə.

"Micə qızı" hədimu cıton bıjıda? Əğər ha sınıllı fəbıqındəqəli, gərəsan yajıt kuzı? Bəhzi zovətdurdur ıjəmişkui, məşındır, traxırdır, tıyərəd cıgelli ıqıncımişkuijəmə.

Hənım zəhlım Azərbaycanı neftu cını tui cıxı dövlətidırı marəş ıerjəmə. Kire ulkar tui nefti sanayə ksan ınkışaf kırıçəkərsu axır ıvırdırır Amerıka, İngiltərə, Yaponıya, İtaliya, Rusıya sım cürə dövlətidırı cıxı ıjəkətdırı müqaviləd bağlamışkitarma. "Şerın müqaviləsi" zu tui da kontrakt əsasın Xəzər ya sım qurur taze nefti cıgabır ıjər qalırırırır dalg kitarma.

Estakada – Daryəhi ıqır ure pəyadı gus dözük məşın koar ya ıtəbır gəçşırır cıqı.

66

Motivasiya.

Məhəllim: Hanımzağılı hinəş micə qızı cıtarmə ki, hine kü məna tuijmə. Yə suraş cınə ki, 1941-ci ıvır Almanırzi Sovet İttifaqu hıcum kuijşəmə. Hinə vəhdədırır Azərbaycan soveti tərkbir tuijşəmə. Ölüm-dirim müharibə cəxşı. Buto cəbhə boyu Azərbaycanı neft tışmışkuiyə cıləkəyşə. Həqiqətən Bökku nefti gujullu müharibə Sovet İttifaqu udmuşkui. Hine səbəb həmə ki, Bökku llı qalırırırı nefti Azərbaycan regionur ən ınkışaf kui ulkadı cınəşşillı kuijmə.

Həki suru enerji, mişırdır, dərmandır cınəşillı həmələr kəkoarqı muşıju? Əgni tərkbir neftşillı həzırkui material tıval muşıju?

Tədqiqatı sual.

Hana neftşillı tıvdırı kəjııtar? Ya materialdır həzır kitar? (karçug, rizın)

Tədqiqat cıkuival . Şagırdır qrupurduru pekiri.

Qrup 1. "Əsrı müqavilə " haqqır təqdimat həzırkeylun.

Qrup 2. Bakı-Tiflis-Ceyhani haqqır təqdimat həzırkeylun

Qrup 3. Neftşillı həzır kui əşyayırdırı haqqır təqdimat həzırkiri.

Məlumatı müzakirə. Təqdimatırdır həzırqışəx totux həd müzakirə cəşrı. Müzakirə 10 dəqiqə lıvrı

Lıkuvrıval.

Müzakirə tamamqışəx totux dərslıgı ləkui "Mıçə qızı" mətnı abzasırdır sızı-lızı lıkuvrı cəkırı. Hana şagırdırızı həd ardıcılığillı lıkuvrıçəkırı.

Çıkırval.

Məhəllımı Bakı-Tiflis-Ceyhani haqqır internetillı kompüterır yükləmişkui material şagırdır kəjııy nüməyş kırı. Məhəllımı sa neft yə qazışillı kağı gəlirillı əhali fırvan gəxkuival cırı. Məhəllımı sorşındə:

Sureşillı kire ümumillı lider Heydər Əliyevı də gəlirdır tə səhədırır yənlətmışkuijı? Şagırdırızı də sualı cavab debat formar müzakirə kırı. Şagırdırızı lındəjıt məhəllımı hozu cıkrı

Şöe tapşırıq. Azərbaycanı təbii sərvətırdırı haqqır zöa sa misı esse sızə.

Qıymətləndırmə. Məhəllımı həzır kui meyardırı gərə cıkuı.

Kətşir çöz

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuiyə inkişaf kırıçəkiri.	Topçaxni mətnir yarımçığ yežžini məlumatıdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt ye hadisədi haqqır misi təqdimat ĥazir kiri.	Zaği, ki, likuvi fakt ye hadisədi çixi kuiyə hinəne fikir izah kiri.
3.2.2. Sadə cümləd ləkui qayde görə intonasıyilli çıkrı.	Sadə cümləd dax-dax, ĥaqlıllı, düzgün zəkşiyə likuvri.
3.2.5 Mətni məzmun çixikuiyə yaradıçı şikilir davamkiri.	Mətni hissədu hənəne ĥaqlıllı əlavəd kuiyə çıkrı.
4.1.3 . Zağışəş sam kise haqqır esse sizri.	Ləkvuse, kise haqqır çixi paln qurmuşkuiyə ifadə, esse sizri.

Kire Doğma votan

Kətşir çöz

Buto fasildir hayarda çiqəlm kəffirdzi dozi kakulval iver hasratilli kujalkitarma. Hanım zağili ki, Kətşir şivaj ye kinaj iver qı, kızılı hanım vivo lafaəkoarma. Mədədi arar: tui Kətşir sor kiza gas halatı kuraber kavvi kui, işğirdir kili, halə bil hədəmi kul laçəntonunda çina ciga tuisəçini kaəkoarma. Kalalı sa mağn kaği xəbar kabışn hanım səçəni kuitoma ki, hədəmi mikirilli sa mica unki litışəkoarma.

Cözim hayardavaldırğıllı çınarda Kətşir hine çətivaldirm çıkaəkoarma. Çöz kağışn kizəd əspiri sıfha mudadıllı malxəl alkı hana inçadınr ənbir iver hiya seldir zaəfaəkoarma. Sa seldiri inçabıri gus tui misi kindirdir taşqiri, inke cigəbir şumi basmşkitarma.

Kəffirdzi çöz kağivalı xəbar dana qıran güldiri çıkaəkoarma. Yamajrdiri dıbr, kiza erpi cigəbirn an sıfha da gülləfaəkoarma. Hana yavaş-yavaş har tərəf işbəmsib koarma. Sa vahde an hayarda, hədəmi xosu kaəki veyzyat hama ki, sin-sin çəzi sulu kiza alçaktarma. Sa sulu kizi halabli kona kiza dax ərpilki, inkim dax ıxa kitarma.

Çöz kaği halatı kəffirdzi dalgırdır zıtabıllı çəxətkarma. Gisi kurpan katırki, kəbəsəndr taxa kırı, gisi çüədr dəptarma. Zəe pıtkıəzi zıtabı gusulu gıra kırı, qalça-palaz rıstarma. Sa dalgırdır məhlar tui pıtkıəzi sar-çınəru küməğval kitarma. Kinajır kağibi baltal ye gusi qalm agnid rıstarma. Kukul mkoəllıkuıya sa utəğ kaəki kivanızu ĥazir kitarma. Kaəki kivanızi çıxır xarici turistim iver faəkoarma.

Çöz gıre sor dalə kotonunda hədəmi çığtarma. Tui yamajır ĥayalızı qabağır kabab-kabal taxa taıllığı kışır faəkoarma. Kışiri sas turistri an iver fahm lakiri zadırdırsajma. Zəa tui cavan ye çixi gozi dumaldır tui kacın taşqiri, kına arxırdır düzkitarma. Da dalgırdır mkoəllıksax totux havayı faravalıx lepişya kartşke cigəbir bəlləmişkiri çəxətkarma. Da dalgırdır ĥamm zatəvəl-qaltəvəl çıktarma ki, halam qaləntim buto yax mkoəllıçə. Mıy vıviri onux totux yavaş-yavaş halamı qabağır çəncəkoarma. Har qə mıkılığa şuxamı kolu kulı-şpəju sürü faəkoarma. Halam qalçıkı qebirir sor tui gozi nıxer ye halamırdır sürüdüqilli qabağır lıtaxıtarma. Sürüdi bini açkılval sa vəz lıvtarma. Halam bini açkılval sa vəz lıvtarma. Sürüdi bini açkılval sa vəz lıvtarma. Halam bini açkılval sa vəz lıvtarma.

67

IV Bəlmə

Kətşir

Gəxrama buğru buto per,
Pıxi kaəki kivan ıxer.
Sizi hinu pan da yer,
Hayardajma şire kətşir.

Çuvur cigama çü, Qazır,
Yaq sorşunqalı onğ azs,
Məhmid aƏlİjma Rəhimi sarır.
Hayardajma şire kətşir

Da cına sa çixi koarma,
Ciri kabığdur bitin koarma.
Namiki dax-dax çitarma,
Hayardajma şire kətşir.

Namık Xnalığı

Halam fa vızır bnyırdır: qaltəvəz?

A) may B) aprel C) avqust

Kətşir sor inçad tağa zilar?

A) mixir B) çöz C) kinaj

Har cəgar ləkui onğ cuəbətilli sadə tuisədrıqıllı farəqi qoma.

1) sel, malxəl, xu, daltar
2) inçi, kiza, qula, mik
3) güll, miçəğ, çığəğ, laçəğ
4) nıxer, rama, ĥayyan, sürü

Nöqtədi ciga fa cuəbəb sizinkıudə?

bıje, bar, ĥıca

Bağ lıkuğıl ... qantarma.

Nöqtədi ciga cuəbəbdr sızeylun.

Çöz mki inçabırır ... yəztarma.
Futbol ans kirisu ... meydançar kılıbışama.
... yamajır qandaqəşama.

68

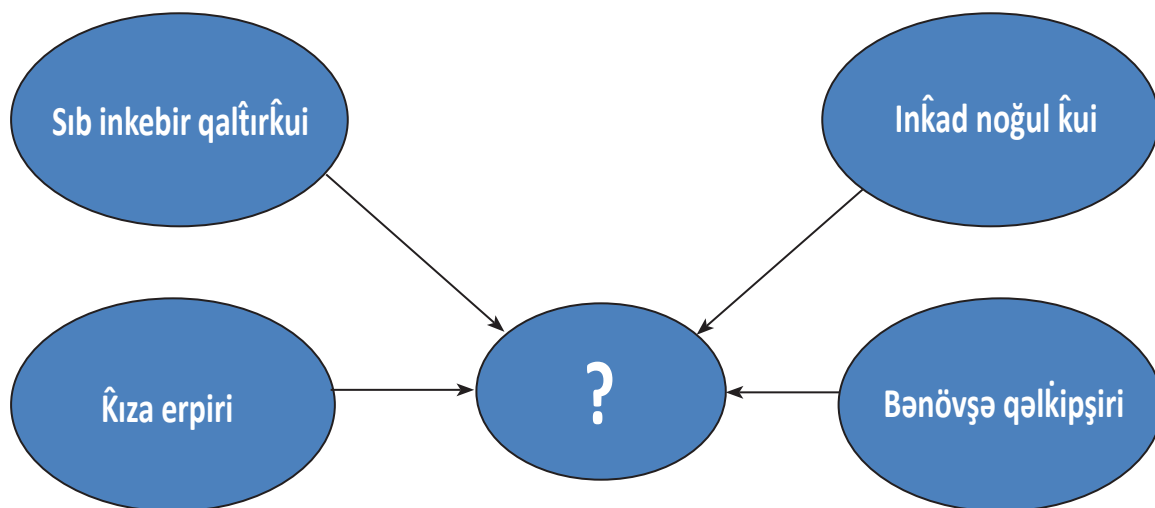
Motivasiya.

Çöz miki e doğma Kətşir
lañtıkörşun donuş-donu,
Şıxırjımə ye e sa soa
Pan Parisu, azır Londonu!

Kinaj xırşin təbiəti
Çəkğiridə qalça seil.

Ute, ləkpiş, ixer tomə
Yasəməndir, qərənfiledir.

Məhəllimi də misrayırdır lisəx totux şagirdirzi siftəlli lövhər çəkmişkui hasım çinə cədvəlix hozi fikirdir yönəltmişkiri.

Də cuğabırdır çinə mənayıllı tamam kiri sa cuğab t̂üidəmə. Hə ya cuğab? Hana yə li şeiri misrayıllı zur ya başta biqi.

Şagirdirzi ıxtılat çözüşullu k̂uival muşukiri.

Tədqiqatı sual. Kətşi sor çöz k̂ak̂uival çim muşukoar? T̂a koçarı quşurdur ən siftə k̂akoar?

Tədqiqat çik̂uival. Tədqiqat çik̂uisu məhəllimi lövhər siftəlli xəçilq̂ui çöz k̂ak̂ui quşurduri şikil taşixkuiyə şagirdirziş çiri:

Sa quşurduri t̂adə cürə ulkallı , t̂adə kətşi hənel t̂akoar? Sa sualdırı buğrur tədqiqat çipxisəx totux şagirdirzi hed müzakirə kiri. Müzakirə nəticə görə Kətşi həqiqətən çöz k̂ak̂uisu müjdə ləkiri quşurdur t̂üijmə (qaranquş).

Žoe tapşırıq. Žoa dərsligi axırır ləkui tapşırığırdır yerinə-yetirmişkirval tapşırmişkiri hana çöz Kətşi k̂ui dalığırdırı haqqır misi esse sizri.

Qiyətləndirmə. Məhəllimi ĥəzir kui meyardırı görə çik̂ui.

İnqer bağbani vəsiyyət

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kiriçəkiri.	Topçaxını mətnir yarımçığ yežžini məlumatıdır hinəne fikrilli tamankiri.
2.1.2. Sadə cümləd kajğiyə ünsiyyət qurmuşkiri.	Ləkui mətni davam hinəne cuğabırdırılı əlavəd kuyə çikri.
3.2.1. Mətnidir obrazi xarakteru uyğun likuvri.	Likuvı əsəri barər fikir yürütmüşkiri. Obrazıdır sar çinəsəşkili müqayisə keri.
3.2.3. Bədii, elmi və kütləvi mətnidiri haqqır misi təqdimatıdır təqdim keri.	Şəşurdur, dastandır, lətifəd sar çinəsəşilli cürəkiri muḫui.
4.1.1. Likuvı mətni məzmun sızri .	Sait və samitirdiri arar tui səslənmə fərqişir muḫukuyə baştaḫui.

Hədəmi dalğı ucaltmışkitarma

İnqer bağbani vəsiyyət

Nazim xolu bağır kınaz, inci, tut, miç, bız, bəhli sam cürə meyve vişad aça. Hini, har üs bağlıli iker məhsul tuxreşə.

Nazim xolu gran azarlı qıya ciger açtışeşə. Hini, hinane hómür axırx miçəvali his kui. Hu iker uzağğoran sa lğıldə. Başə koesəma ki, hu ki sax totux hine şı bağix leğirdima, imza yeşliniyyə, cır kurabırn kərmə. Hinaru iker zətəzui

– qaltıxui. Axırır qəraru kayə şix hinani kolu saskuyi li:
–Ay bala, bağır sa qızı zi kadah yo qamaşkudoma. Ha qamaşkısax totux üstüllü sam üs ləftaxetmə. Azarlı qısax totux haqlım kallalı fikəetmə. He qamaşkui cığe fəlsəqı yo qurdunioetmə. Ancax ha qara yeşlinetmə ki, va katıya hine cığe unkişuyə sañlı kəetmə.

Sağalağa gədi hoḫur biyu heç çinə dalğır kıməğval kujişəma. Amma həki qızlı zu kisax totux hini ber kutaş tuxiyyə bağı çinə qarəğılı qaltıxiri çaxşı. Hini ha hasım bağı berrili məkili – ayəğır zantın vebəğı, bağır tui vişadı dibirdir açmışkui. Axırn həçə cəğında hıfəki.

Üstüllü sam vəz ləftəpaxi. Kinajı xı, çoz kağı, vişadı gül açmışkiri çaxşı. Sa xilağa ləttəksax totux vişadı meyvad həmalir kakui çaxşı. Hina bağır tui vişadırir hoḫton meyvad həmalir kağı ki, qandasıllı tamankin qətti. Gada başta qı ki, hoḫur biyi qamaşkui qızı tabıqdıma, hu istəmişkirsax li cuğabəma.

Hini, hinə qıllı tənbəlvələqılı kui tuxi, hoḫur biyi uşəş ksan bağban fuisu hinaru cuğab ləkui.

Boe cuğabırdır.
Boe malı pil gəşı şı umza yeşlirtərmə.
Bağix ləpışqalı, bağ kəarmə, ləpışındaqalı, mda kəarmə.
Qazanmış kitondağəoe qajğan xilarima.
Hədəmi unkurji zahməti tuxar unkuirtərmə.

71

V Bəlmə

1. Biyi çinə şıx bağır qızı zi kadah lıkdama li?

2. Ləkui boe cuğabırdırılı həda mətni məzmunu uyğun qoa?

3. Çinə gədi bağ belləmişkısax totux bağır meyvo bol qı?

A) vişadı dib boşkuizəğlı
B) vişadı kok bəri fəqquizəğlı
C) vişadı budəğırdır fəqquizəğlı.

4. Ləkui cuğabırdırir ləğqı hırdırir oləvo kuyə sızə.
mə...allim, hə...mi, pl...a, t...ka, d...har, ri...i, ...anfet,

5. Uyğunval müəkeylun.

• kimgi sifte qa	nik
• zoe kajğiri hacat	cuval
• hədəmi bədani üz	kaxqə
• zoe həyvani zu	puxu
• kızı gıqırı hacat	farəşqam

6. Ləkui şikildiru zıvöl gəşeylun.

7. Bağı ksan bar ləkirsu ya kirval lazımqı hine haqqır sa misi esse sızeylun.

72

Motivasiya: (Əqli hücum)

Məhəllim:- Bağban ya çirval? Hini ya dalıg kitar? Hini şiu ya liyə dab çikii?

Şəgirdirzi həhozu muxui formar cavabırdır ləkiri.

Topçaxındəval:

Çöz miki bağır

Aba gündə kutaş ber, vişə əlavə budağırdır t̄əq̄qiri mukrad sam sa misi maşar çiyə bağır koeşə. Əji hine pşə çantar çe, pşə, xi xörəgiş çeşiyə orkireşə. Mikilga aba zoa kağı cigəlli çurzise üjünnən pşəm qininkoaftışə. Sətkə murgu kuiyə, hana t̄açiyə sani pşə qəndəşə. Hər qə sanım onuncu sinifir likuvri xıdıl Meh̄ti abaş sorşindeşə. Aba va bağır hasit̄on müft̄ət ya dalıg kitar ki, vı hasit̄on çurziyə kafoat? Abi li:

– Zuli qə vım işkili kar bağır akoa uxur daxijmə yə ya dalıg kiriqoaqi. Zuli qə əstiga Meh̄ti t̄üimiki mişelli t̄açgi. Abe çantam kılabilir lənku iyə hinəşkili bağır xi. Qətmikilantını heçcə sorşınındə abu küməgval kui. Gax berilli vişə dib belləmişkui, gax abaş ačc̄in̄konundə hündür budağırdır ačc̄iyə mukradillı t̄əq̄q̄ui, gaxım çixi, qi budağırdır maşari t̄əq̄q̄ui. Meh̄ti ungumullu laft̄axi ki, də dalıgırdır çinəx çixirqoaqi abaşillı san zoa lapıxın sorşındəjmə. San zoa kabıgi h̄ələtir Meh̄ti ijikul rışındə latki ačc̄ivi xi.

Məh̄əllimi likuvi mətnu aid şagirdirzu sualdır ləkui.

1.Vişə dib çinəx belləmişkitar?

2.Vişə budağırdır çina budamışkitar?(Məh̄əllimi şagirdirzu izah kiri ki, budamışkirval vişə qi budağırdır t̄əq̄q̄irvalmə sam vişə mıkır t̄üi budağırdırı ixəjit zoği dibilli t̄əq̄q̄itarmə ki, vişə ixer ixə ansıvı, hini məhsul ixer yax ləkitoa)

Nəticə:

Şagirdir axırır hasım nəticu ka kui ki, bağı vaxtıllı qulloğ kunundəqalı, vişədi dib belləmişkundəqalı, ziyan ləkiri muqolu qarşı mübarizə çixındəqalı, vaxtıllı vişədu kübrə ləkundəqalı vişə qizi, meyvə dənəkui, h̄ədmi zəhmətim hədə r̄kuijmə.

Sizirval:

Kire sor qalfırkui vişədi, çixxanar t̄ui vişədi, sam muqozi dəhnər qalfırği vişədi haqqır zoa dədə-biyiş sorşınıyə hinediri fərqli yə oxşar cəhətirdiri haqqır esse sizri.

Mizi qaydad.

Mətnir ləkui əşyayi zıvol muşukiri cuğabırdır şiquiyə dəftərir sizri.

Qiymətləndirmə:Təqdimat, müzakirə sam tətbiqirivali nəticə əsasır çikui.

Qeyrätli padşah

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsədir
1.1.2. Təpçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kiriçəkiri.	Təpçaxını mətnir yarımçığ yezğini məlumatıdır hinəne fikrilli tamankiri.
2.1.2. Rəhət cümləd kajğıyə ünsiyyət qurmuşkiri.	Ləkui mətni davam hinəne cuğabırdırılı əlavəd kuyə çikri.
3.2.1. Mətnidir obrazi xarakteru uyğun likuvri.	Likuvı əsəri barər fikir yürütmüşkiri. Obrazıdır sar çinəsəşkili müqayisə keri.
3.2.3. Bədii, elmi yə kütləvi mətnidir haqqır misi təqdimatıdır təqdim keri.	Şəşurdur, dastandır, lətifəd sar çinəsəşilli cürəkiri muşui.
4.1.1. Likuvı mətni məzmun sızri .	Sait yə samitirdiri arar tui səslənmə fərqişdir muşukuyə baştağı.

Hədmı dalğı ucaltmışkıtarma

Qeyrətli padşah

Kona vəhdədir sa qeyrətli padşah əgə. Hini, hine tabeyr altı cigabir cəməhətu yaşamışsı ksan şarait yararmışkəşə. Hanım zağı cəməhətu hu ixer yikəşə. Qonşu ulkədi hinqəlli ixer guşu padşahınm hine cigabir pi gəşə. Har qə çina vəhəlli hine dalğı qarışmış kəşə.

Sə qə padşah hədmimz zağı ki, kurabir pişori paçallı unkuimi ginağı toz tağsütoma. Pişorulu talkuidur miqəbiqi. Hoz qonşu ulkə xəbər çikakuidurşama. Hozsulu sadu qabağır tağığıyve li:

-Şire padşahi lişama ki, hayarda xirz pişi hinu karşeyun. Padşahi vəzir – yəkil kolu kajkiyo li: -Xirz pişi laretu? Cəməhət dasta -dasta məsləhətu kabəli. İxer zatxqi – qaltxqi. Padşahım ixer fikirləmişdi. Amma çara ağıta. Hini li: -Sa pişi yaza ki, hinqəlli pi liqirsu. Pişi lakitoa, heç kişu heçta ansi. Pişi qonşu ulkə padşahu larkui. Aralı sa iş ləftəsi. Gəmə mtdad, darad toz- tahi tui. Qonşu ulkə xəbər ləkiridur kafya padşahı li ki, şire padşahu ve ortancıl şı yikütoma. Hanmsəçini, padşahi unğumur ox cəlbəşmə. Hini, məhtəliyo sorşni: -Padşahi e şı yəkiridur? Xəbər çikabəğ, bözi li: -Padşahi qonşur əskər kəidmə. -Va, va, hinqəlli psik ləşirma. Padşah fikri tui. Ya kəliş? Şı cura ulkə padşahi lıxtıyır çim lakirdur? Axı, şı arxama. Padşah gəmə fikri toşui. Hınanu təacəlli lakui: -Ma yə ciret, larkitoa. Çina gətax çimi pi muxovunsuvu.

73

V Bölmə

Xəbər çikabəğtoz gədam tuiyvo, həhozi padşahi kolu çışəpi. Cəzi sifte qəbirşama. Xəbər çikakui bözi gəmə kurabirir toz – təh toçukui. Hoz li:

-Padşah sağ yax kəal! Şire padşahi lişama ki, şire cigabir hinu dar kakuişəmə. Hını, qonşu ulkə cigabir yikəşəmə. Da cuğab ki halətilli padşahi kallalı ximi atxki. Hini hətton həşşiki ki, hınanu ciga çabətti. Hınanu çikri çaxi: "Çim? Curağozu e cigabirü sahəli kui yikəşə?" Cəməhət dasta -dasta kafya padşahu məsləhət lakui: -Boş cigabirmə, lakui yaxtoa. -Hina cigabirir heç qəş – qurum qaltırkui toyima. -Cigabir soranjma, lakitoa. Padşahi kulənzuri kalla cəşuyi ixer fikri kui. Similli inki gəşə tağıyo cəməhət şı: -Xirz pişi lakui ki, hinqəlli ksan pişi çabəşmə. E şı lakui ki, şı çabəşmə. Amma torpağ çabəşmədəmə. Çinəx cigabir curağozu lakinə? Pişi edəşə, şı edəşə, axı, torpağ edli; cəməhətdəmə. Da cigabir kuru kire abadğıli vəşləndəmə. Sa cigabirix çim şı kiltum həzir atma! Padşahi qitnc toçbziya əlavə kui: -Kax, duşman, aləmu seil ve yəş dəşimə. Uxur ux qıdan ciga lakirmə! Kari! Ulkə kutaş siltə cəşnikur cəməhət padşahu tərəfi biqi. Hoz qalıb kabəği. Dəğmə cigabir, dədə - boe yurdurdur həhozi pitaçim yəqini. Duşmanu sa ink torpağim ləkoətti.

74

- 1. Cəməhət çina hizi padşah yikəşə?
- 2. Qonşu ulkə padşahu şəo padşahı yə yikəşə?
- 3. Hine fikri yazış?
- 4. Padşahi çina qonşu ulkə padşahu axır yiqit ləkoətti?
- 5. Cəməhət ya li?

Motivasiya:

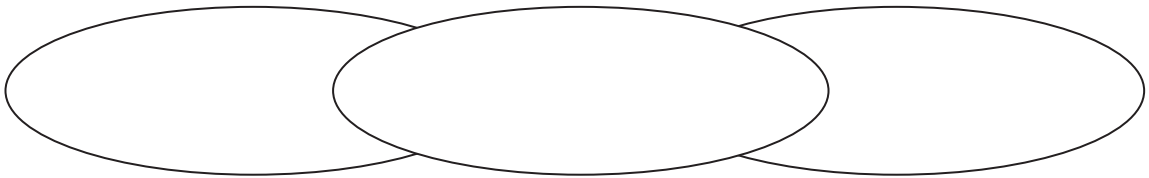
Məhəllim:- Kona vəhdədir ulkə çixiğəşə yə çitarşə? Suresilli ulkə çixidu çim çiqalı cəməhətu xü ixer yikəşə? Ulkə çixiğəşə ədalətti kuival çim cəhət?

Şagirdiriz həhozu muxui formar cavabıdır ləkiri.

Tədqiqatı sual: Padşah kişəş çitar? Ta ədalətti, həm cəməhətu həm qonşu ulkədişkili ksan laftifapixi padşahır suru muşuidur?

Tədqiqat çukuival. Məhəllimi şagirdir kur-kur çəşiri. Hana hozo ədalətti yə ədalətsiz həkmdarır

siziyə dalığı vərəğirdir ləkiri. Tapşırımışkiri ki, Venn diaqramı istifadə kuyə ədalətli padşah yə ədalətsiz padşahi oxşar yə fərqli cəhətidir hinə venn diaqramı şizeylun.

Ləkui venn diaqramı birinci salaxə yə haldə tərəfir ədalətti yə ədalətsiz padşahı fərqli cəhətidir ırtarım hozu oxşar cəhətidir qeyd kiri. Ləkui vaxt taman biqisəx totux şagirdirzi hozu fikirdir bitin sinifu likuvri.

Məlumat mübadiləyə müzakirə kiri. Tədqiqat çixisəx totux şagirdirzi həm bitin sinifşkili həmim məhəllimişkili çinardə hozi fikirdir müzakirə kiri.

Nəticə: Şagirdir başta kúi ki, ədalətti padşah cəməhətişkili ksan rəftar kiri, hozu dalığı cigabır açığkiri, ulke torpağırdır kújalkiri, gujlu ordu yaratmışkiri ki, cürə ulke çuşuni hücum kuyə qalı hinə torpağırdır qorumuşkirisu.

Sizirval:

Mizi qaydad. Ləkui cümlədirilli hərəkətu uyğun cuğabırdır şiqeylun hanam axırı kú abzas orfaqrafiya qaydadu sam durğu işarədu həməl kiri şərtilli dəftərir sizri.

1. Padşah ksan kúival, hine ulke firavanval çirivalmə.

2. Qonşu ulke xəbər ləkirdur pşi çapmışkuiyə talbıği.

3. Axırır padşahi bitin cəməhət kajkiyə hozuşkili məsləhət kúi ki, torpağış pe kóarimə, müharibə kirijmə.

Qiymətləndirmə: Təqdimat, müzakirə sam tətbiqirivali nəticə əsasır cıkui.

Zəhmət, Haqıl, Baxt

Məzmunı standartırdır	Təlimi məqsədidir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kiricəkiri.	Topçaxını mətnir yarımçığ yežžini məlumatırdır hinə fikrilli tamankiri.
2.1.2. Rəhət cümləd kajğıyə ünsiyyət qurmuşkiri.	Ləkui mətni davam hinə cuğabırdırillı əlavəd kuyə çıkri.
3.2.1. Məndir obrazi xarakteru uyğun likuvri.	Likuvi əsəri barər fikir yürütmüşkiri. Obrazırdır sar çinəşəkili müqayisə kiri.
3.2.3. Bədii, elmi yə kütləvi məndir haqqır misi təqdimatırdır təqdim kiri.	Şəşurdur, dastandır, lətifəd sar çinəşəşilli cürəkiri muşui.
4.1.1. Likuvi mətni məzmun sizri .	Sait yə samitirdiri arar tui səslənmə fərqidir muşukuiyə başta kúi.

Sizirval:

Mətni axırır ləkui tapşırıgırdır yerinə yetirmişkiri

Žoe tapşırıq.

Zəhmətu aid dədə - boe küməgvalıllı misi esse ħəzirkirival. Mətnir ləkui hissəd həhozi ħaqlıllı çixi kuyə şəşuyucunu ħonpuxri.

Qiymətləndirmə: Təqdimat, müzakirə sam tətbiqirivali nəticə əsasır cıkuı.

Şir yə Pişlə

Məzmunı standartırdır	Təlimi məqsədirdir
1.1.2. Təpçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kiriçəkiri.	Təpçaxını mətnir yarımçığ yəzžini məlumatırdır hinəne fikrillı tamankiri.
2.1.2. Rəħət cümləd kəjgıyə ünsiyyət qurmuşkiri.	Ləkui mətni davam hinəne cuğabırdırılı əlavəd kuyə çıkri.
3.2.1. Mətnı obrazı xarakteru uyğun lıkvurı.	Lıkvı əsəri bərər fikir yürütmüşkiri. Obrazırdır sar çinəsəşkili müqayisə keri.
3.2.3. Bədii, elmi yə kütləvi mətnırdır haqqır misi təqdimatırdır təqdim keri.	Şəşurdur, dəstandır, lətifəd sar çinəsəşilli cürəkiri muħı.
4.1.1. Lıkvı mətni məzmun sizri .	Sait yə samitirdiri arar tui səslənmə fərqiırdır muħukuyə baştaıkuı.

V Bölmə

Şir yə Pişlə

Laf lafoarə, taffi tafcoarə, kalla unkuımə aıında Şaşı mde dibir tui maşar sa Şir əşə. Mağə cıra -cıra- ħayvandır ya quşurdur kili zəşə. Sa maşar ħinə-şiri çikvıl kəşə. ħiri, sa maşar ħinənu qallıyā təkulmış qı meyvədi çinəsəim miz xıvrallıya, ovu kui, taza lıħa qəndəşə. Şir ačbısınm tui ħayvandır ħinəqıllı aralı katkuı, quşurdurum ħa ačbıbi çığı gısuıllu uşmış koallıya.

Sə qə ħinə Şaşı mde şir ovu lafıbbı, iker katbbı, cıana katbbı ancax kutas ħečə lakıkkatı. San çıxı çartını imza ačbıbi. Tü mku çışə lıki ħalətdir gəna taçı ovu pıki.

Da ə ħinə pancar sa Pişlə lakıki.

Şiri faşfakiya şuduz sar çinəsər zətriki.

-Ya vı qəndodam! Da sam qə vı təl dıgan bıqıda.

-Carızi zoa pişəmə.

-Cinax pişədəş?

-Lapqəmə carı kolu ki, as xoşbəxtvəl qəzğətmə çırısu.

-Ya xoşbəxtvəl?

-As mika zəşəmə ki, zı Şaşı mde şahu qısmat bıqəşəmə.

Ağzı kúpıgıllı zı Şiri zarkuı:

78

İbadmi dalğı ucaltmışkıtarmə

-Va dab çırə qomə! Pti iğır, babəgi urtarlağa va dab çırəqomə!
-Şahi kallı and iğmış kiretmə.
-Ya vı ħəkişkili qəndədamə...

Pişi Şiri paçad tumar kuyə kuzəd mizkiri çaxı:
-Qurd -quşu yem kuisaqıllı, şahu qısmat kuıval iker ksanjına. Lez zı çim xoşbəxt bıqət ki, Şaşı mde şahu yem koetə.

Pişi -vağı mızılı gıkeser Şiri umg yumağ kui.
-Bas ya vı qındaqalı çim kuıj?
Pişlə kula paçı gus taçıya li:
-İħa, va zı qına! Ax vı imza eqakı.
-Ya vı bağışəmış kuıqalı çim kuıj?
-Ĥinaga zı e ħümür tui qıdan qə zı ve nukar kuldama.

Pişlə cuğabırdır Şiri xoşu kağı. Pişlə sağı važını, laıkuı - laıkuı Şiri an miqel kili bıqı. Şir ačbıeri oqan ħini yumağ qıçılı yekri, ħine qullıqar toşımı, sa cuğab ku koallı.

Şiri ħarya çıkuı çıkabıqı, süfrar çakuı. Pişim Şiri sa bol süfralı şak zintini qırı. Şiri kalla kula paçı gus çəşə ačbıtorum, Pişim ħaqlır ya qocuvəldir kağı qalı bıto Şiri zəvəli ħinə qıreşə.

Vaxt gabıbi, vaxda kabıbi sa qə Şiri ovıllu yaralı kabıbi. Pişə Şiri aramıx lepişya çaxı tani. Ĥana dıax taçıya Şiri aram şikuı.

Kuı - şoşə qəv totax aram ksan bıqı Şiri gəna taçıya ovu pıki. Da ə ħa iker gran yaralanmışıya kabıbi.

Pişlə dıqəttılı Şiri aramıx zəkıpi, sa aramıqıllım kıldıma, liya gəna ħinə ağı ħürmət kırı çaxı. Şiru heca kui ki, zı qına, imza važınkuı! Da əl zım e arızx lışpənəmə.

Şir çüftön imza bıqıqalım Pişli Cərxəm laşkoallı. Şiri sənəbıli lafıbbı Pişlə Şah mde şahi vazır bıqı.

Ĥalı satkom ərkvəllı şah süfrar qəndə, şuli, qəşə - bə çıvıyā bıci öşəşə...
Sa qə Şir Şah mde mkr qılnc -qəlcan Şiri çına pahlıvamı ras kabıbi. İker gran yaralanmış bıqı. Ĥinani çəndiri - çəndiriya oqanır kabıbi. Da əl Pişlə gəna ħinə aramıx lepiş. Ĥinənu li: "Vaə, ma pan canım taqıqalı sa Şiri inki gus taçmıkuıdımə".

Çin aramıqıllı unğ kə qaşakı Şiri kili pişlə saskıı.
-Xı... Asə sa xob xı...
Ĥane kefir tui Pişli Şiri ağzı rışan çıpxırı çaxı:
-Ux kışaqıllı xı yıval, kaftar?
-Vıq bəşə sa Şah mde e lıħa kudu?
- Va zı uxur ħümür tui qıdan qə nukar çıpkııvalı?
-Bəgam va sin çınağa i da paçad quıqı kuyə zı ve nukarəma çitarışu?
Pişlə sa çıvı dınar duviya ħavəli - musod Şiri aramıx fırtkuı.
-Ĥinaga zı ve nukarəm vəqı, ħalı vı e nukarəma.

79

V Bölmə

Pişlə xainvəl zağı Şir paça antır zaşkiya, bito bıyvaldır ijar qallıgı Pişlə caza lakımi yığı. Pişlə taşır kuyə oqanır ħündür çına çıqə ačbıbbı, kuı -kutor fırtkuıya zağıkırı.

-Səgalantım ya vı kılval kuıjal kuıjına, sarsaqı! Yoxsa zı na vı soa boe nukar zad vışəmə...

Kıju muħu balıku Şaşı mde Şiri da gran aram ksan kui, ħa, inku taçkıldıyafəca...

Ancax Şiriş ma inki gus taçm bıqıqalı. Pahlıvanı qılncı aramı vax, Pişlə mizi aramı Şir ma inku taçkuı vaxatı.

Boe cuğab.

Qılncı aram ksan kəarma, mizi aram vax.

Na çırağı vı sir la, nam namardı qəqəl laşqıqıkuı.

Kili kılıtu tan koetkəsa, tan qındaqalım gəng koetkəsa.

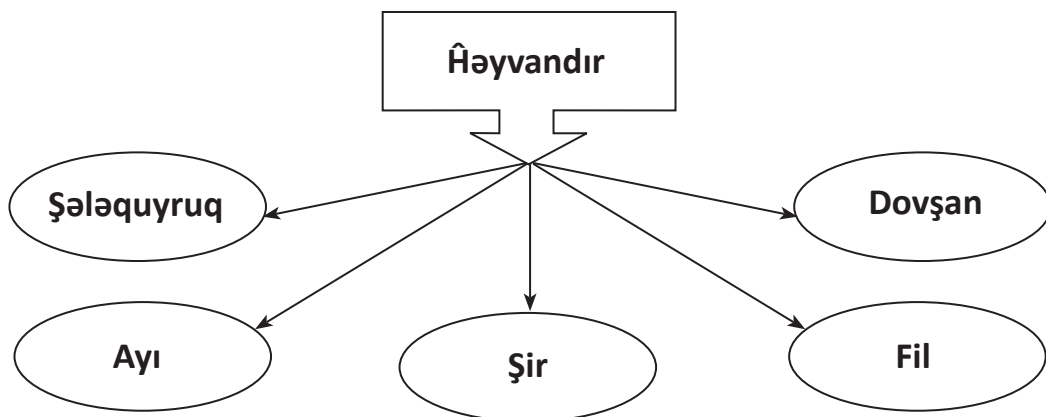
80

80

80

Motivasiya:

Məhəllimi yazı lövhər pıxu kart xəçilqırı.

Şagirdirzi sa xəçilqı kartırdırı dalır tui cuğabırdır unkuri. Zuvol unkuisəx totux kartırdır əçilmişkui. Hana lövhər BİBÖ cədvəl çəkmişkiri.

Həyvandırı haqqır		
Muəijmə	Yıkoetmə muəukui	Ťonpuşəmə

Birinci yə ikinci sütundur hozi veziri.

Tədqiqatı sual:

Həyvandırı içir ən gujlu həyvan yə ən bij həyvan tadə?

Tədqiqat cüküival. Məhəllimi şagirdir kula qrupu pekiri

Qrupurduruşkili dalıg.

I qrupı dalıg –şiri haqqır .

II qrupı dalıg – pişlə haqqır təqdimat həzirkirval tapşırmişkiri.

Təqdimatırdır həzirqisəx totux şagirdirzu xilağa sa həyvandırı xüsusiyyətirdir muəukui.

Likuvrival.

Mətn şagirdirzi likuvri. BİBÖ cədvəli üçüncü sütün veziri.

Ťopçaxındəval.

Şir yə Pişlə

Məhəllimi Lev Tolstoyi Şir yə Pişlə şəşu çıkri. Şir inqer biqəşə, hinəş ovu laŤırın koaŤtişə.

Umzaşılı kılival hiss kuyə Şiri bijvalır kul fatkui. Yuvar laŤfiyə hinəni xəstəvalu laçilqı.Şir xəstəval ki həyvandır sa – sadə hini kolu kaqoeşə. Şiri hed çixui qəndəşə. Də suroğ kisəx totux pişləm hini kolu kabıgı. Hə , içəri laŤbiğəŤti, yuve ağzır çebiyə Şiri həl sorşini:

- Çim at, ay Şir, vavı çim hiss kiret?
- İxer çiratmə, içəri çimə talzıkondə?

Pişli li:

- İçəri laŤkoaŤtimə, fəgalımə zı lopurdurux zəkpişri, daxiqomə ki, laŤbiğdə qomə, talŤırbığdə vaa.

Qiyətləndirmə: Təqdimat, müzakirə sam tətbiqirivali nəticə əsasır çıkui.

Şah və xidmətçi

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kiriçəkiri.	Topçaxını mətnir yarımçığ yežžini məlumatıdır hinəne fikrilli tamankiri.
2.1.2. Rəhət cümləd kajğiiyə ünsiyət qurmuşkiri.	Ləkui mətni davam hinəne cuğabırdırılı əlavəd kuyə çıkri.
3.2.1. Mətnidir obrazi xarakteru uyğun likuvri.	Likuvı əsəri barər fikir yürütmüşkiri. Obrazıdır sar çinəsəşkili müqayisə kiri.
3.2.3. Bədii, elmi və kütləvi mətnidir haqqır misi təqdimatıdır təqdim kiri.	Şəşurdur, dastandır, lətifəd sar çinəsəşilli cürəkiri muşui.
4.1.1. Likuvı mətni məzmun sizri .	Sait və samitirdiri arar fūi səslənmə fərqiçdir muşukuiyə baştafui.

İfadmi dalgi ucaltmışkirtarm

Şah və xidmətçi

Laf ləfəarşə, talfi talfoarşə, sa yava şah aşə. Şahi tak camahatu vaa, kolu tui hədminzum iker qəftar aşə. Ən misi safim lafəkoatışə. Hini, sarayr sa dasta pıxra vaqında çəkireşə. Pıxtad palangi ginəgi gujuu aşə. Sa əl çəspiqinsin dəvi gardan ilqireşə. Şahi kişəşilli həfşikəli, hu pıxtadu bujuvərəşə.

Şahi cavan sa xidmətçim aşə. Du cavan hinani həqlili, kamalılı cürəgözicimni aştışə. Hını şah yavavli muşuəzəğli, baştafəntə ki, sa qə həfşikun hum pıxtadu yənkinkuidma. Hasim zağli hanna - hanna pıxtadı kolu kəkorşun hinənaşkili cıvali candakim çikəyə hineduru fatkireşə. Hasim zağli hu pıxtadqkili kili qi.

Sa qə şahı xidmətçillili həfşiki. Calladıx saskuiyə əmr kui ki, du pıxtatu fatkirsu. Calladı cavanı kıl –paşa pışkuiyə cıv.

Pıxtadı əvvəl cavanı gus talğı. Hana hu muşuəzən toxunı, qaj nımzilkiri – nımzilkiri ya xidmətçi gungəzər tıvı. Hanımsəçini ki, hu şahı zülmüşillili qorumuş kiri ykuisiginəgi.

Əştəqə qışm şah cıkuu dalğışillili paşman qi. Hini buğrur fūiğozuş il:

-Hu cavan və havayr cığə pıxtatu fatkır çəkuiyəmə. Lafın , lepişin sağ toaqi, və ki toaqi?

Pıxtadı leşirdu dangənaşə şahı kolu kaya li:

-Şah sağ yaxkoə, da yaza, gada pıxtadı qıntoyiki!

Şahı əmr lakui:

-Hu kolu pıxtatın!

Cavan sarayr çikəbəgi, Şah hinani pıtu inam qətti. Mahtal –mahtal sorsini:

-Ey cavan, lışə, da ya cırvəl? Pıxtadı inko sulozurdurulu və əim sağ yeşini?

Gadı cavab lakui:

81

V Bölmə

-Və xasiyyət as ksan muşuljəmə. Muşuljəmə ki, zm sa qə və qəzəbu tuş kəkuidmə. Hanımzağlı hər qə pıxtadu ləka fatkuiyəmə. Hinediri ksanval dugun koatışəmə. Şah sağ yaxkoə, uxur yəhiz üs qulluğ kuisəmə, axır e qışmət pıxtadu fatkırıl qışəmə. Xur sadəqət vışilli vaa, pıxtadışilli zağışəmə, pıxtadı muşui hərmət və ənkuiyəmə. Poru sa ink fatkuəliqə, vışkili kili kuidmə. Namardı və va can qurban kulqalim gəna qadır muşujəmə.

Byıznı cuğab

Ksanğoe qadır ksanğu muşujəmə.

Ksanval ta, ksanval muşulju.
Kakui haq qini, nahəq çikəbəgi.

● **Şahi xidmətçü əim cəza lakui?**

A) Hu sarayilli xitqışəmə
B) Hu pıxtadı qəbəğır fatkuiyəmə.
C) Hu tırmar luğşəmə.

● **Pıxtadı xidmətçi əimə qimətti?**

A) Xidmətçi pıxtadu hər qə ləka lakuiyəğli
B) Pıxtadı xidmətçis inqəzəğli
C) Pıxtad toxzağli

● **Şahi xidmətçi haqqır lakui qərarı görə paşman qıval muşukul cuğabrdır şikuiyə lıkuəyulun.**

● **Lakui boe cuğabrdırş ədə mətnu uyğun qoa?**

A) Qəmıllı lakuiyə unqu çiqəku
B) Həyib kişi cıtar – həyibliğul
C) Va as sa əl ksanval ka, və uxur həmişə ksanval kirijəmə.

82

Motivasiya: (Əqli hücum)

Məhəllim:- “ Vəfasız” cuğab zur əim başta kuiqoa?

Şagirdirzi də cuğab izah kirisu çalışmışkui.

Əlavə sualdır.

1. Sureşilli fə boe cuğab vəfalıvalu aid qoa?

- Ləkiri kıl bitinirzu yikoarmə
- Vəfalı kili yad kəarimə, vı pan üs hinu zağindəqalim .
- Kasıbi iji miçə kəarmə

2. Əgər ulke çixidu vəfasız çiqalı xalqi dalıgıdır çim küiji?

Şagirdirzi sa sualduru aid hozi fikirdir çiri.

Likuvrival.

Dərsligir ləkui mətni birinci hissə likuvri hinəx totuxum məhəllimi sorşında:

– Sureşilli, səx totux hadisəd çim küiji?

Çikırrival.

Mətn tam likuvsəx totux şagirdirzi hozi fikirdir muşukiri. Hinəx totux məhəllimi şagirdirzi qrupurduru pekiri huzu dalıg ləkiri.

Qrupurduruşkili dalıg.

I qrupi dalıg – padşahi hine xidmətçi pıxtadi qabağır fatkuival düzgün yə ədalətti valu?

II qrupi dalıg – padşahi hine ətrafu vəfalıval fə dərəcər düzgin qoa?

Qrupurduri dalıg hazır çisəx totux müzakirəd çaxşırı. Müzakirədix totux məhəllimi əlavə yönləndirici sualdır ləkiri.

1. Ulke çixidu fə xüsusiyyətə malik küival lazım?
2. Mətnişilli suri xoşu kabıği?
3. Hinel xoşu kakui ya qoşə, xoşu kakondə ya qoşə?
4. Xidmətçi hərəkətidir sure münasibət çimqoa?
5. Xidmətçi siftəlli pıxtadışkili münasibət yaratmışkuival düzgün qoşu?
6. Pıxtadi vəfalıval əvvəlki məndiririm suru ras kağijmə, kulluqeylun.

Bitin sualdırı ətrafır sure fikir muşukeylun. Sa misi esse sizəylun.

Sizirval.

Mətnir ləkui tapşırığıdır yerinə yetirmişkinin küijmə yadam “zı ulke padşah çiqəşin iş xalqu ya kinin küijşə?” mövzur inşa sizin küidəmə. Həyvani obrazıdır insan obrazıdır əvəz küiyə şəşu sizin küidəmə.

Qiymətləndirmə: Müşahidə, yazı sizirval, çikırrival, mizi qaydadi görə təlimi məqsədir fə dərəcər reallaşmış çiqoaqi qiymətləndirmişkiri.

Biləndar

Məzmunı standartıdır	Təlimi məqsədir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd küiyə inkişaf kırıçəkiri.	Topçaxını mətnir yarımçığ yežzini məlumatıdır hinəne fikrilli tamankiri.
2.1.2. Rəhət cümləd kağijiyə ünsiyyət qurmuşkiri.	Ləkui mətni davam hinəne cüğabıdırıllı əlavəd küiyə çikri.

3.2.1. Mətnin obrazı xarakteri uyğun liqivri.	Liqivi əsəri barər fikir yürütmüşkiri. Obrazıdır sar çinəsəşkili müqayisə kiri.
3.2.3. Bədii, elmi yə kütləvi mətnin haqqır misi təqdimatıdır təqdim kiri.	Şəşurdur, dastandır, lətifəd sar çinəsəşilli cürəkiri muşui.
4.1.1. Liqivi mətni məzmun sizri .	Sait yə samitirdiri arar tui səslənmə fərqiçdir muşukuiyə baştaşui.

İhdmi dalgı ucaltmşkitarma

Bilədar

Tugabırş Ganca şəhəri sa gada yaşamsı köeşa. Haqılı, hazircavab zaşlı bitiriri hinas Bilədar cıtarşama. Hini sa qa Ganca qale dibir həyalırışkili ans kireşa. Bilədaru zaşlı ki, hilami gus kutaş xuruz ci gına ligidi hilam hozuşkolu naşkiret.

Kona agni nişı du İhdmi qonşu ulke vazırışmı. Vazir ier tadbirli, hazircavab aşı. Hanımzaşlı padşahi du vazir dax-dax cıra ulkadşkili söhbətü orkireşa. Vaziri həmşə xi ulke padşahırışkili sual – cavab kuyə pan qızanmş kuyə ulkar çikakoeşa. Hanımzaşlı padşahi da ol hine vazir Ganca padşahi kolu karkoeşa.

Vaziri həyalırış saskui. Bilədar qabağır ləbişu sorışni:
-Ya cıret amı?
-Lışeyun sa şəhəri çixidur tel cabığırdu?
-Lakoş, yə ux təşkirma.

Sarko lapışox totux Bilədar çina karvansari qabağır toxanı:
-Keş, amı, şire şaharı çixidur il vaşmşkoarın. Toe hinel bəşun toma.
Vazir Bilədarı təşkui tarafir ləkışın pşoa – onğ dava zaşlı, xakini.
-Ay haqalşz həyöl, hasım çixidur vaa, yə dirigözi ixa miçişidiri tuijma- İliya hinanı miçişir kul katrkuiyə təşkui.

83

V Bəlmə

Haa, başta çışama, kar kəa.
Hoz kafı çina həyatır ləzbəli. Bilədarı layə çina şudə toz açmşkui. Hinelli puşu – zək zöl taffurbəli:
-İmi, şire şaharı sediriq ixa miçiş tuida ahdidmə.
Vaziri həfşki.
-Goaş ləş, sa inki boyilli şüim zi dolamş kiret. Çixi İlin dava, miçişim İlin zöl təşkirat. Asır söhbət kirisu İhdmi yikəetmə, baştaqı?
-Ya? İhdmi katkuvalı? İhdmi zi, ha işkili çika yabma.
Çara ciki vaziri li:
-İhdmi ləş, hını kişakili ciki yikui qoaşlı ləş? Yaşı yir ier uxakili kafıya imza qətmə. Cami sa dinar pul atma. Ya sa pulux yə İlvna ki, ham ya qinna, ham xuruzı, ham e hilami yax qəntəa.
Bilədar pilor sor olışkuiyə kalla qaltkiri – qaltkiri cavab ləkui:
-Kar kəa, amil! Ya hanım sa zad İlvurma ki, pşostirim çandəsu.
Hoz bazarı pıxi. Bilədarı tapaşlini kəşki yemışidiriş sada şikuiyə vaziriş ləkui:
-Ma, İpə va İladmə. İş va şina, tumurdur xuruzı İləa, qabağır İlamu.
Hınanı bitiririşkili haqalı fəhsab kiri vaziri fikirişmışu İ:
-Çina şəhəri ki, həyalır hasfən haqalı atqı, ləş gəzi çixidur İftən haqalı atqı Vazir fikirişmış şı, kul boş kəx ləzbəli.

Bişniş cığab
Haqı yaşır vaa kallar İləoarmə.

Vazir çina cıra ulkadı padşahızı kolu kəarşə?
A) hoz hine haqılı aİdalmışkui pul tençişirə
B) bazarı alver kirisu
C) İlamu maşa çikakuisu

Bilədarı hine suladuru İm cavab ləkui? Bilədarı cavabırdu: zur İm başta bişışkili İzah keylun.

Ləkui boe cığab kire matru uyğun qu? Hed matrisili misaldir kəşu yə sübət keylun.

84

Motivasiya:

Məhəllim: Bilədar İlin zur ya başta kuyə qəa?

Şagirdir hasım çinə qənaətu kaşui. İxer muşidu yadam dənə çikuiyə müdrük cığabırdu çiridu. Tüga Quba qəzayır İclas keçirmişkui. Hər sollu çinə nüməyəndəx sa İclasır saskui. Kəşşillim Çoti Süleyman sa İclasır xaxi. Çoti Süleymani əgnir kiri xolu, təsmə əvəzım nəkdir çotu şikui. İclas çikuiğui soburullu kabığdur sa-sarı İkişu soburi haqqır məlumat tençiqui. Nuba Kəşşı su kabığui. İclas çikuiğui sorşuni:

– Kəşşı sollu kağı nüməyəndə inki İtoşur:

Çoti Süleyman inku İtoşğı. İclas çikuiğui ləkşiyə İ:

– Hinə sor bəgəm İhdmi ovışu vı alırkoet? Çoti Süleymani İ:

– İhdmi oşəmə. İhdmi İhdmi kolu orkuişəmə, zım vı kolu.

Sa mətnir zur Çoti Süleymani ləkui cavab İm qiymətləndirmişkiret? Şagirdirzım hərşu-hərərşəo

fikirdir çiri.

Likuvrival.

Məhəllimi ləkui mətn kla şagirdiş pekuiyə ləkiri. Likuvri çəxşsin axırıllı qabağış kolu likuvri çəkiri.

Važzini şagirdirzişim mətn əvəllili ardıcılıllıllı likuvri çəkiri.

Çıkırval.

Mətn tam likuvsəx totux şagirdirzi hozi fikirdir muşukiri. Hinəx totux məhəllimi şagirdir qrupurduru pekiri, huzu dalıg ləkiri.

Qrupurduruşkili dalıg.

I qrupi dalıg – Bəhlul Danənde haqqır musod sinifir tımpuxsediri haqqır sa təqdimat həzirkeylun.

II qrupi dalıg – Molla Nəstəftini həzircaabvali haqqır sa təqdimat həzirkeylun.

Məhəllimi ləkui vaxti ərzir qrupurduri dalıgı vərəğirdirir həhozi təqdimatıdır həzirkeri. Hana müzakirəd çəxşiri. Müzakirədix totux məhəllimi əlavə yönləndirici sualdır ləkiri.

Sizirval.

Mətn orfaqrafik qaydadu həməl kirival şərtilli dəftərir koçurmuşkiri.

Qiymətləndirmə: Müşahidə, yazı sizirval, çıkırval, mizi qaydadi görə təlimi məqsədirir tə dərəcəri reallaşmışıqıqoaqi qiymətləndirmişkiri.

Şah Abbas və Şeyx Şalbus

Məzmunı standartıdır	Təlimi məqsədirir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kırıçəkiri.	Topçaxını mətnir yarımçığ yežzini məlumatıdır hinəne fikrilli tamankiri.
2.1.2. Rəhət cümləd kəjğiyə ünsiyyət qurmuşkiri.	Ləkui mətni davam hinəne cüğabırdırılı əlavəd kuyə çıkri.
3.2.1. Mətn dir obrazi xarakteru uyğun likuvri.	Likuvi əsəri barər fikir yürütmüşkiri. Obrazıdır sar çinəşəkili müqayisə keri.
3.2.3. Bədii, elmi və kütləvi mətn dir haqqır misi təqdimatıdır təqdim keri.	Şəşurdur, dastandır, lətifəd sar çinəşəkili cürəkiri muşui.
4.1.1. Likuvi mətni məzmun sizri .	Sait və samitirdiri arar tui səslənmə fərqi dir muşukuiyə başta kui.

Hədmi dalgı ucaltmışkıtarımo

Şah Abbas yə Şeyx Şalbus

Şah Abbas padşah vaxt hər üs mixir şaşı antır tui bniyirdirir kəkoeşə. Qebiri sa qəm Kətşi İxer haqalı sa şeyx, Guşarı hədmi İtuval kıltoıma. Şahi amr kui ki, zafi hu hədmi i kolu çəkafin. Pişori gətə İhadımın Kətşi kolu albağı. Şeyx Şalbusi kolu kufıya şahı amr hınəş dırtoıma. Şeyx Şalbusi şahı İxer qıdərətİval, həsım sa taklifim İazmısu cıga kuıval İıya kabığdur kix aftıduqı.Şah Abbasi Şeyx Şalbusi sa cavabş İxer haşkı. Hine dastam kaxıyva, puşori gebiyə Kətşis kolu kurar İki. Şeyx Şalbusi şahı hədmin kurar İlqııxax totux hini şahı arkui cavab döz bıqındəzəğlı muıva qı ki, Şah Abbas hini kolu kakuıdım. Hine ş Şeydıs saskııyva hını bəhət tapşırırırır İakui. Şah Abbas İ kakuıdım. Mıca İuzoz tadxıkuıyva vıgıllı hını çışar İüli İlqezı rang va cıns vıgıllı sorşındajma. Vah asım cavab İakə. İlqezı rang mıca, qıce ki İırşajma. Şeyx Şalbusu hınəş ma sınım sor kəttıbjın konundəval muşuıyva şıx İxer dulusumıuşıyva İakşı. Hana Şayış kolu kurar İlkr toıma. Suxamı İnkı gussulu havar alorur. dıradırıgıllı pişori İnkı kamkılı taçkui toz zağı. Başa qı ki, du Şah Abbasma hine dastaxkılı.

Şah Abbasi dasta Şeyx Şalbusıkkılı rastlaymış bıqı. Şah Abbasi hınəş sorşını:
-Ux Şeyx Şalbusi muıkuıdu?
Şeyx Şalbusi asta –asta cavab İakui:
-Mıkuıhar zıma, yekılı zıma, zağılı zıma. Şah Abbas yə hını dasta xapkınyı sor artıxfa pıxi.
Şeyx Şalbus Şaşı ayə İrız daharşkolu aççakui yıqı. Ancax Şahnabat İnkı üstüllü İaftın qətİ. Şeyx Şalbusi Guşaru heca kui ki, zı Şah Abbasi kutax İakılıqakui. Ha sa vıldır yamacıllı sa çışı dahar İapı alıya İnkı çır toxmıyva İınd dözıbıqı. Şeyx Şalbus

85

V Bólmo

sa İındımillı İaftıyva İrız daharşkolu aççakui.
Şah Abbas Kətşı Şeyx Şalbusi İza alğı. Şeyx Şalbusi ş Şeydı Şah Abbası hürmət kuıyva qabağır İatıgı. Şeyx Şalbus həkən hozı qabağır əval xəbar İakui. Şah Abbas həkən başfa qı ki, kurar hozu naz kəya ha cavab İakui hədmi Şə Şalbus qətəlmış. Şah Abbasi Şeydıs çırkı yır sorşunsun hını hahu mukəoıttıgama. Gadı çırkı hını suru döz cavab İakui qəma. Hını İakui puşosta cavab zıma İqəma. Şah Abbasi dax hını buğrur tui dastu amr kui ki, hınəş İer uzax ankıudım, hu çuıyıva sor çıkafın. Dasta şaşı apəşun hozu sa haləmxer ras kağı. Hınəşlı Şeyx Şalbus zağudqı sorşınun hını cavab İakui ki, Şeyx Şalbus həkən otu dahar İtkıyva hınellı İazaxıqama.
Şah dasta kox alıbjıyva haləmxer İıjı Şah Abbası çıkı. Şahı saf kuıval başfa qı. Şah Abbas Şeyx Şalbusi şu həsım sa tapşırıgı İakui İı:
-Sa İuzozı bala mıcadəma, kıdəma, kallı qabağım tapajıma. Va yə çıret?
-Şeydı cavab İakui ki, dözmə bala mıcadəma, kıdəma, ancax kallı qabağ tapajıma. İlqezı qıce ki İrız qəma, qaj kəya kallı qabağır İoxun qəma. Şah Abbasi hınəş İadımınəzı amr kui ki, İuzoz vukıyın, qıtlab bala qalırıyeyun. Hədmıncı şahı amru hınəşalətlı İaməl kui. İuzoz vukui İepış qalı Şeydı döz İet. Şah Abbasi Şeydı mukəatırdır İakui.
Şeyx Şalbusi İrız daharı İdibr kob kuıyva qeyb qı cıga həkıncın zıyarətəgəhma. Hər üs mıxır mıqel –uzax soburulu, sam şaşı tui bniyırİdİllı hını zıyarətə hədmin kəkoıarma.

Şah Abbasi çına Şeyx Şalbusu sualdır İakui İoxamış İrı İıkuıqəş?

A) Şeyx Şalbus seyİdal muıkuırsu
B) Hını dab çıkrıval muıkuırsu
C) Coməhətı dab çırırəoıqı muıkuırsu

Şeyx Şalbus per İel İıdu?

A) Balta İdİ kolu
B) Qızıl İdİ kolu
C) Şaşı İdİ kolu

86

Motivasiya:

Məhəllim:- Şah kişəş çitar? Kıla hökümdarı suru muıuidur? Azərbaycanı dövləti hökümdarı zışılı sadım Şah Abbas çıdmə. Kırəğ kin hınə haqqır sa mətn İıkuıvurmə.

Lıkuıvural.

(Zıqzaq, Sualı müsabıqə)

Dərslıgıllı 85- 86 – cı səhıfədirir İüİ mətn İıssədiru pekııyə əvvəl zıqzaq üsulullu İıkuıvrı.

I İıssə. Şah Abbas Şaşı bıni kakuıvalıqı.

II İıssə. Şeyx Şalbusux Şah Abbasi elçi zarkııval.

III İıssə. Kurar Şeyx Şalbus yə Şah Abbas qarşılaşmışkı.

IV İıssə. Şeyx Şalbus qeyb kuıval, sam hını İıjıt döz qalırkuıval.

Hana hər qrupullu çınəğı mətn həhozi cuğabıllı sınıfu çıkıı yə də əl Sualmüsabıqə metoduş İstıfədə İırı.

Dərslıgır İakui tapşırırırır yerinə yetırmışkırı.

İopçaxındəval.

Nuru paşə çuşun Kətşı sor Armanızı məqsədli şıkilir Azərbaycanı rayondurur çıxı qırğındır törətmişkıtorşunu Nuru paşa hınə İabelıyır çuşunışkılı Bokku talğıdmə. Hınə çuşunı sa İıssə armanın

Quba qəzayılı xitqirsu Qəbələ tərəfilli Kətşi sor albıǵdurmə. Hoz pşoa qə Kətşi sor vaşındurmə. Yerri cəməhət hozux ksan lepişi. Hozu yeməǵ ləkui, hozi pşoru çäkirsu ink ləkuijmə. (Nuru paşe quşuni hissəd Kətş kakorşunu mart vaz biqidəmə. Hinə vəhdər Kətşi sor kıza təkəarmə) Hoz sollu Qubaşkolu korşunu çiftən kəftid hozu qoşulmuşbiqi ki, çinardə armanin xitqirsu. Ancax silah tondəzaǵılı hoz razi biqəfti. Cəməhəti hoz təm –təraǵılı kurar liquidurmə.

Məhəllimi dinləmə mətnu uyğun əlavə sualdır ləkiri.

1. Nuru paşe quşun Azərbaycanır çina kabıǵdurşə?
2. Armaninzi Azərbaycani tə rayondurur kütləvi qırǵındır törətmişkuiji?
3. Cəməhət Nuru paşe qoşuni hissədix çina kisan lepişi?

Sizirval.

Şagirdirzi likuvi hanam topçaxını məndiri materialı illi istifadə kuyə Şah Abbasi haqqır, Şeyx Şalbuzi haqqır təsviri xarakterli inşa sizri.

1. Şah Abbasi çina Şeyx Şalbuzi sualdır ləkui yoxlamış kiri yikuiqoşə?

- A) Şeyx Şalbuzy seyidval muşukirsu
- B) Hini dab çikırval muşukirsu
- C) Cəməhəti dab çikırqoaqi muşukirsu

Də tapşırıǵ sinifir yerinə yetirmişkiri (düzgün variant Şeyx Şalbuzy seyidval muşukirsu)

Mizi qaydad.

Həm dərsliǵır həm topçaxındəvalır ləkui mətnir çixi hərfilli sizi cuǵabırdır şiquiyə dəftərir sizri. Həm cümle urtar həm cümle əvvəlir çixi hərfilli sizri cuǵabırdır muşukiri.

Qiymətləndirmə: Müşahidə, yazı sizirval, mizi qaydadi görə təlimi məqsədirdir tə dərəcər reallaşmışqioaqi qiymətləndirmişkiri.

Andu sadiq yežzini Ülvü

Məzmunü standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.2. Töpçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kiriçəkiri.	Töpçaxni mətnir yarımçığ yežzini məlumatıdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zağı, ki, likuvi fakt və hadisədi haqqır misi təqdimat həzır kırı.	Zağı, ki, likuvi fakt və hadisədi çixi kuyə hinəne fikir izah kırı.
3.2.5. Mətni məzmun çixikuyə yaradıçı şikilir davamkırı.	Mətni hissədu hənəne haqlıllı əlavəd kuyə çıkırı.
3.2.6. Mətni ideya muğukırı, hanam hine obrazıdır sadə şikilir səciyələndirmişkiri.	Mətnir ləküi obrazıdır əyani şikilir canlandırmışkiri, həyvani obraz hədəmi obarizcchini gəxirkırı.
4.1.3. Zağışəş sam kise haqqır esse sizri.	Ləkuvse, kise haqqır çixi pılan qurmuşkuyə ifadə, esse sizri.

Ksanval yazı, cırval yazı

Andu sadiq yežzini Ülvü

Yanvarı 20 sams. Üniverstetir küi məhəllim yə talaban Ülvü muzeyi qabağır kılıbışgama. Profressırzi çınağı həyəcəanlı çövr qəşama. Hini putollu əlfakü şimbir sıfatıllı aliya antr çəşğır qəşama. Hini, çırıqəşama: –1990 – ci üsü pınalı yanvar qəğıllı qabağırşama. Gıbə boyu, anğ, kına gınağı, putır çəşməğ atlı e sa talaba icazə fuvıyə utağır talıışgama. Muğuşgama. Ən faal, hinanı ksan cıkü, ləküi tapırğırdr harji – hararse cıge kırı, məntəqılı çılri Ülvüşgama.

–Kır, kırı, İyia Ə lışgama. Ya sorınsıgama: –Xeyir yaxşoa, Ülvü?
Ülvü kəlir: – kəliriyə lışgama: –Qarıbə daxısım sa xahış atma, məhəllim! As muğəttimə e xahışğım çim leşirdü qı. –Lı, Ülvü, çəkmiş ankülü –Məhəllim kılıju intahani qəğıllı qabağır va iş intahan fuvıyə as olımat sizri?
–Ülvü, xeyir yaxşoa, ya qılı kıl hasım taləmiş kəat, vaxtıqılı qabağır intahani ləkırı bilje?
Ülvü sa qədər qaxıyə, hine sır açmış kırı bilijəğətli, hana mızı kaya lı: –Məhəllim, cırtoma ki, Sovet ordı tanlıdr Bolşu talıışgama, arğın kırıma, kire müstəqılvalı imkan ləkırıyım. Yır cavanı çuğab çinəl çəşdama ki, kuçabırın təpəsında, hozı kurabır tağqırı, şaharır talıışkıl vaxtonında.

Əlğışmiş çışgama ki, Ülvü hina kurallı gəxır kırı, yə lışgama: –Bala, Ülvü hozı top fudısım, tıfraq tıjıma, tank tıjıma, zıtar kutıllı suray ya kınin kılıju, sur basakırđırma. Hine asır asır çuğab hasım bilijşama: –Kıval tıjıma, talıbjırvıl atlıjıma. And içmiş kılıjıma, məhəllim! Zı e andu sadiq yežzindəmda.

Hinəne fikirilli talıbjı tonundaval yə kər qabılıyətli, bilijli talabaval nəzarir fuvıyə Ülvü xahışğı lışgama: həçcə sorısında hine qıymat şışgama. Təasıdır. Kılıju sırtım as zağatışgama. Kışgama ki, hana qə san Ülvü vatani kurar sahid çışgama. Kulluksun i pılör şını zılıqəma. 20 yanvar Azərbaycanı tarixir: “ Qanlı Yanvar” tıçrıni daxil çışgama. Hını İsaacını, Ülvü hinane andu sadiq yežzınışama. Dama hine and: “E and” Zı, Bünyadzadə Ülvü Yusıfı gada, hümürür birinci yə axırncı dəfə e vicdani qabağır and içmiş kırıyım: çına eli, çına millətı zı tamsıl kırı hadmi yə həç taga çürçün kırımda. Azərbaycan torpağı qıruşuqlı, qeyrətılı vədü zı havar çıxırma; sa zıvu laka lıqırı yızıçı qabağır tıxundamdı; yə e azərbaycanlıvalı vicdani, mastıka, yə e asıl –

89

VI Bölmə

nəslü, i damardır katkılı, pımu layıq şı kılımda; inqıval, yaltıqıl yə ix miçəl lıjırışma; çim qıqılı halışğ azərbaycanlı “Zı” val təsdiq kırıjıma. Əğar yə də lıjıt kundaqılı dədə al, gıca camahatı təkül pıpa as haram yaxşoa. B. Ülvü”
Ya Ülvü dı and har çına gəğıdri, har çına azərbaycanlı vatani qabağır and yaxşoa. Da and Azərbaycan Dillər Üniverstetirı çırı atlı “Ülvü muzeyi” ır vaxqantarma.

1. Ülvü məhəllim yə xahış kırı qəşə?
2. Məhəllim Ülvü həçcə sorısında çına havar olımat sizri?
A) hu ksan talaba zağılı
B) hu dax zəa kışə gürə
C) Ham ksan talaba, ham votan qorurmuş kırısu and içmiş kılıjıtağılı.

3. Məhəllim küi harakat dızu, dızıy? Vış hine haqqır ya cıni küjü? Va ve fikirdir lıqı.
4. Çına çıktorun profressorı pıtolu İu əlfakü qəşə?
5. “20 Yanvar” qə fa üstür qılı?
A) 1995 – ci üstür B) 1990 – ci üstür C) 1989 – ci üstür
6. “Ülvü muzeyi” ta üniverstetir nəzdir tılda?
A) Azərbaycan Pədəqoju Üniverstetirı nəzdir
B) Bakı Dövlət Üniverstetirı nəzdir
C) Azərbaycan Dillər Üniverstetirı nəzdir

7. Məhəllim inda atlı cümləd şıqeylun.
8. Ləkü cümləllı aləmat muğukırı çuğabırdr şıqeylun.
Gıbə boyu, anğ, kına gınağı, putır çəşməğ atlı e sa talaba icazə fuvıyə utağır talıışgama.
A) talaba, utağır, icazə B) gıbə, anğ, kına C) çəşməğ, sa, fuvıyə
9. Ülvü Bünyadzadə fa şaharır küi döyüşür sahid qı?
A) Şamaxı B) Boğulu C) Sumqayıt

90

Motivasiya.

Məhəllimü 20 yanvarı haqqır məktəbir fūi tablo lövhər xəçilqıuyə şagıdırzu hasım çinə sualıllı müraciət kırı:

–Həyəlır, hər üs də şikilidir kin iclas kitorşun xəçilqıtarmə, qabağır žıma qərənfilidr çəştarmə. Də hadisəd fəga qılı? Şagıdırzi də hadisəd 1990-ci üsü 20 yanvarır qıval çiri. Hınəx totux məhəllimü kire ulkar urusurzi təcavüzü haqqır, kire müstəqılval kırı kutaşılıllı çıqırval hanam Azərbaycan işğal kırıyiqıval

şagirdirziş çiri. Sinifu gənə hasım çinə suallılı müraciət kiri:

-“20 Yanvar”ır müstəqilligi kurar kire çitfon hädmi şəhid biqi? Suru hozış kla muıuidur?

Tədqiqati sual. Hər bikiğoaş şəhid çitaru? Şəhid küival yaza?

Tədqiqat çiküival.

Tək-tək dalig. Məhəllimi şagirdir sa-sadu tıkyə 20 yanvari haqqır hozu muıuijit sorşundə. 20 Yanvari şəhidirzi zuvol sadalamışkiriçekiri. Məhəllimi şagirdirzu əlavə məlumat ləkuiyə çiri. Dur kire müstəqilvalix şəhid biqi insanırmə. Məhəllimi tazadannan sinifu müraciət kiri:

-Axırı vəhdədirir suru televizorur şəhid cuğab klaru? Şagirdirzi çiri:

-Ə, hər qə Qarabağ şəhidirzi haqqır məlumatıdır klarmə

Daligi üsul. Sinkveynüsuluşullu kajxınkuijmə.

Likuvrival.

Bəxtiyar Vahabzadə poemaşılı sa hissə cürəkuiyə şagirdirziş likuvri çekiri.

Çıkırval.

“Şəhidlər Xiyaban”ır çəkilmışqi video nümayiş kiri. “20 Yanvari ” qə şəhid biqidur tui xiyaban 1920-ci üsiqilli qabağırım hə şəhidlər xiyabanı biqidəmə. Sovet hakimiyyəti qurulmuşşisəx totux Sovet höküməti hə xiyaban ləğv kuiyə hine ciger park kəçşədəşəmə. 1990-cı üsi yanvari hadisədix totux hə cigə tazadan şəhidlər xiyabanı biqidəmə. Azərbaycani xalqi and içmişkir çiku çevrilmişqijmə. Məhəllimi çiri:

Üstüllü ixer vaxt laftıfapixiqalım, hinel Qarabağı torpağıxçimi şəhid biqidurum hinel dəfn kitarmə.

Hər üs yanvari 20-i qə Azərbaycan xalqi tarixir “Qanlı Yanvar”ıçını sizijmə.

Zoe tapşırıq. Azərbaycani milli qəhrəman Çingiz Mustafayevi haqqır zoa sa misi esse sizə.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi həzir kui meyardırı görə çikui.

Qoçağ həyəli

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsədidir
1.1.2. Təpçaxını fikirduru hine əlavəd kuiyə inkişaf kiriçekiri.	Təpçaxni mətnir yarımçığ yeşş ini məlumatıdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zağı, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat həzir kiri.	Zağı, ki, likuvi fakt yə hadisədi çixi kuiyə hinəne fikir izah kiri.
3.2.5. Mətni məzmun çixikuiyə yaradıcı şikilir davamkiri.	Mətni hissədu hənəne haqlıllı əlavəd kuiyə çikri.
3.2.6. Mətni ideya muıukiri, hanam hine obrazıdır sadə şikilir səciyyələndirmişkiri.	Mətnir ləkui obrazıdır əyani şikilir canlandirmışkiri, həyvani obraz hädmi obarizççini gəxirkiri.
4.1.3. Zağışəş sam kise haqqır esse sizri.	Ləkuvse, kise haqqır çixi pılan qurmuşkuiyə ifadə, esse sizri.

Ksaival yazə, çirval yazə

Qoçağ həyölir

Cəhfar yə Nadir tətilir ləjəqəşəmə. Mikiləyx miqel haləmxer örüşüllü kabəşun Cafar yə Nadiri luvı qiymətiridə hoxu tələkuişəmə. Haləmxeyir ixez şəbtəq.

Cəhfar çötür bil Murad birğadırşəmə. Hini, sürüld yoxlamış kitəmə. Haləmxer Quli sürüllü cəvalidəz sədə qəvişəmə. Quli köm çigirni laçığı, məşar xışəmə. Cəhfar yə Nadir Quluşkili kuisu hoxi byinziş icazə vışəmə. Bəyin razi bişəmə. Rəyölir Quli dahlil məşar vokişəmə. Hox məşar ləpoxinsun Quli lışəmə:

Rəyölir, kin bitin çinəl kətibəğəli həççə çəğirjima, zur tokulu pıxa zım sakolu ana.

Rəyölir məşar ləzbəği. Qəbəğir Cəhfar hini dahlilim Nadir ləzği. Hox dax – dax topəniyu tokulu – sakolu ləkpışi – təlkipişiyə hana gənə katkui çaxşı. Sinilli Cəhfaru cəvali paçə ləpur zabği. Hox hina ləpurullu kui çaxşı. Hava qaralmış kəşəmə. Rizi buto cigəbir xiriz kəşəmə. Məşallı dax – dax bəğətkonunda səsiridə kışəmə.

“Cəhfar kolduri arar, dahardir dibr diqəttilliləşir qəşəmə. Nadir havas fənda hini buğrutlu ləkuşəmə, - “ Kar lətibəjtə, gradi kin qəndədurmə”, - çirəşəmə. Cəhfar Nadiri sa fikrişkili razi kui qəvişəmə. Sinilli ləp miqəllili sa şixitə sas kışə. İyiltə zəğışəmə. Rəyölir məfiyə topənsəmə. Cəhfar dax cəbər fəi qəzet qəltirvışəmə, hox lək ləkəlcini dıdışvışəmə. Hana kibrəti qəltirvışiyə ləjəvışəmə. Şixitə kəkəli tərəfir ləkpışəmə. Kolduri arallı sa cəval topəni, hoxuz ləkpışir qəşəmə.

91

VI Bələmə

-Unkuişəmə! – İlyə Cəhfarı zarkui yə cəval kolduri aralı təftirvışəmə. Ləftibəjtərun həyölirzi koar dugun kuisəmə. Miqəltir hündür dahar qəşəmə. Dahari dibr kiza hanfən çipkui qəvişəmə. Cəhfar yə Nadir çij vışə budəğlərdiñ sa mışəğ kəşiyə dahari dibr sa cə gəyüşvışəmə. Çiti buto buğrut çışə kuisəmə. Cəvalim hoxi ləp buğrut əççiyə, asta- asta gəşə kiri qəşəmə. Nadir yə Cəhfar çəbiyo, pilor məşar ləkijku qəşəmə.

Sinilli Cəhfaru vışədi arallı çət lənpad ləşki – kəilval zəği. Hini, canavari pilori qəntiridə zəvərvəl kışəmə. Rəyölirzi həvəşləli təlkui onğ gra aqış mışə bişəmə. Cəhfar çitəlli sa kox çij budəğ luvıyo, gradu fatkuisəmə. Hox vıxişəmə. Sətkax totux gənə grad katxkui çaxşı.

Uzaxilli gulle sas kışəmə. Grad çəpiyo pitollu duguni xışəmə. Gənə hana gulle sas kışəmə. Cəhfar başlə qışəmə ki, hoxuz katkui qəmə. Hini, çitəlli sa yuvri kox luvıyo miqəltir fəi vışə mifər ačçışəmə. Kox həvəyir ninişkiri – ninişkiri zarkui: -Yir il atma, il atma!..

Ku – pşoa dəğəx totux həyölirzi bəyir yə haləmxer Qulu kaği.

Da hədisəğilliləşiyə – onğ qə ləftəxisax totux rayoni qəzetir dıgənbıçij daməzliş cəval çim çabəğəvəji hinə haqır sa məqalə çəp kuisəmə. Hinə məqalə: Cəhfar yə Nadiri qəçuvəlişli çlkr qəşəmə.

☞ Cəhfar yə Nadir çinəx şəftiyə haləmxerizi qəbəğir ləpxi?

A) darsilli ksan luvzəği qiymət cəval hoxu təlix kirisu
B) haləmiş kuisu
C) haləmxerizü çə – pişə çilakuisu

☞ Hox san məşar çinəx katkui pıxi?

A) dugun biçi cəvalix katkuisu
B) udun kajirsu
C) meyvo kajirsu

☞ Cəhfar yə Nadiri miki san məşar yə kişiyəçij hinə haqır sa misi esse sışeylun.

☞ Cəhfaru telli müxəqı ki, gradi pilor san çışə ləşpilkuisun şıxtəmə?

A) hini sifəlli kışəmə
B) hini hinel müxəqışəmə
C) hinə Nadiri lışəmə

92

Motivasiya.

“Kili dar qə muşuikoarmə” boe cuğab zur çim izah kiridə?

Şəğirdirzi həhozu zəğışedirişilli, kisedirişilli də boe cuğab izah kiri.

Məhəllim: -Zur təsəvvür keylun ki, ve kili çətin vəziyyətdir lıkdımə. Hu hinə vəziyyətdillim qurtartmışkirvalım rəhəttimə. Səxçimi zur sursuri təhlükər fatkiretkoa. Hasım vəziyyətdir zur ya kirji? Şəğirdirzi ləkiri cavabırdırız topçəxnyə hed müzakirə kiri

Tədqiqatı sual. “Kili azırdı qoqi dənə qomə, duşman sadu qoqi ixer qomə” boe cuğab kısımlı çim izah kiridə?

Tədqiqat çiküival.

Bitinirzişkili dalıg. Şəğirdirzi sa boe cuğabu hərgüi hərəğü muşuisım cavab ləkuisəx totux hed müzakirə kiri. Kili azırdı qıqalım kilmə, ancağ duşman sadu azırğoaqilli yavadmə. Hinə xəyanət həz fəğa mümkünmə. Şəğirdir sa qənaətu kafiyə hoxi təqdimatırdır məhəllimu təşixkiri. Tədqiqat çikoron məhəllimi kujalkiretkoa ki, sinifir aştı bitin şəğirdir sa dalıgır cəlb vaxkoa.

Dalıgii üsul. Anlayış fıriqirval. Dalır sa cuğab sizi vərəq lövhəlli xəçilqiri. Şəğirdirzi hə cuğab unkuiretkoa. Məhəllimi vərəği iji tərəfir hə cuğab muşukiri ku-pşoa əlamət sizri. Əgər hə cuğab unkursu

hə əlamətirdir dənə qıqalı məhəllimi satkəm hed ixer kiri

Topçaxındəval.

Zı sor yaşamışkoarşəmə. Şə aba Kalar daikoarşəmə. Asır vişə vezirval hini xəçîğuşəmə. Hinəğa şire sor vişə dənədəşəmə. Şire cigabrır hoftən qızarmə ki, vişə vezinkoarimə. Sa qə abi iş lişəmə: “Nüsrət, kar kə zui buğrur afti kura qarağı kinaju topxununkuisum vişə vezitoa”. ... Hinəğa eşi kura qarağı heç sa vişəm tuidəvişəmə. Yə laziyə şuqollu ber tıvyə çinari qələmirdir kura qarağır yezişəmə. Hineduru xu ləkuiyə qulloğ kiri çəxşşəmə. Həki hinə kura qarağı həyardə, hündür vişəd qaltırğijmə.

Mizi qayda:

Sa misi mətnir tui əşya muxukiri cuğabırdır yə əlamət muxukiri cuğabırdır şiqeylun.

Zoe tapşırıq. 3.Cəhfər yə Nadiri miki san maşar ya kiğışəqi hine haqqır sa misi esse sizəylun.

4.Cəhfəru telli muxuqi ki, gradi pilor san çışə laşpilkuisun şıvtarmə?

Dərsliğir ləkui də tapşırığırdır zoa yerinə-yetirmişkiri.

Qiymətləndirmə. Məhəllimi hazır kui meyardırı görə çikui.

Ksan kili

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kiriçəkiri.	Topçaxni mətnir yarımçığ yežini məlumatıdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zağı, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat hazır kiri.	Zağı, ki, likuvi fakt yə hadisədi çixi kuyə hinəne fikir izah kiri.
3.2.5. Mətni məzmun çixikuyə yaradıcı şikilir davamkiri.	Mətni hissədu hənəne haqlıllı əlavəd kuyə çikri.
3.2.6. Mətni ideya muxukiri, hanam hine obrazıdır sadə şikilir səciyyələndirmişkiri.	Mətnir ləkui obrazıdır əyani şikilir canlandırmışkiri, həyvani obraz hədmi obarizçini gəxirkiri.
4.1.3. Zağışəş sam kise haqqır esse sizri.	Ləkuvsə, kise haqqır çixi pılan qurmuşkuyə ifadə, esse sizri.

Ksanval yazza, çirval yazza

Ksanvil Kili

Cavad ya Ramiz kirağ zollu dax talirbiğəşə ki, darsu gecikmiş konudasu. Hoz məktəbir vıədə aralı, kəstirmə kuralı pıxi. Kurar hoz mikü gus sürüymüşiya anskui. Həzozi anar cıgab çəş ki, dəvəllilə tələbjən hınət səksəm sürüymüşiya kuldurma. Hoz məktəbir ləpəşəm həva sinillü gıxui, gılxı kəzə gəş, hanəm kulak çəş. Cavadı kefi pəzmiş qı.

Məktəbir biğ çinə söbəti hini qanı qaralmiş kulqəşə.

Kirağ Cavad nərbəzəşmə. Cavad ixev sələqili, mədəni sə şəğirşmə. Hu, nərbəzəş vaxtım ixev diqqətli kəşməşmə. Tanəffüzür sinifir heç sə şəğir yəzindəşmə razi konunda, pancarad açmışkui ya utaqı həva dəvirdimşiki, yazı taxta tamiziki, pancaradiriñ tui güldürü şü lakreşə.

Tanəffüzür bəmsiz kuşar latırkui vıqəñli, layı pıxi kolu toxni. Cavadı il:

-Ramiz, tanəffüzümə, kuşar latırñ!

Ramiz xəkinü. Hını hanımşəzini qı ki, Cavadı hınəşkili zarafat kırı qəoqəo. Axi hoz ham dost, ham qorşuqəmə. Sam üşməmə ki, məktəbir çinardə kakui, çinardə kuş, dəvərdir çinardə likovri, çinardəm anı kırı. Həsəm zəğlüm Cavadı ilj Ramizü qaribə kağı. Amma Cavad hanım fikirləşmişqəñli. Hu, qaydə – qanun fikirləşmiş qı. Axi Ramiz sinifir yəzindəş, tui həvalirzum sinifir ləzkui yiküljmə. Cavadı gənə açğılı il:

-Ramiz, kuşar latırñ, qaydəd pizmiş kakui!

Ramiz kili –kili hınax ləkəş:

-Həcab kilimə!

93

VI Bələmə

-Zi ve kilimə. Amma qayəd qanunum sə ixev yikəoşmə.

Ramiz heçə latırñ, kuşar latırñ, Cavadışkili mə iş çıkəñli. Cavadı – “ heçəzə kuşlımə, açtı lətkəşkui, zə ləpəşəm gənə bəni kuldür”, - lıya hınənu fikirləşmişqı.

Darsə tamən biği. Hıyalır əgıñid niğyo zə pıxi. Cavadı yazıqı sıñır təşə. Sinifir heç kə vaxşın qəvəş. Ramizim xiqəşə. Cavadışkili ixev incimış qızğılı hinə koar kuşalkui qəvəşə. Cavadı əgıñi niğyo sinifilli lətkəş, hını Ramiz zəğlüm. Məktəbi tuzax ləxliyə hotür zoşkulu lakui kurax ləkəş. Kulak sətkəm ixev biğiqəşə. Pı –pıtu daxı qəvəşə. Cavadı unğumulu həkəm sə qornu lətkəş. Ramizis sə kulakur zəo tak lənkəşidə? Hu, dax tuzax toxni qaravıçı kolu ləv. Tuzax toxnuğı Ramiz tətənkli xidmə il.

Cavadı unğ dax –dax lətkirü çəş. Ramiz bədənillil ixev zəif həvaləşmə. Sə vax zəğ qəbəğim qəvəşkili kavı azarı qıdışmə. Həsəm həvayir hını gənə qəvıl əndülmə. Mə toxniyə cıqə vışmə. Cavadı zoşkulu lətkəş. Kulakı iğimşəm koar gılxınnən daxı qəşmə. Hu çinə halillil kətkui qəşmə.

Qəbəğir tui kətküğ zəğışən Cavadı məhtəlyə hinə cıgır yəzini. Koar yan bığəzə, ancaş Ramiz daxəñli. Cavadı hınax zəo tak lənkəşü inəm qəvışmə. Sinilli kırı gus hını sə mıtəşl zəğ. Cavadı dax qəbəğir ləkəş. Ramiz ilj gənə ləkəş yəzindəşmə.

Cavadı dax əgıñimş hını kəllə toğzıñ. “Ramiz! Ramiz!” lıyo səskui. Ramiz pilor əçmişkuiyə Cavadı zəğ həkəşir zərindəşmiş qı. Cavadı hu qəvəğir tuiyə, antillil toğzıñi hanəm kui bəsmüşki dax kuralı zoş kolu atəñdül çəş. Sə anar Ramiz pəpəx kulakı ləşpıqı fatkui. Cavadı dax hını pəpəx kallalı tuiyə Ramiz kallar çəş. Hənə koar kui çəş.

Kulak lakui –lakui ixev biği. Cavadı çürzığdəñ hal yəzindəşmə, kulomzur kəşğəñli. Hını Ramiz kəlibir lənkəşü niğyir gus qəvəş kırı çəş. Hını kəlibir çürzə, dax –dax lətkirü qəşə. Ancaş Cavadı gənə həbu kəşkuiyə sürüymüş kuliqəş. Gecikmiş qıqəş Ramiz kıl – paçə mık kuliqəşmə. Zəo ləpəşədəşmə dənə yəzini yə aralıñı sə zən sə kəşmə. Qəbəğililə təkui hədəmi sə kuləş zəğışən Cavadı kəlibir qəñlənmiş qı hanəm hu əçmiş qı. Ramizikili anır ləkəş.

Ku səhətx toxnu tıbb məntəqəş Cavadı ayittmişkui. Hu, utaqı hu gıtox diqqətillil ləkəş. Hotür bıyım il qəşmə. Hu, pıttillil utaqı hinə kiliç kağı. Divanı həvə Ramiz zəğışən dəvəllilə nərəş tui. Hını sıfat sətəş açılmış biği. Cavadı hinə kiliçil bərc yerinə yəzindəşmiş kuliqəş.

94

Ksanval yazza, çirval yazza

Cavad hınax totux Ramizikili sətkəm kavı kili qı. Hoz gənə məktəbir çinardə kui. darsindir çinardə likovri, çinardəm anı kırı.

Byñizi cıgab

Ksanvil kili çir qə muku kəoşmə.

♦ Ramiz Cavadışkili çinə incimış qı?

A) Tanəffüzür sinifilli lətkirü ləzəğil
B) Hinə misal sızında zəğil
C) Hınəşkili anı kundəzəğil

♦ Zər kilival çim başı kui qəvəş hinə haqır sə misı esse sızeylən.

♦ Ramiz ya Cavadı cıgır zür biğiqəşin çim həkəş kırışə?

A) kili hını vaxıyatrı yaxı yə məhəllimış səskiri
B) kiliç va vıskili çinardə çikui
C) hu zəğındaş tələbjüyə ləyə lətkəşil

♦ Bəç cıgabı dızval sə şəşuyı çinelli başı kui qəv?

♦ Lakui cıgabı dırırñ tui lətküñ hırdırñ əlavə kuliqə sızeylən.

mi..., ..il, ki..aj, çey...un, səhə..., əs...ğa, to...bəğ.

♦ Həvə an ixev tə fəsilir qı koar?

A) Mıxır B) Çəz
C) Kınajır D) Şəvəjir

♦ Xəstəxənə utaqı təgə Cavadı şat qı?

A) Hotür bil zəğışən
B) Hinə məhəllim zəğışən
C) Ramiz zəğışən

95

Motivasiya.

Məhəllimi- Ksanv hədəmi kişəş çitar? Ksanval kirisəx mütləq hədəmi var –dövlət ixev təküival lazımı?

Sə sualdırü şəğirdirzə məhəllimi sə misı mətn çikri.

Ku kili aşə. Hoz uzəğ çinə səfərir kəoyəşə. Səfəru korun hozi hər tə azuqəş həhozi çəntar çəş. Sə ku-pşəo qə kaor pıxisəx totux çinə kili qəndəji taməm kui çəş. Çinə kili qəndəji ixev aşə. Sə-ku qəm hınəx totux koar pıxisəx totux qəndəji dənə yəzini kili qəndəji taməm qı. Tui kili qəndəji salamat yəzindəşə. Azuqə ixev tui kili tui kilu heçdə ləkəoñti. Imza yəzini kili tuiğü ixev hecə kui. Ancağ hini qəndəjit lərsə əvəz hınəşillil hını müxtəlif zadırdır yiqi. Imza yəzindəş çarə añtonundə hını yiqiji ləkirsü razı qı. Tuiğü hınəşillil hını pil biğibiği. Imza yəzindəş razılığ ləkui hələtillil tuiğü zəçkuiyə hını plor alıñruiyə hını heçdə ləkundə hınəne kuar xi.

Tədqiqatı sual. Sürəşillil hoz kilinzi içir tədu ksanvil kili?

Tədqiqat çiküival.

Şəğirdirzi sə sualu cürəbəcürə cavabırdır ləkiri. Məhəllimi hozi cavabırdır x topçaxniyə müzakirə kiri. Həsəm çinə nəticəş kakui ki, plor alıñruiyə heçdə ləkundə kili ən çir kilimə.

Dalıgı üsul. BİBÖ dərş üsulşullu kəşğiyə mövzuşkili bağı cədvəl çəkmışkırçəkəri, cədvəl kula sütünür pekiri. Çinə sütünür ksanval, çinəserim çirval yazəqi şəğirdirzi qeyd kiri.

Likuvrival.

Dərsligir ləkui “Ksan kili” mətn abzasırduru pekuiyə şagirdirziş nuba-nubilli likuvri çəkiri, hinə abzasi davam çim kiişiqi tuişgoziş sorşundə. Hana gənə hinə abzasırdırı davam dərsligir çim ləkuişiqi tamamlamışkirçəkiri. Hana şagirdirzi li fikirdir və dərsligir ləkui fikirdir müqayisə kirçəkiri.

Çıkırval.

Şagirdirziş hozi fikirilli kilival çim kirival lazımçı kırçəkiri.

Sizirval.

Mətn hissədu pekuiyə hed dəftərir orfaqrafik qaydadu hənəməl kirival şərtilli koçurmuşkuiyə, hineduru zu gəşrival tapşırmişkiri.

Žoe tapşırıq. Kilivali haqqır internet və boe- dəde küməgvalıllı sa misi təqdimat həniz keylun

Qiymətləndirmə. Məhəllimi həniz kui meyardırı görə çikui.

Dədə- bıyu hürmət kirival övladırzi borcmə

Məzmunı standartıdır	Təlimi məqsədir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuiyə inkişaf kirçəkiri.	Topçaxını mətnir yarımçığ yezini məlumatıdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri. Topçaxını mətnir yarımçığ yezini məlumatıdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zağı, ki, likuvi fakt və hadisədi haqqır misi təqdimat həniz kiri.	Zağı, ki, likuvi fakt və hadisəd çixi kuiyə hinəne fikir izah kiri.
3.2.5. Mətni məzmun çixikuiyə yaradıcı şikilir davamkiri.	Mətni hissədu hənəne haqlıllı əlavəd kuiyə çikri.
3.2.6. Mətni ideya muşukiri, hanam hine obrazıdır sadə şikilir səciyyələndirmişkiri.	Mətnir ləkui obrazıdır əyani şikilir canlandırmışkiri, hənəni obraz hənəmli obrazıçini gəxirkiri.
4.1.3. Zağıse sam kise haqqır esse sizri.	Likuvse, kise haqqır çixi plan qurmuşkuiyə ifadə, esse sizri.

VI Bölmə

Dada - biyu hörmət kirival övladlızı borcma

Vüqar ya Etibar çına məhəbət yaşamaş kəarmə. Həzi məsintəllə kəiləv kireşə: məktəbər çınardə pəxi, çınardə kələrsə; axır vaxtdəndə həftar sə əl şaharı dadə çigəbərİR kələrsəmə. İncəsənət muzeyir, Azərbaycan Təriki muzeyir, Xalça muzeyir, Şahidlar xiyabanir.

Da əl həz məççəğr lakusu qararə kabəği.

Həzi dıdanəzğıllı sorəməni və həzi pki çığa gərməşmə biği. Səbat kəri – kəri və məççəğr kurar kəri. Həz məççəğr ləbəği. Səbəto topəni və buğruduru ləkəği – təkəği. Məççəği həyat təmət, səliqəli çəşə. Məççəğr kəkəğəz kəlu həyəllirəm çəşə. Vüqar ya Etibaram göz hədminzi daili ləzfa pəxi.

İçir hədmi kəer aşə. Bittirizə ayaqəbi gəğiyyə, antər çəkəği qalçadı gus çəbiçəşə. Məççəği içir həftən hədmi tui vələ ləğiyyə səkkəğ çəşə. Həmməççəni bittirizə yazə çı kəjal kəri çəşə kəə. Vüqar ya Etibaram çına kəle çəbi. Sədanax totux molla kəği. Hu caməhətəli səlam ləkuyə yəvəğtə il:

-Hürmətli caməhətə! Çuğəb ləkuisəççini kireğ zür as sualdır təkərimə, yəm hinedri cavəb ləkərimə. Həki sualdır təkəylən.

-kər sualdır ləkui. Məlli sualduru yəvəğ – yəvəş, səbrəli dığğın cavəbərdir ləkir çəşə. Sualdırş sadə həyəllirizə aid biği. Hə sual məllu kəlu ku həyəllir çinə nurani qəci ləkui. Hini, il:

-Hürmətli molla, dada - boe həyəllirizə münəsibəti həqqr Quranır sə fikir

96

Kəsalval yazə, çirval yazə

atfijju? Qəəği, həd zəhəmt çindəğəli gireğ lişə.

Məlli sə sualx topçaxniyyə hinə həqqr ətrafı məlumət ləkui. Hini il:

-Bə – dadə çuğəğr övladlızı borci həqqr Quranı çürə - çürə çigəbərİR siçimə. Quranır siçimə "Bə – dadə kəsalval kəylən"!

Quranır siçimə ki, həyəllirizə bə – dadə Guşarğıllı mərhəmət yikui. Siçimə ki, dada - bə inçerfiyyə, kə – anki çiktonunda vəhdə həz inçer hürmət kiret kəə. Əğər həz suad yərim kəstədu və kəlu yəğməşməyə inçerəvəl an çətin vəhdər kabəğəli həz kəiməğvəl kitorən sə "Lif" kəkui.

Məlli hinə çuğəğrdir Məhəmməd Pəyğənbəri çına kəlaməlli tammam kui:

"Məsiğə rəhm kitorəndəği, çixəğem həqqr mənundədu kireşillı yimə".

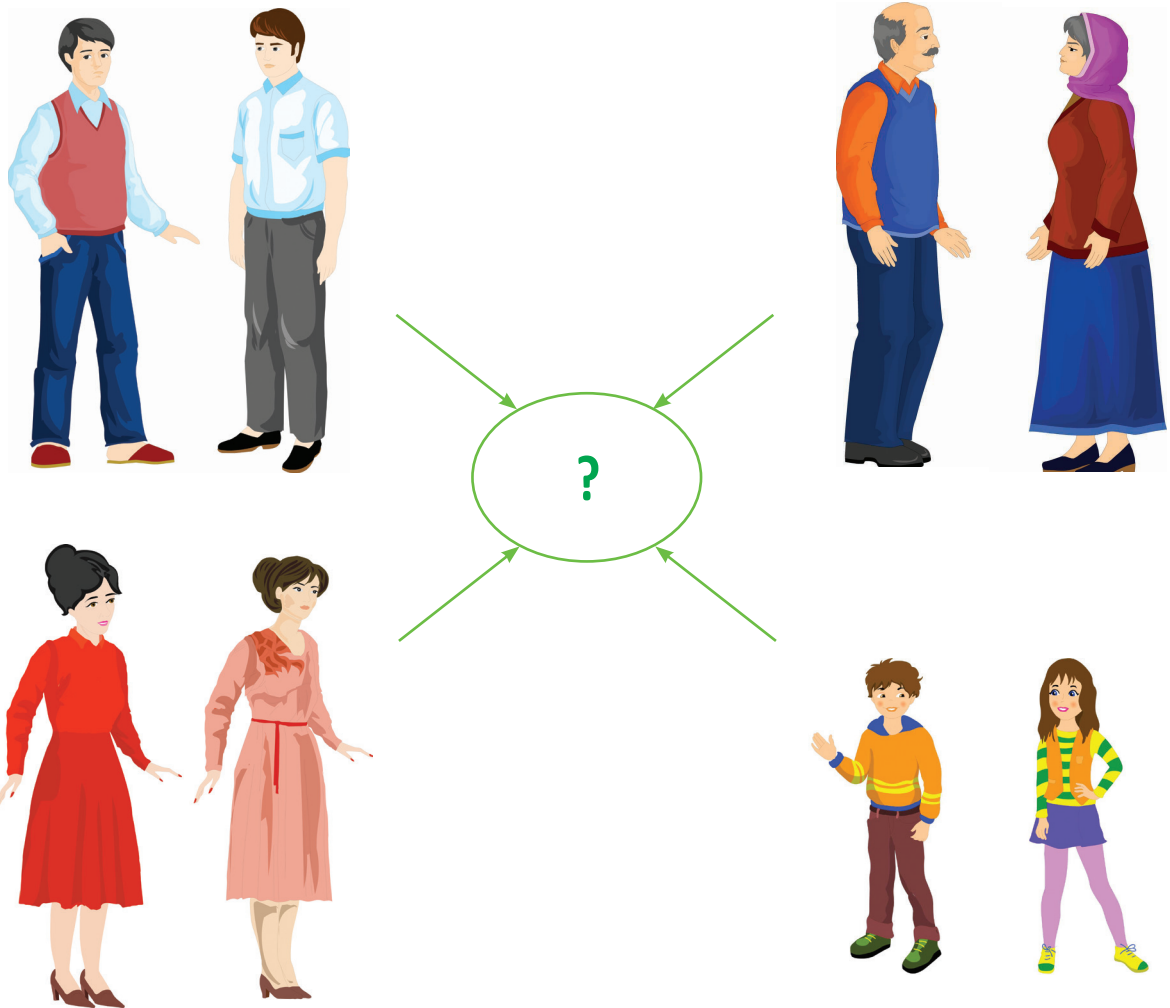
Səbat tammam biği. Bittən zəə pəxi. Vüqar ya Etibar zəə ləpəxsun məlli çikçit dadə - biyu çikki. Həz həyəllirizəllı ixer rəzi vəşim.

97

- Ləkui şəkildirə zuvəl gəğeylən.
-
- Ləkui boe çuğəğrdirşillı dadə mətni məzmunu uyğün qəə?
- A) Dadə bələx ömə hınani can çicər fatkərimə
- B) Çuğəğr kətr kərivəli zəə kəntirəkərimə.
- C) Bəğtə kəonundəği Hürmət kəulsən, çitərmə: içillı inçix çəmə.
- Ləkui çümlədrillı əlamət mükükri çuğəğrdir unkeylən.
- Həyəllir çinə pət kənz biği inçer ləğləğkəlli çəbi çəşəmə.
- Həyəllir çəbi çığə sīb çalçad çəkəği çəşə.
- Hündür mđallı guşlu kulak təkəğtərimə.
- Sə mətnəlli vaxt mükükri çuğəğrdir şiqeylən.

Motivasiya:

Məhəllimi lövhər hasım sə cədvəl çəkmişkiri:

1. Ləkui cədvəlir qohum əqrəbəşilli kıla çatışmışkuiqovi?

2. Boe – dəde zoa dalıg yazı?

3. Zoe çixidur kıla sayılmışkoar?

Şagirdirzi həhozi fikirdir muşukiri.

Tədqiqati sual.

Hər miçəş tuiğoaş ağsaqqal cininkuiju?

Tədqiqat cukuival.

Məhəllimi şagirdir kur – kur pekiri. Hana hozu hasım sa cədvəl çəkmişkui dalıgı vərəğirdir ləkiri. Şagirdirziş tələb kiri ki, ləkui vaxtıllağa zoa, ictimai cigabırır, marşuruturdurur çixiğozu hürmət kirivali haqqır sizeylun.

Çixiğozu qarşı hürmət.		
Zoa	Cəmiyyətir	Marşuruturdurur

Şagirdirzi hozu ləkui dalıgı vərəğirdirir sizri.

Likuvrival.

Şagirdirziş mətn hissədu pekuiyə likuvri çekiri. Hana hozu əlavə sualdır ləkiri.

1. Kin dədə - biyu hürmət çina kitar?

2. “Boe qarğış övladu dax cəlkoarmə” kəlam izah keylun

3. Kire şifahi xalq ədəbiyyatır dədə - biyu hürmət kirival hinəni çim əks kuitoa?

Nəticə:

Şagirdir axırır hasım çinə nəticu kaķui ki, dədə - biyu sam viqilli çixiğozu həm zoa hanam ictimai cigabırır hürmət kirival lazımmə.

Zoe tapşırıq.

Mətnilli pşoa abzas orfaqrafiya qaydadu sam durğu işarədu hēməl kiri şərtilli dəftərir sizri.

Qiymətləndirmə: Təqdimat, müzakirə sam tətbiqirivali nəticə əsası çıxı.

Doğmaval

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsədir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kiriçəkiri.	Topçaxını mətnir yarımçığ yezini məlumatıdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt və hadisədi haqqır misi təqdimat hazır kiri.	Zaği, ki, likuvi fakt və hadisəd çixi kuyə hinəne fikir izah kiri.
3.2.5. Mətni məzmun çıxikuyə yaradıcı şikilir davamkiri.	Mətni hissədu hənəne haqlıllı əlavəd kuyə çikri.
3.2.6. Mətni ideya muşukiri, hanam hine obrazıdır sadə şikilir səciyələndirmişkiri.	Mətnir ləkui obrazıdır əyani şikilir canlandırmışkiri, həyvani obraz hədmi obrazıçini gəxirkiri.
4.1.3. Zağise sam kise haqqır esse sizri.	Li kuvse, kise haqqır çixi plan qurmuşkuyə ifadə, esse sizri.

VI Bölmə

Doğmaval

Şah Abbas ulkaşkil tanış kü yiqi. Hini, amr kü ki, fayton hazır keylun, hinum onğ ksan pişi şikileyun. Şahi hədmin xiki – çopi. Cürə – cürə ulkadirli şiqi pişor faytonur şikü.

Şah ya vazir ulkar katküi çaxşi. Hoz xilağa koar pıxisax totux ru hottonum ixer yonunda misi midə inkailli latbüküsum biği. İnke urtar lapıxsun pişor toxini. Fayton naşkırgü pişoru çütton cıton ilir: küişalim, pişor cigelli latəğəlli ki, latəğəlli. Ho sağa udun gəşi pişi həraba inkaix tətəği. Hərəbar ku anğ pişi şikoeşə. İnçer hərabaçı həraba kavvi naşkıyü inkailli latfığı.

Şah məhtal hiyə amr kü ki, həraba yaqqıneylun. Hərəba yaqqıniyə inçer ligild şahı kolu çikəbiği. Şahi hərabaçş il:

–Qoca, e fayton yungül, faytonur şikü pişorum sa cini tui an ksan pişorıma. Da pişor asır an ksan pişorıma liyə Türkiyəlli, Əfqanıstanlı, İspaniyalı və Fransalı talır küjıma. Cüm kü ki, ve ku qutur biği pişi udun gəşi hərabaşkil cinarda inkailli rahat latfaküi, e şiqi pişor inke urtar toxunda?

Inçer ligild il:

–Şah sağ yavkoə, ha va lişama ki, ve faytonur şikü harda çinelli uxur pe karküidama. Hed çütton ksan yaqqıqalim, hed sar çınosu tondajma. Birinci pişi hinanu kavvir liqri qovıma, ikinci pişi arxaynfiya guş lakir qovıma. İkinci üçüncü, üçüncüm dördüncü arxaynfiya hinanədini guşur liqri yiqoyıma. Hanım zağlı fayton katin konunda yezini. E da ku pişi sadə dodəmə sadəm bala. Dodu yi

98

Ksanval yazsa, çirval yazsa

qoyimaki hine bala gujur ikri. Hanani gujur liqıyama həraba çendiri. Balım hinane dədə azyıyatr izqutondasax hinane buto gujma kajıri. Kəkis, estı doğmavalıma e həraba sürət ixerkin.

Byınızı çuğabıdır

Rayalır hümürü amr lamb dədə – boe azyıyatrı avaz latşıkısu borcludurma. Dədə balax cimi hini can ciler fatkitarma. Bala nüzüqilli zındama.

Şah Abbası ya kiri yikü qoşə?

A) Ulkar katıya camaħatı vaziyətşikili tanış kü yiküiqoşə.
B) Pişor yoxlamış kiri yikü qoşə.
C) Kurabırx leşiri yikü qoşə

Kurar Şah Abbasi miki ya kiği?

A) pişor maqalr çitki B) pişor inke urtar toxini C) Pişorix xikü fayton latki

Şah Abbası pişor fa ulkadirli karkuşıya?

A) Türkiyə, İspaniya, Almaniya, Hindistan
B) Əfqanıstan, Türkiyə, Çin, Rusiya
C) Türkiyə, Əfqanıstan, İspaniya, Fransa

Şahi hərabaçı çuğabırdırşılı nəticə birikü? hine haqqır vavə fikirdir lişə.

Mətnir kü Şah Abbas fa ulke padşah qıdu? Hine haqqır məlumat kajırsu çalışmışar.

Kire ulkar an ksan pişi tel yetişmiş kitar?

A) Quba, Cusar, Xaçmaz
B) Lenkaran, Astara, Yardımlı
C) Ağdam, Bərdə, Tartar(Qarabağ)

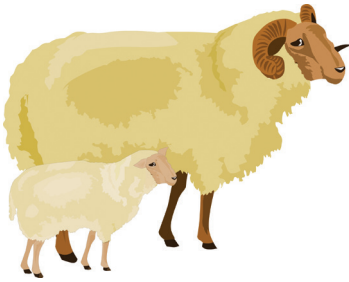
Lakut cümledirli hərəkət muħukiri çuğabırdır şiqeylun.

Faytonur şikü pişor ixer kavvi katkoşə.
Şahi amr kü ki, həraba yaqqıneylun
İnka ixer yavaş altfakoşə.

99

Motivasiya:

Məhəllimi yazı taxtar pşoa şikil xəçilçui. Sa şikil dədəyə- bali, sa şikil pişiyə- deyçi,sa şikilim çuval

Şagirdirzu sual ləkui ki, sa şikildiri mənə kişəş izah kininkuiji?

Şagirdirzi həhozi fikirdir çiri.

Tədqiqati sual.

Doğmaval yə yadval izah keylun.

Tədqiqat çikuiival.

Məhəllimi kompyuterir “ Ögey ana” filmi bəhzi hissəd şagirdirzu fəşixkiri. Hozuş çiri ki, Misi İsmayili də hərəkətirdir fə dərəcər düzgünqoaqi izah keylun. İsmayil çina hozi kəri yaxır qoyi, axırır İsmayili tondə dədəş dədə liyə çina hinəşkili barış kuitoa.

Sa sualdiri buqrur hozi fikirdir muşukuisəx totux doğmaval yazaqi hoz baştakui.

Likuvrival.

Mətni birinci hissə likuvşəx totux məhəllimi şagirdirzu sual ləkiri.

1. Çine görə Şah Abbasi pşor inkar laşılğəfti.
2. Şah Abbasu fə ulkadırılı pşor pe ləkuijšə.
3. Hed say- seçmə pşor şəqi çina tu pşoruqilli qorxağ qi.

Şagirdirzi həhozi fikirdir muşukuisəx totux mətn axırır lantını likuvri.

Qoci Şah Abbasu ləkui cavab yə şagirdirzi ləkui izahatıdır müqayisə keri.

Nəticə. Hasım çinə nəticu kəkui ki, istər hədmi istər həyvani hinənediri baladu yayım şısı yə rışu əziyyət ləkiri hanımzağılı yikəarimə ki, hed çinə aile üzvmə.

Sizirval.

Mətnir ləkui tapşırığıdır yerinə yetirmişkiri.

Qiymətləndirmə: Müşahidə, yazı sizirval, mizi qaydadi görə təlimi məqsədirdir fə dərəcər

reallaşmışçıqoağı qiymətləndirmişkiri.

Unq kirəşillimə

Məzmunu standartıdır	Təlimi məqsəddir
1.1.2. Topçaxını fikirduru hine əlavəd kuyə inkişaf kiriçəkiri.	Topçaxını mətnir yarımçığ yezzini məlumatıdır hinəne fikirilli tamamlamışkiri.
2.1.1. Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisədi haqqır misi təqdimat həzir kiri.	Zaği, ki, likuvi fakt yə hadisəd çixi kuyə hinəne fikir izah kiri.
3.2.5. Mətni məzmun çixikuyə yaradıcı şikilir davamkiri.	Mətni hissədu hənəne haqlıllı əlavəd kuyə çikri.
3.2.6. Mətni ideya muşukiri, hanam hine obrazıdır sadə şikilir səciyələndirmişkiri.	Mətnir ləkui obrazıdır əyani şikilir canlandırmışkiri, həyani obraz hədmi obrazıççini gəxirkiri.
4.1.3. Zağise sam kise haqqır esse sizri.	Ləkuvse, kise haqqır çixi plan qurmuşkuyə ifadə, esse sizri.

VI Bölmə

Unq kirəşillimə

Kırağ qusurdur lap artilli mişelli taçə qoaşa. Havayilli çahrayi rangir işiq illiki qoaşama. Taza –taza inq şma kuloqoaşa. Məşə xoruzurduri, qırqovulduri sinəd, saçaşli içcal lağki yuvurəqoaşa. Qusurduri məhniəd yarpağrduri əşlilə səsə sız qoaşa.

Vişədi sultan cına çurküku kurar likui palid vişə artilli taçə qoaşa. Hini, antığıyi kulaki təmiz hava ciyardirir luyəya məşax topçaxında qoaşama. Hanımsəççini ki, sa qalın məşar havayı ulaşlı mast biqi qoaşa. Da miki – tu miki fonda məşə cah – çalılax ləkpişən, inqer palid unig mdu dənmiş kuloqoaşa. Mukui qoaşama ki, sa vişədi ikerji hine kokuşullu pehiya, ətrafir muxuvi qozadışlı yaranmış qijma. Hed boyu fatkuyə sar – çinəsə dayağ qijma.

Sinilli məşə darinligilli qariba sa sas kaği. Da boşuq sas na hədmi sasıçim qoyışama, nədə həyani. İnqer palid vişə təşəşir ləkui. Nəfəs tuxında topçaxını. Mukui yikuiqoaşama ki, də sas telli kakuqoaşa? Har ya sakitqoaşama. Na yarpağrduri sas qoyışama, na inqer, nam güldürdi. Qusurduri likuvri məşni vaqqın qoaşama. Məşə darinligilli kakui taqqıttı sas həki sətkam ksan kluqoaşama. Sətkax totux də taqqıttı sas xritlə sasışkili əvəz qışama. Tufanı qəbirir kəkkulu qalıtıqoyə ləkleri vişə xritlə səsə oşamış kuloqoaşama. Sa xritlə İza- İza yolkuşama. İnqer palid pilor cigelli qalırki, hiru hasəm saççini qi ki, ciça inki kənkili çəpişama. Hu vahimi basmışkui, tukolu –sakulu lağki. Zaği ki, bitinirzi pilor hinu ləkışkui qoma, bitinirzi hınışlı kuməşval yikui qoma. İnqer palid hınəni kutaj tuxəşama. Sas kakui tərəfir çəpərdir larkuşama ki, da sas yazdı mukukirsu.

Çəpərdir kix təlifbixax totux inqer palid hinedir ijailli başta biqışama ki, cir xəbar iştəlbə qoma.

Çəpərdir sadə casaratilli qabağır altıxbəji:
-Aba palid, məşə çətkirtoma.
-kiş?

311

Ksanval yazsa, çirval yazsa

-Baltı.
-Baltə yazsa?
-Kul qədan sa ure tika. Parıdamışkui almazi ginəgi sa inqə ağız toma. Qabağır ya kağı çətkui çətkirtoma.
İnqer palid fikrir pikı. Qayğıllı miçəş izakuyə:
Da kul qədan ure tiki vişə çim taçə qoaşa, axı?
Tu çəpər çuğəbu qarışmış qi:
-Düz çirətmə, aba palid, hine ixa unq qoma. Hinə unqullu çihuyə baltı inqə ağızlı vişədi çətkiri toma. Unq taçə qoaşama, inqer heçta kinikuijima.
İnqer palid təşəşir ləkui sas sa təhərqi:
-Baltə unq qışığıllı?
-Vişəşillı.
-Unda kin cat kirdurma.
-Çinə?
-Hanımsəççini ki, hine unq kirəşillimə.

Byrinzi çuğəb
Vişə mukui içli qantarma.

1 İnqer palid narahat kuisə səbəb yazsa?
A) Palid taçə qoaşa
B) Məşar sa qariba sas ləkşə
C) Məşar tui həyandır basar kireşə

2 Baltə unq çinəşillı aça?
A) uraşlı B) karçugışlı C) mikanışlı

3 "Unq kirəşillimə" ifadə zu çim başta kuloqoaşa?
"Unq kirəşillimə" ifadə İza məşar kinoyur saslanmış kəar?
A) Dədə Qorqud
B) Çaqçaq Nəbi
C) Axırncı Aqırım

312

Motivasiya:

Məhəllim: - Odun çini çat kitar? Hana sorşundə:

– Hine ayağ çinəş, unq çinəş? Ən ksan unq ƒa vişə mıkarışılı kuar?

Şagirdirzi hozi fikirdir lisəx totux məhəllimi:

– Bəs suraş vişə vezinkaru? Sa dalıx ƒa biligirdiru malik kuival lazım?

Likuvrival.

Dərsliğir ləkui “ Unq kirəşillimə” qoca palıdı“də kul qıdan ure tiki vişə çim ƒədqırqoa, axı” çiri cigə lanƒını mətn likuvri.

Sualu şagirdirzi cürbəcür variantırdırılı cavab ləkiri, hanam mətn axırır lanƒını likuvri.

Tədqiqati sual.

Unq kirəşillimə lisın zur ya başƒa kuivoa?

Tədqiqat çikuival.

Məhəllimi şagirdir qrupurduru pekiri.

Qrupurduruşkili dalıg.

I qrupi dalıg – maşar ƒakui ən uzun hümür yaşamışkui vişədi haqqır.

II qrupi dalıg – maşar qalƒırkui ƒa vişəd yumşaq material.

III qrupi dalıg – maşar qalƒırkui vişədişilli ən kəvvi material ƒasəş kuar.

Şagirdirzi təqdimatırdır ƒəzirkuisəx totux qrupi fəal şagirdirzi nubilli lövhər hed likuvri. Ən ksan təqdimati görə hə qrup tui qrupurduri hozu qarmaz vəqri. Məhəllimi qrupurduri dalıgırdırız totux bəhzi məlumatırdır ləkiri. Çiri ki, ulka duşmanışılı hinəni qorumuş kitarmə. Ulkar hinəni içir duşmanı məlumat ləkiri xainir ƒaansıvı. Hasım hadisəd tarixir ixer qıjmə. Məsələn: məhəllimi qəhrəman Babək yadelli işğalçinzi kutaş çim lekilkıdqi şagirdirzu məlumat ləkiri.

Qiymətləndirmə: Müşahidə, yazı sizirval, mizi qaydadi görə təlimi məqsədirdir ƒa dərəcər reallaşmışqıqoaqi qiymətləndirmişkiri.

Buraxılış məlumatı

Xınalıq dili 4

Ümumi təhsil məktəblərinin 4-ci sinfi üçün
Xınalıq dili fənni üzrə dərsliyin

METODİK VƏSAİTİ

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər:

İldırım Zeynalov
Azay Əliyev
Yunis Dəmirov
Qurban Abdullayev
Əkbər Xasməmmədov
Rauf Orucov

Nəşriyyatın direktoru
Dil redaktoru
Kompüter dizaynı
Rəssam
Korrektor

Rəhilə Soltanqızı
İlyas Hüseynov
Sevil Hüseynova
Dilbər Əhmədova
Ələddin Bahaddinov

© Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin qrif nömrəsi: 2023-005

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab nəşriyyat həcmi 8,3. Fiziki çap vərəqi 10. Formatı 57×82 1/8 .
Kəsimdən sonra ölçüsü: 195x275. Səhifə sayı 80.
Şriftin adı və ölçüsü: məktəb qarnituru 12. Ofset kağızı. Ofset çapı.
Sifariş .Tiraj . Pulsuz. Bakı – 2023.

Əlyazmanın yığıma verildiyi və çapa imzalandığı tarix: 07.02.2023

Çap məhsulunu hazırlayan:

Çaşıoğlu Eİ MMC

Bakı şəhəri, M.Müşfiq küçəsi 2A.

Çap məhsulunu istehsal edən: